

ΘΕΟΔ. Κ. ΜΑΚΡΙΔΟΥ

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΕΒΔΟΜΟΝ & ΑΙ ΠΑΡ' ΑΥΤΩ
ΜΟΝΑΙ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ
ΚΑΙ ΜΑΜΑΝΤΟΣ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ Ι' ΚΑΙ ΙΒ' ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΘΡΑΚΙΚΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1938-1939

ΘΕΟΔ. Κ. ΜΑΚΡΙΔΟΥ

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ & ΑΙ ΠΑΡ' ΑΥΤΩ
ΜΟΝΑΙ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ
ΚΑΙ ΜΑΜΑΝΤΟΣ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ Γ' ΚΑΙ ΙΒ' ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΘΡΑΚΙΚΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1938-1939

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ ΚΑΙ ΑΙ ΠΑΡ' ΑΥΤΩ
ΜΟΝΑΙ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ
ΚΑΙ ΜΑΜΑΝΤΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ Μακροχώριον ¹⁾ κατέχει νῦν τὴν θέσιν τοῦ περιφήμου Βυζαντινοῦ προαστείου τοῦ καλουμένου ΕΒΔΟΜΟΝ, προάστειον ὅπερ, ὡς θὰ εἴπωμεν περαιτέρω, ἔσχε τὴν δόξαν νὰ ἴδῃ ἐν αὐτῷ δέκα αὐτοκράτορας ἀναγορευθέντας καὶ στεφθέντας.

1) Δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ εἴπωμεν πότε τὸ προάστειον τοῦ Ἐβδόμου ἐκλήθη Μακροχώριον. Καὶ ὁ μὲν ἀρχαῖος διευθυντὴς τοῦ τότε Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου Dr Dethier, τὸ ὀνομάζει Νέαν ἀποικίαν κακῶς ἢ ἀτελῶς ἐρμηνεύων συντρήματα ἐνεπιγράφων πλίνθων προερχομένων ἐκ τοῦ Μακροχωρίου. Οἱ δὲ Σκαρλάτος Βυζάντιος (T. A. 321), Πασπάτης (Βυζαντινὰ ἀνάκτορα 17) καὶ Γεδεών τὸ ἀποκαλοῦν Ἀφάμειαν ἢ Ἀφάμειαν ἐρειδόμενοι ἅπαντες εἰς τὸ κείμενον Νικήτα τοῦ Χωνιάτου (Migne T. 139, 688) «Εἶθε ὑπὸ πλακί Ρηγίου γενοίμεθα καὶ Ἀφάμειαν θεασαίμεθα ὅπως προσείπομεν τὴν ἱεράν Κωνσταντινούπολιν». Καθ' ἡμᾶς ἡ εὐχὴ τοῦ Νικήτα ἐφαρμόζεται περισσότερον εἰς θέσιν πλησιέστεραν τοῦ Ρηγίου καὶ πλέον ἀπομακρυσμένην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πιθανώτατα δὲ εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Μπουγιού-Χαλκαλῆ, πλησίον τοῦ Σαφρά-Κιοῖ ὅπου ὑπάρχουν ἐρείπια μεγάλου φρουρίου, ἀρκετὰ καλῶς διατηρούμενα (Σεράι-Χαραμπεσί,=ἐρείπια ἀνακτόρου) Βλ. Χάρτην Α) καὶ ὅθεν ὄρατὴ ἡ Κωνσταντινούπολις. Κατὰ τὸν Παχυμέρη, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχεμένης οἱ περὶ τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον κυριεύσαντες τὴν Σηλύβριαν ἐφθασαν μέχρι τῆς πόλεως ἐκπορθούντες τὰ περίεξ πλὴν τοῦ ἰσχυροῦ φρουρίου τῆς Ἀφαμείας (Migne T. 143, 110).

» ἐπεὶ δὲ καὶ παρ' Ἰταλῶν ἡ Σηλύβρια κατείχετο πέμψας αἰρεῖ κατὰ κράτος
» καὶ τῶν Ρωμαίων ποιεῖται τὴν πόλιν ἀκονίτι, ἔτι τε προσεχώρουν ἐγγύτε-
» ρον οἱ ἡμέτεροι καὶ τὰ ἔξω τῆς πόλεως ἐν χερσίν εἶχον πλὴν Ἀφαμείας
» ἰσχυροῦ φρουρίου κατεχομένου τοῖς Ἰταλοῖς». Ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ φρουρίου
τούτου τῆς Χρυσῆς πύλης ἔκτασις, κατὰ τὸν ὄρον ὑπὸ χωρικῶν, οἵτινες ἐκαρποῦντο τὴν
ἔξω τῆς πόλεως γῆν καὶ ὀνομάζοντο «Θεληματάριοι» διότι ἦσαν αὐστηρῶς οὐδέ-
τεροι. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἠνωχλοῦντο ἀπὸ οὔτε τοὺς ἔξω τῆς πόλεως Βυζαντινοὺς
οὔτε καὶ ἀπὸ τοὺς ἔνδον Λατίνοισι διότι ἀμφότεροι εἶχον συμφέρον νὰ τοὺς περι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

“Ολοι ὁμως οἱ περὶ τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν ἀσχολούμενοι ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἐποποθέτου ἐσφαλμένως τὸ προάστειον τοῦ Ἐβδόμου εἰς τὸ Τεκφοῦρ Σεράϊ πλησίον τῶν Βλακερνῶν καὶ ἀνεγνώριζον εἰς τὰ ἔρειπια τοῦ ἀνακτόρου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τὰ λείψανα τοῦ παλατίου καὶ τοῦ βήματος (Τριβουναλίου) τοῦ Ἐβδόμου.

Πρῶτος ὁ Gyllii ¹⁾ τὸ 1550 ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἣν διαδοχικῶς ἠσπασθήσαν πάντες οἱ μεταγενέστεροι βυζαντινολόγοι, ὁμογενεῖς τε καὶ ξένοι, ὡς ὁ Du Cange ²⁾, Banduri ³⁾, Πατριάρχης Κωνσταντίας ⁴⁾, Σκαρλάτος Βυζάντιος ⁵⁾ καὶ Πασπάτης μέχρι τοῦ 1891, ὅτε ὁ σοφὸς καὶ μελετηρὸς καθηγητὴς τοῦ Ῥοβερτείου Λυκείου Al. van Millingen ἀνέτρεψε τὴν θεωρίαν αὐτὴν καὶ δι’ ἀναντιρρήτων ἐπιχειρημάτων ἀπέδειξεν ὅτι τὸ Ἐβδομον κεῖται εἰς τὸ Μακροχώριον. Ἡ μελέτη αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἑλληνιστὶ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ⁶⁾ καὶ μετέπειτα Ἀγγλιστὶ εἰς ἰδιαίτερον πόνημα ὅπου

ποιοῦνται. Ὁ κ. Γεδεών ἐν τῷ συγγράμματι του «Λίθοι καὶ κεράμια» λέγει ὅτι τὸ πρῶτον εὐρίσκει τὸ ὄνομα Μακρὸν Χωρίον ἐν τῷ Ἀτταλειάτῃ ἐν ὑποτιπώσει περὶ τοῦ πτωχοτροφείου τοῦ Πανοικτιρμονος (Κ. Σάθα Τόμος Α. σελ. 19). Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ἰδρύσας τὸ πτωχοτροφεῖον καὶ μοναστήριον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1077 λέγει ἐν τῇ περὶ αὐτῶν διατάξει του. «Ἔσται οὖν προσκεκρυμμένα τῷ πτωχοτροφείῳ μου τὸ πρῶτόν μου Σεκολάκα σὺν τῷ Μακρῷ Χωρίῳ κτλ.». Εἰς ἡμᾶς δμως φαίνεται λίαν ἀπίθανόν ὅτι τὸ περιφημον προάστειον τοῦ Ἐβδόμου, ὅπερ καὶ μετὰ δύο αἰῶνας διετήρει ἀκμαῖον τὸ ὄνομά του νὰ περιῆλθε κατὰ τὸν ΙΑ’ αἰῶνα εἰς τοιαύτην ἀσημότητα καὶ ἀφάνειαν, ὥστε νὰ ἀποτελῇ μέρος τῆς ἐπαύλεως Σεκολάκα. Καὶ τελευταῖον ὁ αἰδέσιμος πατὴρ Thibaut λέγει ὅτι τὸ Μακροχώριον ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τὸν ΙΒ’ ἡδὴ αἰῶνα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χωρία Λόγνα» καὶ μᾶς παραπέμπει εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἰωάννου Κινιάμου Ἑλλ. Πατρολογία Τόμος 133 Βιβλ. Ε. στήλη 539 ὃ καὶ παραθέτομεν ἐνταῦθα

«ὁ βασιλεὺς) πρυγαγωγίας ἔνεκα ἐπὶ τῶν ἐγγύς Βιζαντίων χωρίων ἐξήλθε Λόγγοι ὄνομα τοῦτο».

Καθ’ ἡμᾶς τὸ συμπέρασμα τοῦ πατρὸς Thibaut πολὺ ἀπέχει τοῦ ἐντυχός.

1) Gyllii Petri: Constantinopoleos Topographia Bataviae 1632 Lib. IV c. N.

2) Du Cange, Carol du Fresne: Descriptio urbis Constantinopolitani sub Imp. Christianis. Venetiae 1729 — De Hebdomo Constantinopolitano disquisitio topographia. Additamenta p. 12.

3) Banduri Anselmi, Imperium Orientale et antiquitatum Constantinopolitarum Parisiis 1711.

4) Κωνσταντινιάς παλαιά τε καὶ νεωτέρα. Κωνσταντινούπολις 1844.

5) Σκαρλάτος Βυζάντιος. Κωνσταντινούπολις. Τόμ. Α’ 355.

6) Al. van Millingen: Ἡ ἀληθὴς θέσις τοῦ Ἐβδόμου. Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, Τομ. ΚΒ’ 1890. Παράρτημα 1891 σελ. 33.

ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐχαρτογράφησε καὶ τὰ πλησιόχωρα τοπία, ἃν καὶ οὐκί τόσον ἐπιτυχῶς ¹⁾. Τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἔσπευσε νὰ συμμερισθῇ καὶ ὁ σοφὸς ἐπίσης καὶ λίαν ἐμβριθὴς περὶ τὰς βυζαντινὰς μελέτας Dr. Mordtmann ²⁾ ἐν τῷ σπουδαίῳ περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγγράμματι αὐτοῦ. Ἐκτοτε οὐδεὶς πλέον ἔθεσεν ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἀκριβῆ τοποθεσίαν τοῦ Ἐβδόμου. Σοφὴν δὲ βιβλιογραφικὴν μονογραφίαν τοῦ Ἐβδόμου ἐδημοσίευσεν ἐπίσης τὸ 1920 ὁ ἀείμνηστος φίλος Ἀυστριακὸς ἀρχαιολόγος Dr. Heinrich Glück, καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης. Ὁ Dr. Glück κατὰ τὸν γενικὸν πόλεμον ἐκτελῶν τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ θητείαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπεσκέφθη δις τὸ Μακροχώριον καὶ εἴ ὑποδείξει ἡμῶν ἐμελέτησε τὰ διάφορα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ ἔρειπια, ὡς καὶ ὁ ἴδιος εὐχαριστῶν τὸ ἀναφέρει εἰς τὸ σύγγραμμά του. Ἐξ αὐτοῦ δημοσιεύομεν εἰς τὴν σελ. 144 τὸν χρονολογικὸν πίνακα τῶν διαφορῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ Ἐβδόμου ³⁾.

Τὸ 1914 ἐνετάλημεν παρὰ τῆς Γενικῆς ἀρχηγείας τοῦ Α’ Στρατιωτικοῦ Σώματος ὅπως συνεχίσωμεν μεθοδικῶς τὰς ἀνασκαφὰς εἰς βυζαντινὸν κοιμητήριον τυχαίως ἀνακαλυφθὲν πλησίον τῶν νεωστὶ ἀνεγειρομένων στρατιῶνων.

Ἐπελήφθημεν τοῦ ἔργου καὶ ἐφέραμεν εἰς φῶς λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ὄλως πρωτότυπον βυζαντινὸν κοιμητήριον, ὅπερ διετηρεῖτο ἐν λίαν ἀνθηρῷ καταστάσει μέχρι τῆς ἀνακωχῆς καὶ τῆς καταλήψεως τῶν στρατιῶνων ὑπὸ τῶν Γάλλων. Τότε ἐβλάβη ἀρετὰ ἔνεκεν ἀτυχοῦς πρωτοβουλίας ὑποδεστέρου Γάλλου ἀξιωματικοῦ ὅστις ἀπέσπασε πολλὰ μάρμαρα καὶ λίθους ἐκ τοῦ μνημείου χάριν στρατιωτικῶν ἔργων. Ἡ Διεύθυνσις τῆς Μουσείου ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ εἰς τὰς δικαίας αὐτῆς παραστάσεις αἱ στρατιωτικαὶ Γαλλικαὶ ἀρχαὶ προσεφέρθησαν ἵνα ἐπανορθώσουν τὴν βλάβην ὅσον ἦτο δυνατόν συνεχίζοντες τὰς ἀνασκαφὰς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἡμῶν καὶ ἐν συμπνοίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τοῦ Μακροχωρίου ἅτινα τοῖς ἤθελον ὑποδειχθῇ ἀρμοδίως.

Ἡμεῖς δὲ εἰς διάλεξιν ἐπὶ τόπου ἀνεπτύξαμεν, ἐνώπιον τῶν ἀνωτέρων διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν Γαλλικῶν ἀρχῶν τὴν ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν ἐποπν σπουδαιότητα τοῦ μνημείου ἐπιδεικνύοντες, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ, φωτογραφίας καὶ σχεδιαγράμματα ληφθέντα πρὸ τῆς βεβηλώσεως αὐτοῦ.

1) Al. van Millingen: Byzantine Constantinople. London 1898.

2) Mordtmann: Esquisse topographique de Constantinople. Lille 1892.

3) Dr. Heinrich Glück: Das Hebdomon von Konstantinopel. Wien 1920.

Μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν παρίστατο καὶ ὁ Père Thibaut τοῦ Τάγματος τῶν Assomptionnistes τοῦ Καδίκιοι, ὅστις ἐδημοσίευσεν σχετικὰ ἐπίσης περὶ Ἑβδόμου¹⁾.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ὁ ἀναγνώστης εὐρίσκει ἀκριβῆ περιλήψιν τῆς μελέτης τῶν διαφόρων ἀρχαιολόγων οἵτινες πρὸ ἡμῶν ἠσχολήθησαν μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν τοῦ Ἑβδόμου.

Ἡ πρὸς τὸ κοινὸν σήμερον παρουσιαζομένη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος σύντομος πραγματεία δὲν εἶναι παρὰ ἀνακεφαλαίωσις, ἐξέλεξις καὶ συμπλήρωσις τῶν πρὸ ἡμῶν λεχθέντων, βασίζεται δὲ κυρίως εἰς μακρὰς ἐπὶ τόπου μελέτας ὡς καὶ εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ ζητήματος διαχυθὲν φῶς ὑπὸ τῶν τελευταίων ἐπιστημονικῶν ἀνασκαφῶν. Διότι σοφώτερος πάντων ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ τυγχάνει ἡ σκαπάνη ἣτις πολλὰ μὲν ἐδραιοῖ πλείστα δ' ὅσα ἀνατρέπει. Εἰς τὴν περιγραφὴν ἡμῶν ταύτην καλὸν ἐθεορήσαμεν ἵνα προσθέσωμεν σχετικὰς τινὰς πληροφορίας περὶ τῶν Ἁγιασμάτων τῶν Ἁγίων Παντελεήμονος καὶ Μάμαντος, ἅτινα καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν εἶχον σχέσιν μὲ τὸ Ἑβδομον. Ἐπίσης κρίνομεν ἐπ' ἀνάγκης ἵνα ἐπισυνάψωμεν καὶ τοπογραφικὸν χάρτην δεικνύοντα ἀκριβῶς τὰς διαφορὰς θέσεις περὶ ὧν ποιούμεθα μνησίαν ὡς καὶ εἰκόνα πάντων τῶν ἐν ταῦτα ἀνακαλυφθέντων μαρμαρίνων συντριμμάτων καὶ ἐρειπίων.

Ἀναλογιζόμενοι βεβαίως τὴν πάλαι λαμπρότητα καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ περιφήμου τούτου προαστείου παρατηροῦμεν ὅτι τὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ σωζόμενα ἐρεῖπια εἶναι λίαν πενιχρά. Ἀλλὰ καὶ τὸ Ἑβδομον ὑπέστη τὴν σκληρὰν τύχην τῶν ἀρχαίων τοπίων ἅτινα κείνται πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ διαρκῶς κατοικουμένων μεγαλοπόλεων. Ἀπὸ τὸ 1555 ἤδη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγγραφέως τῆς Κωνσταντινάδος¹⁾, τέσσαρες μέγιστοι κίονες ἐκ γρανίτου λίθου μεταφέρθησαν ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ναοῦ τοῦ Προδρομοῦ εἰς τὸ περιχαρακτὸς τέμενος τοῦ Ἐδινῆ-καποῦ, ὅπερ ἀνήγειρε ἡ Μίχο-ι-Μάχ σουλτὰν, θυγάτηρ Σουλτάν Σουλεϊμάν τοῦ νομοθέτου (1521—1566). Ἐκτοτε ἐπὶ τῶν ἐρειπίων σχεδὸν τοῦ Τριβουναλίου ἀνηγέρθη τὸ εὐρύτατον κυβερνητικὸν ὑφαντουργεῖον (Μπασμαχανὲ) καὶ τὸ Τὰσ-χὰν μετὰ τῆς λιθοκτίστου ἀποβάθρας καὶ προκυμαίας ὅπου ἀποκλειστικῶς ὄλοι οἱ λίθοι προέρχονται ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων. Ἐδῶ ἐπίσης βλέπομεν ὑπερμεγέθη μαρμαρίνον

1) Thibaut J. Père assumptioniste : L' Hebdomon de Con/ple nouvel examen topographique. (Echos d'Orient 25e année No. 125. 1922). Ἡ μελέτη αὕτη μᾶς δίδει μὲν ἐνδιαφερόσασ βιβλιογραφικὰς σημειώσεις περὶ Ἑβδόμου, ἀλλὰ στερεῖται παντελῶς τοπογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος.

σαρκοφάγον μετατραπέυσαν εἰς κρήνην ἣτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ σαρκοφάγος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἡ τεραστία δὲ ἀνάπτυξις τοῦ Μακροχωρίου συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐρειπίων τὰ ὅποια ἐξεμεταλλεύθησαν πολλοὶ συστηματικῶς μέχρις ὅτου ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν τῆς βεβηλώσεως καὶ καταστροφῆς αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acta Sanctorum. Paris Rome 1868.
 Ἄμαρτωλὸς Γεώργιος Μοναχός.—Χρονικὸν σύντομον.—Migne 110.
 Ammiani Marcellini.—Rerum Gestorum libri. Λειψία.
 Ἀναγνώστης Θεόδωρος.—Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.—Migne 86.
 Ἀναστάσιος Βιβλιοθηκάριος.—De vitis Pontificum Romanorum.—Migne 108.
 Ἀνώνυμος (Πατριάρχης Κωνσταντίνος ὁ Α'). Κωνσταντινῆς Παλαιά τε καὶ νεωτέρα. Κωνσταντινούπολις 1844.
 Ἀνώνυμος: Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως. Λειψία 1901 Praeger. Th.
 Ἀτταλειώτης Μιχαήλ.—Ἱστορία. Βόννη.
 Banduri Anselmi: Imperium Orientale et antiquitatum Constantinopolitanum. Parisiis 1711.
 Bibliotheca Hagiographica Graeca. Bruxelles 1909.
 Boor C. de: Βίος Ἐδθυμίου Πατριάρχου. Berlin 1888.
 Bury J. B: History of the Eastern Roman Empire. London 1912.
 Bury J. B: History of the later Roman Empire. London 1889.
 Χαδηκὰτ-ουλ-Δζεβამί. Ἰσταμποῦλ 1281. (1864).
 Χωνιάτης Νικήτας.—Migne 139.
 Codices e Vaticanis selecti.—Il Menologio di Basilio II. Torino 1907.
 Delehaye, Hippolyti: Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae. Bruxelles 1902.

1) Κωνσταντινῆς σελ. 138.

- Du Cange, Carol de Fresne : Descriptio urbis Constantinopolitani. Venetia 1729.
- Ebersolt, J. : Mission archéologique de Constantinople. Paris 1921.
- Ebersolt, J. : Le Grand Palais de Constantinople. Paris 1910.
- Ebersolt, J. : Les Sanctuaires de Byzance. Paris 1910.
- Ἐφραίμιος.—Χρονικὸν Καίσαρος. Βόννη.
- Εὐστράτιος.—Βίος Πατριάρχου Εὐτυχίου.—Migne 86.
- Γεδεὼν Μανουήλ : Ἐγγραφοὶ λίθοι καὶ κεράμια. Κων/πολις 1893.
- Γεδεὼν Μανουήλ : Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον. Κωνσταντινούπολις 1899.
- Γενέσιος Ἰωσήφ : Migne 109.
- Geoffroy A. : La Colonne d'Arcadius. Paris 1895.
- Γεωμέτρης Ἰωάννης : Λόγοι.—Migne 106.
- Glück, Heinrich : Das Hebdomon von Konstantinopel. Wien 1920.
- Γραμματικὸς Λέων : Χρονικά.—Migne 111.
- Γρηγορᾶς Νικηφόρος.—Migne 148.
- Gyllii Petri : De Constantinopoleos Topographica. Bataviae 1632.
- Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως. Κων/πολις.
- Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου.—Ἱστορία. Βόννη.
- Κεδρηνὸς Γεώργιος.—Σύνοψις Ἱστοριῶν. Βόννη.
- Khitrowo, Mme B. de : Itinéraires Russes en Orient. Gênevè 1889.
- Κίνναμος Ἰωάννης.—Ἱστορία. Βόννη.
- Κωδινὸς Γεώργιος : Παραεκβολαὶ χρονικοῦ πατρίων Κωνσταντινουπόλεως. Βόννη.
- Κομνηνὴ Ἄννα : Ἀλεξιάς. Βόννη.
- Labarte, J. : Le Palais Impérial de Constantinople. Paris 1861.
- Λυδὸς Ἰωάννης, Λαυρέντιος : Περὶ Διοσημειῶν.—Migne 85.
- Macridy et Ebersolt. : Monuments Funéraires de Constantinople. Paris 1923.
- Macridy et Casson St. : Excavations at the golden gate Constantinople, Oxford 1931.
- Μαλάλας Ἰωάννης : Χρονικόν. Βόννη.
- Mendel G. : Catalogue des sculptures du Musée de Constantinople. Constantinople 1914.
- Millingen, Alex. van. : Byzantine Constantinople. London 1899.
- Morelli, Sieph. Ant. : Calendarium Ecclesiae Constantinopolitanae. Bonnae 1788.
- Mordtmann.—Esquisse topographique de Constantinople. Lille 1892.
- Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.—Migne 145-147.
- Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—Migne 100.

- Παχυμέρης, Γεώργιος.—Μιχαήλ Παλαιολόγος. Βόννη.
- Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως.—Varia Graeca Sacra. Πετρούπολις 1909
- Pargoire, J. : Le Saint Mamas de Constantinople. (Bull. Inst. Russe de Constantinople IX). Sophia 1904.
- Πασχάλιον Χρονικόν. Βόννη.
- Πασπάτης : Βυζαντιναὶ μελέται. Κωνσταντινούπολις 1877.
- Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος : Ἐκθεσις τῆς Βασιλείου Τάξεως. Βόννη.
- Προκοπίου Καισαρέως.—Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ. Βόννη.
- Ψελλὸς Μιχαήλ.—Migne 122.
- Sabatier, J. : Description générale des monnaies byzantines. Paris 1862.
- Σάθα, Κωνσταντῖνος : Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Βενετία 1872.
- Seeck : Geschichte der antiken Welt. 1913.
- Seeck : Regesten der Kaiser und Papste. 1919.
- Σιωλοῦτης Θεοφύλακτος : Ἱστορία Βυζαντινῆ. Λειψία.
- Σουλῆ Ὀσμάνι.—Ἰσταμποῦλ 1311 (1893).
- Σκαρλάτος Βυζάντιος : Κωνσταντινούπολις. Ἀθήναι 1851.
- Σκυλίτσης, Ἰωάννης Κουροπαλάτης : Ἱστορία. Βόννη.
- Σωζομενὸς Ἐρμίας.—Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.—Migne 67.
- Σωκράτης Σχολαστικός.—Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία.—Migne 67.
- Sophocles E. A. : Greek Lexikon. New York 1887.
- Stein, : Studien zur Geschichte des Byzantinischen Reiches.
- Strzygowski, et Forheimer : Die byzantinischen Wasser Behalter Konstantinopel. Wien 1893.
- Συμεὼν Λογοθέτης ὁ καὶ Μεταφραστής.—Migne 114.
- Συμεὼν Μάγιστρος καὶ Λογοθέτης.—Χρονογραφία.—Migne 109.
- Thibaut J. : L'Hebdomon de Constantinople. Paris 1922. (Echos d'Orient 125).
- Θεμιστίου.—Λόγοι. Λειψία.
- Θεοφάνης Κεραμεὺς Ἐπίσκοπος.—Ταυρομενίου.—Migne 132.
- Θεοφάνης.—Χρονογραφία. Λειψία.
- Θεοφάνην, οἱ μετὰ τὸν... Ἱστορικοί. Βόννη.
- Thuasne L. : Gentili Bellini et Sultan Mohamed II. Paris 1888.
- Unger, Fr. W. — Quellen der byzantinischen Kunstgeschichte Wien 1878.
- Ζωναράς, Ἰωάννης : Χρονικόν. Βόννη.
- Ζώσιμος Ἱστορικός. Βόννη.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ
ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΓΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ 1).

- Ἔτος 324—337 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας κτίζει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ (Θεολόγου).
- » 364 Ἀναγόρευσις τοῦ Οὐάλεντος εἰς αὐτοκράτορα ὅστις κτίζει τὸ Τριβουνάλιον (Βῆμα) τὸ ὁποῖον στολίζει μετὰ πλῆθος ἀγαλμάτων. Ἀνεγείρει ἐπίσης πολλὰ ἄλλα οἰκοδομήματα ὡς καὶ μῶλον (προκυμαίαν—κυματοθραύστην) ἐν τῷ λιμένι.
- » 383 Ἀναγόρευσις τοῦ Ἀρκαδίου εἰς Αὐγουστον ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Α΄.
- » 392 Θεοδόσιος ὁ Μέγας κομίζει τὴν κάραν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου ἣν προσωρινῶς καταθέτει εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεολόγου κτίζει δὲ τὴν Ἐκκλησίαν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.
- » 393 Ἀναγόρευσις τοῦ Ὀνωρίου εἰς Αὐγουστον.
- » 394 Θεοδόσιος ὁ Μέγας συναθροίζει τὸν στρατὸν του εἰς τὸ Ἔβδομον διὰ τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τοῦ Εὐγενίου εἰς Ἰταλίαν.
- » 395 Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος ἐπιθεωρεῖ τὰ Γοτθικὰ στρατεύματα. Δολοφονία τοῦ Ρουφίνου ἐντὸς τοῦ Τριβουναλίου.
- » 400 Ὁ Γαῖνας ἔρχεται ὡς προσκυνητὴς εἰς τὸν Ναὸν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.
- » 402 Ἀναγόρευσις Θεοδοσίου τοῦ Β΄ εἰς Αὐγουστον. Ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιφάνιος ἐρχόμενος ἐκ Κύπρου ἀποβιβάζεται πρῶτον εἰς τὸ Ἔβδομον, ὅπου τελεῖ λειτουργίαν εἰς τὸν ναὸν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ μετέπειτα μεταβαίνει εἰς τὴν πόλιν ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν σύνοδον ἐναντίον τοῦ αἰρετικοῦ Ὀριγίνου.
- » 407 Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος κτίζει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ ὅπου θάπτει καὶ τὸ λείψανον τοῦ προφήτου.

1) Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Δρος Γλοῦ.

- Ἔτος 450 Ἀναγόρευσις εἰς Αὐτοκράτορα τοῦ Μαρκιανοῦ.
- » 457 Ἀναγόρευσις εἰς Αὐτοκράτορα Λέοντος τοῦ Μεγάλου.
- » 474 Ἀναγόρευσις εἰς Αὐτοκράτορα τοῦ Ζήνωνος.
- » 475 Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ζήνωνος ὁ Βασιλεὺς ἀναγορεύεται εἰς αὐτοκράτορα.
- » 476 Ὁ Βασιλεὺς φεύγων τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ ἐπανερχεται εἰς τὸ Ἔβδομον ὅπου δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου.
- » 514 Ὁ Βιταλιανὸς στρατοπεδεύει εἰς τὸ Ἔβδομον μετὰ 60.000 ἀνδρας ἵνα πολιορκήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν.
- » 515 Ἀποβίβασις εἰς τὸ Ἔβδομον τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Πάπα Ὁρμίσδου.
- » 527 Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου τοῦ Α΄, ὁ Ἰουστινιανὸς κτίζει τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Θεοδότης.
- » 565 Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς κτίζει τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἰουκονδιανῶν ἢ Σεκουνδιανῶν εἰς τὰ ὅποια πολλὰ τοῦ νόμου συνετάχθησαν καὶ ἐξεδόθησαν κτίζει ἐπίσης τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Μητῶ καὶ Μινήου καὶ ἐπισκευάζει τὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.
- » 532 Ἐπισκευάζει ἐπίσης τὸ Κυκλόβιον καὶ καταρτιζε στρατεύματα διὰ νὰ περιστείλῃ τὴν στάσιν τοῦ Νίκαι.
- » 552 Ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ καθαρίζει τὸν λιμένα τοῦ Ἐβδόμου καὶ κτίζει προκυμαίαν στοῶς καὶ λουτρά.
- » 558 Ἰσχυρὸς σεισμὸς καταρρίπτει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου Σαμουὴλ ὡς καὶ τὸν κίονα μετὰ τὸν ἀνδριάντα, ὅστις ὑψοῦται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἐβδόμου ὁ αὐτοκράτωρ ἐπισκέπτεται συχνὰ τὸ Ἔβδομον καὶ κατοικεῖ ἐν αὐτῷ.
- » 562 Ὁ Εὐτύχιος προφητικῶς ἀναγγέλει εἰς τὸν Ἰουστίνον τὸν Β΄ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἰουκονδιανῶν τὴν ἀναγόρευσιν του εἰς αὐτοκράτορα.
- » 582 Ἀναγόρευσις τοῦ Μαυρικίου εἰς αὐτοκράτορα Ἰβήριος ὁ Β΄ ἀποθνήσκει εἰς τὸ Ἔβδομον.
- » 592 Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ἄρχεται ἐκ τοῦ Ἐβδόμου τῆς ἐκστρατείας του ἐναντίον τῶν Ἀβάρων.
- » 602 Εἰς τὸν Κάμπον τοῦ Ἐβδόμου ἐκτίθενται αἱ κεφαλὰὶ τοῦ Μαυρικίου καὶ τῶν υἱῶν του. Ὁ Φωκᾶς ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ καὶ στέφεται ἐν τῷ ναῷ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

- » 610 Ὁ στόλος τοῦ Ἡρακλείου φθάνει ἐκ Καρθαγηνῆς. Ὁ Φωκᾶς τρέχει εἰς τὸ Ἔβδομον καὶ μένει μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ στόλος ἀποπλέει πρὸς τὴν πόλιν ὅπου σπεύδει ὁ Φωκᾶς ἔφιππος.
- » 617 Οἱ Ἄβραοι ὑποχωροῦντες συγκρατοῦνται εἰς τὸ Ἔβδομον καὶ λεηλατοῦν τὰ περίξ.
- » 673 Ὁ στόλος τῶν Ἀβάρων ἀγκυροβολεῖ ἐνώπιον τοῦ Ἐβδόμου.
- » 708 Ὁ Πάπας Κωνσταντῖνος ἐπισκέπτεται τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν συμβιβασίην τὴν ἐπελθοῦσαν ἔριδα μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Ὁ Τιβέριος υἱὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ὑποδέχεται τὸν Πάπαν εἰς τὸ Ἔβδομον.
- » 717 Εἰς τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν τῶν Ἀράβων ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ στόλος τοῦ Σουλεϊμάν μένει δύο ἡμέρας ἐνώπιον τοῦ Ἐβδόμου. Λέων ὁ Γ' Ἰσαυρος ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἐπιθεωρεῖ τὰ στρατεύματά του.
- » 775 Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ὁ Κοπρόννημος ἀποθνήσκει ἐν τῷ πλοίῳ εἰς τὸ Κυκλόβιον ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἐκστρατείας του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.
- » 813 Λέων ὁ Ἀρμένιος ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ. Ὁ Βούλγαρος Κροῦμος κυρπολεῖ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ περίξ τοῦ Ἐβδόμου.
- » 822 Θωμᾶς ὁ ἐκ Γαζιούρας φθάνει μετὰ στόλον ἐναντίον τοῦ Ἐβδόμου.
- » 886 Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐπανακτίζει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ ἐπισκευάζει τὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.
- » 872 Ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος ἄρχεται ἐκ τοῦ Ἐβδόμου τῆς τροπαιούχου εἰσελάσεώς του εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης.
- » 913 Ὁ Βούλγαρος Συμεὼν πολιορκεῖ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀλλ' ἐπιστρέφει ἄπρακτος εἰς τὸ Ἔβδομον ἔνθα ἀναγκάζεται νὰ συνθηκολογήσῃ.
- » 927 Ἡ μνηστὴ τοῦ Τσάρου Πέτρου τῆς Βουλγαρίας ἀποχαιρετᾶ εἰς τὸ Ἔβδομον τὸν πάππον τῆς Ρωμανὸν τὸν Α' τὸν Λακαπηλὸν καὶ τὸν πατέρα τῆς Χριστόφορον.
- » 963 Νικηφόρος ὁ Β' ὁ Φωκᾶς ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον.
- » 1025 Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγαροκτόνος ἐνταφιάζεται εἰς τὸν

- ναὸν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
- » 1180 Ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μεταφέρεται ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προῦπαντᾶται μετὰ μεγάλης πομπῆς εἰς τὸ Ἔβδομον.
- » 1260 Ἀνεύρεσις ὑπὸ συγγενῶν Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ λειψάνου Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Πέραν τῆς τελευταίας αὐτῆς χρονολογίας οὐδεμία πλέον γίνεται μεία περὶ Ἐβδόμου ὡς ἀκμάζοντος προαστείου καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἤδη αὐτῆς ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, τὸ προάστειον ἦτο ἐγκαταλειμμένον εἰς βάθυν ὥστε οἱ τόσον περίφημοι αὐτοῦ ναοὶ μετετρέπησαν εἰς καλύτους εἰς «ἐπανλιν θρημμάτων» κατὰ τὸ λεκτικὸν Γεωργίου τοῦ Παχυμέρη.

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ Βυζαντινῶν διηρεῖτο εἰς δέκα τέσσαρα τμήματα ἢ Ρεγεῶνας (Regiones) ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων ἦτοι τοῦ Δευτέρου, Τρίτου, Πέμπτου καὶ Ἐβδόμου. Ἡ ἀριθμητικὴ αὕτη ἐπωνυμία βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀποστάσεως ἐκάστου τμήματος ἐκ τοῦ χρυσοῦ Μιλίου τοῦ Ἰσταμένου πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν τῷ Αὐγουσταίῳ¹⁾. Τὸ προάστειον τοῦ Ἐβδόμου λοιπὸν Septimum λατινιστί, ἀπειχε ἐπτὰ μίλια ἐκ τοῦ σημείου τούτου ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων βυζαντινῶν συγγραφέων, ὧν μερικὰ καὶ σημειοῦμεν: Οὕτω Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάτις²⁾ λέγει «ἐν τῷ λεγομένῳ Ἐβδόμῳ, τόπος δὲ οὗτος τοῦ ἄστεως ἀπὸ σημείων ἐπτὰ». Ἰωάννης δὲ ὁ Ἀντιοχεὺς «ὄς ζ' σημείοις τῆς πόλεως ἀφραστήκει». Εἰς κείμενον τοῦ Σωζομενοῦ ἀναγινώσκο-

1) Μίλιον ἢ Μιλιάριον. Κίον ἐπὶ βάρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσημειοῦντο αἱ διάφοροι ἀποστάσεις θέσεων καὶ τοπίων. Ἐπὶ Ρωμαίων ἡ συνήθεια αὕτη ἦτο κοινοτάτη καὶ ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα ὡς καὶ τὸ χρυσοῦν Μίλιον τῆς Ρώμης τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ Αὐγούστου.—2) Βιβλ. VIII κεφ. 10. Ἔκδ. Βόν. 333. 13.

μεν «Θεοδόσιος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἐβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος προσεύχασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἔδειματο ¹⁾». Καὶ τέλος ὁ Ἐκκλησιαστικός ἐπίσης ἱστορικός Σωκράτης ²⁾ ἀφηγούμενος τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξιν τοῦ ἐπισκόπου Κύπρου εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν κατεῖχε τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει «προσορμήσας οὖν ἐπὶ Ἰωάννου μαρτυρῶ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἐπὶ τὰ σημεῖα τῆς πόλεως καὶ ἐξεληθῶν τῆς νεῶς σύναξιν δὲ ἐπιτελέσας καὶ διάκονον χειροτονήσας αὐτῆς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσέρχεται».

Τὸ ὄνομα λοιπὸν Ἐβδ ο μ ο ν ἀπορρέει ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τὸ παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν Χρυσοῦν Μίλιον. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς πληροφοροῦν ἡμᾶς ἐπίσης ὅτι τὸ Ἐβδομον ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, εἶχε λιμένα καὶ ἐγεινιάζε με εὐρείαν πεδιάδα. Ἡ ἀπόστασις λοιπὸν τοῦ Μακροχωρίου ἀπὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι ἀκριβῶς ἐπὶ μίλια ἦτοι ἔνδεκα καὶ ἡμισυ χιλιόμετρα, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, παρουσιάζει λείψανα λιμένος καὶ γεινιάζει με τὴν εὐρείαν πεδιάδα τοῦ Βελῆ-ἐφένδη καὶ Τσηρηδζῆ-τσαϊρῆ.

Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὑφίσταται πλέον, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἵπομεν, περὶ τῆς ἀκριβοῦς αὐτοῦ τοποθεσίας.

Εἰς τὸ Ἐβδομον ἡ Γερουσία ἐδεξιοῦτο τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστρέφοντα νικητὴν ἀπὸ ἐκστρατείας. Οἱ ἄρχοντες ὁμως μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Κωνσταντινουπόλεως μετέβαινον πρὸς προὔπαντησιν καὶ ὑποδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ Ρήγιον (Κιουδζιούκ Τσκεκμεδζέ), ἐὰν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπέστρεφε ἀπὸ ἐκστρατείας ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν μερῶν τῆς γῆρας, Θράκης, Βουλγαρίας, Μακεδονίας κ.τ.λ. Ἐὰν ὁμως ἐπέστρεφεν ἐκ ἐκστρατείας ἀνά τὴν Ἀνατολὴν τότε ὅλοι οἱ μεγιστάνες αὐλικοὶ βαθμοῦχοι καὶ προὔχοντες ἀνέμενον τὸν Αὐτοκράτορα εἰς τὸ Ἐβδομον ὅπου ἤρχετο διὰ θαλάσσης ἐκ τοῦ Παλατίου τῶν Ρουφιανῶν (Χαϊδάρ Πασά) ἢ τῆς Ἱερείας (Φενέρ Βαγδζέ). Ἐντεῦθεν ἤρχιζεν ἡ παράταξις τῆς ἐπισήμου καὶ θριαμβεντικῆς πομπῆς διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς τὴν Πόλιν πάντοτε διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης. Ἐπὶ παραδείγματι: Βασίλειος ὁ Α' ἐπιστρέφων νικητὴς ἐκ Τερρικῆς καὶ Γερμακκείας ³⁾ φθάνει διὰ θαλάσσης ἐκ τοῦ παλατίου τῆς Ἱερείας εἰς τὸ Ἐβδομον ὅπου προσεύχεται εἰς τὸν ναὸν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Κατόπιν ἔφιππος μεταβαίνει εἰς τὸ ἔξωθεν τῶν τειχῶν μοναστήριον τῶν Ἀβραμιτῶν ⁴⁾. Οἱ

1) Βιβλ. VI κεφ. 24.—2) Βιβλ. VI κεφ. 6.—3) Πόλεις τῆς Παρθίας καὶ Ἀρμενίας.—4) Πιθανῶς τὸ Κιουδζιούκ Μπαληκλή.

αἰχμαλώτοι, τὰ λάφυρα καὶ πολεμικὰ τρόπαια εἶχον ἤδη μεταφερθῆ τὴν προτεραίαν εἰς τὸ λειβάδιον τὸ κείμενον ἔμπροσθεν τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐπὶ τούτῳ ἀνοιχθείσης. Ἡ πύλη αὕτη, ἡ λεγομένη καὶ μεσαία, ἦτο ἡ ἐπίσημος πύλη καθιερωμένη ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Αὐτοκράτορος. Τῆς πομπῆς ταύτης ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ περιγραφὴν μᾶς μεταδίδει ὁ συγγραφεὺς αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἐκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως» ¹⁾.

Πλὴν τῆς ὑποδοχῆς τῶν Αὐτοκρατόρων ἡ Ἱστορία ἀναφέρει ἐδῶ καὶ διαφοροὺς ἄλλας τοιαύτας ἐπισήμων ἀπεσταλμένων καὶ πρεσβειῶν. Οὕτω τῷ 515 φθάνει εἰς τὸ Ἐβδομον πρεσβεία τοῦ Πάπα Ὁρμίσδου ²⁾. Ἐδῶ ἐπίσης τῷ 708 ὑποδέχεται τὸν Πάπαν Κωνσταντῖνον ὁ υἱὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' Τιβέριος ³⁾. Ἐπὶ δὲ τῆς Βασιλείας Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180) εἰς τὸ Ἐβδομον ἐπίσης προὔπαντᾶται, μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ εὐλαβοῦς παρατάξεως, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου μεταφερθεῖσα ἐκ Θεσσαλονίκης ⁴⁾. Μέχρι τοῦ Ἐβδόμου συνοδεύει τὴν ἑγγονὴν αὐτοῦ Μαρίαν τοῦ Χριστοφόρου, ὁ Αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς ὁ Λακαπηνός, ὑπανδρευθεῖσαν εἰς τὴν Μοῆν τῆς Ζωοδόχου πηγῆς τὸν πρίγκηπα Πέτρον υἱὸν καὶ διάδοχον Συμεῶν Τσάρου τῆς Βουλγαρίας. Ἐνταῦθα ἡ νύμφη, μεταβαίνουσα μετὰ τοῦ συζύγου της εἰς Βουλγαρίαν ἀποχαιρετᾶ τοὺς γονεῖς ⁵⁾.

Τὸ προάστιον τοῦ Ἐβδόμου ἐχρησίευσεν ἐπίσης ὡς τόπος τέρφεως καὶ ἀναψυχῆς. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ρουφίνου οἱ Αὐτοκράτορες συνήθιζον νὰ διέρχωνται ἐνταῦθα εὐαρέστως τὸν καιρὸν. Ὁ Ἰουστινιανὸς πολλάκις ἐπεσκέπτετο τὸ Ἐβδομον καὶ ἐνεδιητᾶτο εἰς τὰ ἐνταῦθα παλάτια του. Ἐδῶ δὲ κατὰ τὸν Θεοφάνη «ἀπόλεσαν οἱ βεσῆτορες τὸ στέμμα τοῦ Βασιλέως ὅπερ μετὰ μῆνας ἦ', εὐρέθη ὅπου καὶ ἐν μαργαριτάριον καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ λιθεὰ ἐσώθη καὶ εὐρέθη» ⁶⁾. Εἰς αὐτὸ ἐπίσης τὸ προάστιον ἐφησυχάζεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν καὶ ἡ Πουλχερία πρεσβυτέρα τῶν ἀδελφῶν Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, ἣτις ὑπέπεσεν εἰς δυσμένειαν ἔνεκεν τῶν μηχανορραφιῶν τοῦ εὐνοῦχου Χρυσαφίου τοῦ ἐπὶ τινὰ καιρὸν πανισχύρου. Τῷ 476 ὁ Βασίλισκος φεύγων τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἠπεῖλει ἐμπρησμὸν τῆς Πόλεως καὶ τοῦ κλήρου, δέχεται εἰς τὸ Ἐβδομον τὴν ἐπίσκεψιν Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου «ὅστις παραλαβὼν τοὺς μοναστὰς καὶ τοῦ

1) Παρ. βιβλ. 1, 287.—2) Liber pontificalis V Hormisdæ c. 5.—3) Lib. pont. V Constant. c 5.—4) Delahaye Hippol. Synaxaria Eccl. Const. Bruxelles 1902 (2602).—5) Θεοφάνης. συνέχεια, ἐκδ. Βόννης; 906.—6) Θεοφάνης. ἐκδ. Βεν. 152.

λαοῦ τοὺς ζηλωτὰς ἐξῆλθε πρὸς Βασιλίσκον καὶ μετὰ πολλῆς παρηγοίας αὐτῶν διελέχθη¹⁾.

Τὸ Ἐβδόμον ὅμως, ἔνεκεν τῆς ἕξω τῶν τειχῶν καὶ εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἐκ τῆς πόλεως τοποθεσίας αὐτοῦ ὑπέκειτο ὡς ἦτο ἐπόμενον πάντοτε εἰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν, δηώσεις, λεηλασίας, ἐμπρησμούς καὶ παραπλήσια. Ἐδῶ ἐπίσης ὑπεχώρουν οἱ ἐχθροὶ πρὸς ἀνασύνταξιν τῶν στρατευμάτων αὐτῶν ἢ συνθηκολόγησιν μετὰ τὰς ἐπιθέσεις των αἵτινες συνετρίβοντο συχνότατα πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ἄστεως. Ὡσαύτως ἐνταῦθα ἦτο μόνον δυνατὴ ἀποβίβασις ἀγηνάτων καὶ ἀνασυγκρότησις στρατοῦ ὅστις θὰ συνέπραττε μετὰ τοῦ στόλου πρὸς ἄλλωσιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων.

Ὡς παραδείγματα ἀναφέρονται: Τῷ 610 βαδίζων ἐναντίον τοῦ Ἀυτοκράτορος Φωκᾶ φθάνει μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου ἐκ Καρθαγένης ὁ Ἡράκλειος καὶ ἀγκυροβολεῖ πρὸ τοῦ Ἐβδόμου. Ὁ Φωκᾶς ἀνήσυχος ἔρχεται εἰς τὸ Ἐβδόμον καὶ μένει μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ στόλος ἀπλέει πρὸς τὴν πόλιν ὅπου ἐσπευσμένως ἐπιστρέφει ἔφιππος²⁾.

Τῷ 617 οἱ Ἀβανοὶ ὑποχωροῦντες συγκρατοῦνται εἰς τὸ Ἐβδόμον καὶ λεηλατοῦν τὰ πέριξ³⁾. Καὶ πάλιν κατὰ τὸ 673 ὁ στόλος τῶν ἰδίων ἀγκυροβολεῖ ἐνώπιον τοῦ Ἐβδόμου⁴⁾. Τῷ δὲ 717 ὁ στόλος τῶν Ἀράβων ὑπὸ τὸν Σουλχημᾶν μένει δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ προαστείου⁵⁾ ὡς καὶ ὁ τοῦ Θωμᾶ ἐκ Ταξιούρας ἀγκυροβολεῖ ἐνταῦθα τῷ 822⁶⁾.

Ἄλλ' αἱ πλέον συστηματικαὶ δηώσεις ἐγένοντο, ὡς πάντοτε, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Κρούμων καὶ Συμεῶν ἐξ ὧν ὁ πρῶτος μετὰ λεηλασίαν ἐπυρπόλησε τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν⁷⁾ ἐνῶ ὁ δεύτερος μετὰ οἰκτιρᾶ ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεώς του ἐναντίον τῆς πόλεως ἀναγκάζεται νὰ συνθηκολογήσῃ ἐνταῦθα⁸⁾.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τοῦ Ἐβδόμου τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ προικίσουν μετὰ μεγαλοπρεπῆ κτίρια καὶ ναοὺς. Ἄλλ' ἢ λαμπροτέρα αὐτοῦ περίοδος φαίνεται ὅτι ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πρώτων βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Οὕτω ὁ Θεμιστιος ἐπιτιμᾷ τὸν Οὐάλεντα ὡς παραμελήσαντα ἔνεκεν τοῦ Ἐβδόμου τὸν καλλωπισμὸν τῆς πρωτευούσης.

1) Συμεὼν Μεταφραστῆς, Migne 1116, 1025.—2) Πασχάλιον Χρονικόν, ἔκδ. Βόννης 699.—3) Νικηφόρος Πατρ. 15, ἔκδ. Boor καὶ Byz. Zft. XXI 1912, 110. 4) Νικηφόρος Πατρ. 32. Θεοφάνης A. M. 6165 ἔκδ. Boor.—5) Θεοφάνης, 395, 25, ἔκδ. Boor.—6) Bury history of the Eastern Roman Empire. London 1912. 98 — 7) Bury history of the Eastern Roman Empire. London 1912. 355. — 8) Θεοφάνης (συνέχεια), ἔκδ. Βόννης 385.

Ο ΚΑΜΠΟΣ

Ἡ σπουδαιότης τοῦ Ἐβδόμου ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν εὐρείαν πεδιάδα τοῦ Βελλῆ-ἐφένδη καὶ Τσιρπιδζι-τσαίρ, ἧτις ὡς εἰκὸς ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν στρατηλατῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων. Εἶναι ἄλλως τε τὸ μόνον κατάλληλον μέρος, ἀμέσως γειτονεῦον μὲ τὴν πόλιν, πρὸς συγκέντρωσιν στρατοῦ, γυμνάσια, παρελάσεις κ.τ.λ. Ἡ δὲ Νέα Ρώμη κατὰ μίμησιν τῆς πρεσβυτέρας αὐτῆς ἀδελφῆς ὄφειλε καὶ αὐτὴ νὰ ἔχη πεδίον τοῦ Ἄρεωσ ὡς τὸ ἐν Ρώμῃ Campus Martis ἐξ οὗ καὶ ἡ πεδιάς ἔλαβε τὸ ὄνομα Κάμπος.

Εἰς τὰ κείμενον Θεοφυλάκτου τοῦ Σιμοκάττου ἀπαντῶμεν: «τὸ πεδίον τῷ ἀνακείμενον ἐν τῷ λεγομένῳ Ἐβδόμῳ ὃν Κάμπον οἱ Ρωμαῖοι κατανομάζουσιν»¹⁾ καὶ εἰς τὸ τοῦ Νικηφόρου Κωνσπόμεως «τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως, ὃ Ἐβδόμον καλεῖται»²⁾.

Ὡς σημειοῦμεν εἰς τὸν χρονολογικὸν πίνακα ὁ Θεοδοσίος ὁ μέγας ποιεῖται ἐνταῦθα τὸ 394 μ. Χ. συγκέντρωσιν τῶν στρατευμάτων του διὰ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς Ἰταλίαν ἐναντίον τοῦ Εὐγενίου³⁾.

Τῷ 395 ὁ Ἀρκάδιος ἐπιθεωρεῖ εἰς τὸν Κάμπον τὰ Γοτθικὰ στρατεύματα⁴⁾. Ἐπίσης κατὰ τὸν Κόμητα Μαρκελλίνον ὁ Βιταλλιανὸς τῷ 514 μέλλων νὰ πολιορκήσῃ τὴν Κωνσπολιν στραυτοπεδεύει εἰς τὸν Κάμπον μετὰ 60.000 στρατιώτας⁵⁾.

Εἰς τὸ Ἐβδόμον ποτὲ μὲν ἐν ὑπαίθρῳ ἐν τῷ Κάμπῳ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἢ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ ἐγένοντο αἱ ἀναγορεύσεις τῶν πρώτων βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Οὕτω ἡ ἱστορία ἀναγράφει ὅτι δέκα μὲν αὐτοκράτορες ἐνεδύθησαν ἐνταῦθα τὴν πορφύραν, ἄλλοι δὲ ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ Ἀυγούστου πρὶν χρυσθῶσιν βασιλεῖς. Οὗτοι ἦσαν ὁ Ἀρκάδιος⁶⁾ καὶ Ὀνώριος⁷⁾. Μετὰ δὲ τὸν Οὐάλεντα⁸⁾ ἔχομεν τὰς ἀναγορεύσεις Θεοδοσίου τοῦ Β' (402)⁹⁾, Μαρκιανοῦ (450)¹⁰⁾, Λέοντος τοῦ Μεγάλου (457)¹¹⁾, Ζήνωνος (474)¹²⁾, Βασιλίσκου (475)¹³⁾, ὅστις «Μάρκον τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Καίσαρα ἐποίησε καὶ Ζηνοβίαν τὴν ἑαυτοῦ

1) Θεοφυλάκτος Σιμοκάτις ἔκδ. Βόν. 339. 7. — 2) Νικηφόρος Πατρ. Ἱστορία σύντομος, Migne 100. 897. — 3) Σωζομενός, VII 24. 2. 8. — 4) Seeck, Gesch. d. ant. Welt V. 1913. 276. 550. — 5) Marcellinus Comes, 514. 1. — 6) Seeck Regesten, σ. 261. — 7) Seeck Regesten, σ. 231. — 8) Seeck Regesten, σ. 214. — 9) Seeck Regesten, σ. 305. — 10) Seeck Regesten, σ. 387. — 11) Πασχάλιον Χρονικόν, ἔκδ. Βόννης 592. — 12) Victor Turm, z. j. 474. — 13) Θεοφάνης, ἔκδ. Boor 121.

γαμετήν Αὐγούστην ἔστειψεν ἐν τῷ Κάμπῳ», Μαυρικίου (582) ¹⁾, Φωκά (602) ²⁾, στεφθέντος μετὰ τῆς γυναικός του ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βαπτιστοῦ, Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου (717) ³⁾, Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου (813) ⁴⁾ καὶ Νικηφόρου Φωκά (963) ⁵⁾.

Ἐκτοτε αἱ τοιοῦτου εἴδους τελεταὶ ἐγένοντο ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ διότι τὸ Ἐβδόμον παρήκμασε πλέον ἔνεκεν τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν διαφόρων ἐχθρῶν Ἀβάρων, Βουλγάρων, Ἀράβων κ.τ.λ. Ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἐδολοφονήθη τῷ 395 ὁ περίφημος μάγιστρος (ὑπουργός) Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου καὶ κατόπιν τοῦ Ἀρκαδίου Ρουφίνος ⁶⁾.

Τῷ δὲ 602 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κεδρηνοῦ εἰς τὸν Κάμπον τοῦ Τριβουναλίου ἐρρίφθησαν αἱ κεφαλαὶ τοῦ Μαυρικίου καὶ τῶν πέντε υἱῶν του ἀποκεφαλισθέντων κατὰ διαταγὴν τοῦ Φωκά αἵτινες ἐξετέθησαν αὐτόθι μέχρις ἀποσυνθέσεως «μετὰ δὲ τὸ ἀποζῆσαι αὐτὰς ὤρισε (ὁ Φωκάς) τοῖς θέλουσι λαβεῖν καὶ τοῖς σώμασιν αὐτῶν προσέμηξαν οἱ φιλόχριστοι» γράφει ὁ Κεδρηνός ⁷⁾.

Ἡ πεδιάς τοῦ Κάμπου ἐχρησίμευεν ἐπίσης ὡς καταφύγιον καὶ κατασκήνωσις ἐν καιρῷ σειсмоῦ. Ὅλος τότε ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως μετεφέρετο ἐνταῦθα φεύγων τὴν θεομηνίαν καὶ ἀσχολούμενος μὲ προσευχὰς καὶ λιτανείας. Ὡς δὲ ἀναφέρει ἡ ἱστορία αἱ δονήσεις τότε ἦσαν λίαν συχναὶ ἰσχυραὶ καὶ διαρκεῖς ἐνίοτε πολλῶν μηνῶν. Ἀκριβῆ περιγραφὴν τοιοῦτου μεγάλου σειсмоῦ συμβάντος τῷ 430 μ. Χ, μᾶς δίδει ὁ Θεοφάνης εἰς τὰ χρονικά του ὡς καὶ τὴν ἄμεσον κατάπαυσιν αὐτοῦ μετὰ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἐν τῷ Κάμπῳ θαῦμα. Ἴδου πῶς ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης τὸ γεγονός «Ἐπὶ τούτου τοῦ ἐν Ἁγίοις Πρόκλου (ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως) σεισμοὶ γέγονασιν μεγάλοι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ὥστε φοβηθέντες οἱ Βυζάντιοι ἔφυγον ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ κάμπῳ καὶ ἦσαν διημερεύοντες σὺν τῷ ἐπισκόπῳ ἐν ταῖς κρῖσις τὸν Θεὸν δεήσαντι λιτανεύοντες ἐν μιᾷ οὖν κυμαιομένης τῆς γῆς καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ κρᾶζοντος τὸ «κύριε ἐλέησον» περὶ ὥραν τρίτην ἄφνω πάντων ὄρωντων συνέβη ἀπὸ θείας δυνάμεως ἀρθῆναι τινὰ νεανίσκον εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀκοῦσαι θείας φωνῆς παρεγγνώσης αὐτὸν ἀναγγεῖλαι τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ τῷ λαῷ λιτανεύειν οὕτω καὶ λέγειν «ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς» μηδὲν ἕτερον προστιθέντας, ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Πρόκλος ταύτην δεξάμενος τὴν ἀπόφασιν ἐπέτρηπε τῷ λαῷ

1) Stein Stud. z. Gesch. d. byz. Reiches 99, 102.—2) Θεοφύλακτος Σμ. VIII 12.8.—3) Θεοφάνης, ἔκδ. Boor 502, 23.—4) Bury history of the Eastern Roman Empire 355.—5) Κων. Πορφυρ. Ἐκθεσις Βασ. Τάξεως, ἔκδ. Βόννης 438.—6) Seeck. Gesch. d. ant. Welt v 1913, 276. 550.—7) Κεδρηνός Γεώργιος, Σύνοψις ἱστοριῶν Migne 121, 707, 6.

ψίλλειν οὕτω καὶ εὐθέως ἔστη ὁ σεισμός· ἡ δὲ Πουλχερία ἡ μακαρία καὶ ὁ ταύτης ἀδελφὸς (Θεοδόσιος ὁ Μικρός) ὑπεραγιασθέντες τῷ θαύματι ἐθέσπισαν κατὰ πᾶσαν οἰκουμένην τὸν Θεὸν τοῦτον ψάλλεσθαι ὕμνον καὶ ἀπὸ τότε παρέλαβον πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι καθ' ἐκάστην ἡμέραν ᾄδειν αὐτὸν τῷ Θεῷ ¹⁾.

Τὸ ἴδιον θαῦμα ἀναγράφεται καὶ εἰς τὸ Συναξάριον τῆς ἐκκλησίας

(Εἰκὼν 1). Ἡ ἄρπαγὴ ἐν τῷ ἀέρι τοῦ παιδός.

Κωνσταντινουπόλεως τῇ 25ῃ Σεπτεμβρίου ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ φυλαττόμενον, Μηνολόγιον Βασιλείου τοῦ Β ²⁾, ἐξ οὗ δημοσιεύομεν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 εἰκόνα.

1) Θεοφάνης ἔκδ. Βόν. 64.—2) Il. Menologio di Basilio II. Cod Vaticano Greco 1613 Torino 1907. Tavole σελ. 65.

Τοιοῦτον ἰσχυρὸν σεισμὸν καὶ διαρκείας πολλῶν μηνῶν συμβάντα τῷ 450 ἀναφέρει ἐπίσης τὸ Πασχάλιον χρονικὸν ¹⁾ καθ' ὃ οὐδεὶς πλέον ἐτόλμα γὰ μὲν ἐν τῇ κατοικίᾳ του καὶ σύμπας ὁ πληθυσμὸς κατέφυγεν εἰς τὸν Κάμπον ὅπου νυχθημερὸν λιτανεύων προσήχητο. Τὰς δὲ λιτανείας παρηκολούθουν γυμνόποδες πλὴν τοῦ λαοῦ ὁ Ἀυτοκράτωρ ἡ Γερουσία καὶ ὁ κληρὸς. Ὁ Θεοφάνης ἀναφέρει ὅτι ὁ Μαρκιανὸς ἦτο πάνυ εὐλαβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν «ὅστις ἐν ταῖς λιταῖς τοῦ Κάμπου πεζὸς ἐξήει πολλὰ τοῖς δεομένοις εὖ ποιῶν ὅθεν τοῦτο ὄρων ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος καὶ αὐτὸς οὐκέτι φορεῖω φερόμενος ἀλλὰ πεζὸς κατὰ τὸ ἔθος ἐλιτάνευεν» ²⁾. Αἱ λιτανεῖαι ἐγένοντο εἰς τὸν Κάμπον κατ' ἔτος εἰς ἀνάμνησιν τῶν σεισμῶν καὶ ἐν καιρῷ ἀνομβρίας ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ Εὐχολογίῳ «Τάξις γενομένη ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἐν ταῖς ἐξ ἔθους ἐπερχομέναις λιταῖς» καὶ «Εὐχή λεγομένη ἐν λιτῇ γενομένη, διὰ φόβον, εἰς τὸν Κάμπον».

Ὁ σοφὸς Millingen τοποθετεῖ τὸν Κάμπον ἐσφαλμένως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀληθοῦς. Ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου τοῦ Καρτάλ τεπέ ὅστις ὑπέρεκειται τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Κάμπου ἀνευρέθη τῷ 1903 ὡραῖον κιονόκρανον μὲ τὰ μονογράμματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας, νῦν ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ³⁾ εὐρισκόμενον καὶ ἀναγόμενον εἰς τὰ ἔτη 523—548 μ. Χ. (Εἰκὼν 2).

Αἱ ἐν Μακροχωρίῳ δὲ τελευταῖαι ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, ἔφεραν εἰς φῶς εὐμεγέθη καὶ καλλιτεχνικὸν μαρμαρίνον σταυρὸν τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγιγνώσκωμεν τὸ τρισάγιον χαραγμένον μὲ μεγάλα ἀνάγλυφα γράμματα ὧν ἐν ἑκαστῷ εὐρίσκεται ἐν πλασίῳ τετραγώνῳ. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο εὔρημα ὡς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀνακαλυφθεῖσαι ἐνταῦθα ἀρχαιότητες εὐρίσκονται ἐπίσης ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως.

ΤΟ ΒΗΜΑ Η ΤΡΙΒΟΥΝΑΛΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ

Τὸ βῆμα ἡ Τριβουναλίον ἦτο εἶδος ὑψηλῆς ἐξέδρας ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνήρχετο ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του καὶ ἐδημηγόρει πρὸς τὸν στρατόν. Τὸ σχῆμα του ἦτο ἡμικυκλομερὲς καὶ ὑψοῦτο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πεδιάδος. Ἀκριβῶς λοιπὸν εἰς τὴν ἐσχατιάν τῆς πεδιάδος

1) Πασχάλιον Χρονικόν, ἔκδ. Βενετ. 254. α.—2) Θεοφάνης, ἔκδ. Βενετ. 75.

—3) Mendel G. Catalogue des sculptures du Musée impérial Ottoman III 465 No 1240.

(Εἰκὼν 2). Κιονόκρανον μὲ μονόγραμμα Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας.

πρὸς τὴν θάλασσαν παρὰ τὸ ὑφαντουργεῖον ὑπάρχουν μεγαλο-
 πρεπῆ ἑρείπια τοῖς πᾶσιν ὄρατά. Οὐδενὸς ὅμως ἀρχαιολόγου τὴν
 προσοχὴν ἐφείλκυσαν μέχρι τοῦδε καὶ οὐδεὶς ποιεῖται μνεῖαν αὐτῶν. Ἐ-
 ξετάσαντες ἐπισταμένως αὐτὰ παρατηρήσαμεν ὅτι ἀνταποκρίνονται ἀκρι-
 βέστατα εἰς τὴν περιγραφὴν ἣν μᾶς μεταδίδει ὁ Θεμιστίος. Ὁ αὐτοκρά-
 τωρ Οὐάλης πρῶτος κατεσκεύασε τὸ Τριβουνάλιον «περιφανέστερον ποιή-
 σας κρηπίδι καὶ βήματι καὶ ἀνδριᾶσιν»¹⁾. Τὰ ἑρείπια ταῦτα (εἰκὼν 3)
 ἔχουν σχῆμα ἡμικυκλοτερὲς μετὰ σειρᾶς μικρῶν ἀψίδων ὅπου ἐτοποθε-
 τοῦντο τὰ ἀγάλματα καὶ οὐδεμίαν πλέον ἔχομεν ἀμφιβολίαν ἐπὶ τοῦ ἀν-
 τικειμένου τούτου. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Τριβουνάλιον ἔκειτο πολὺ πλησίον
 τοῦ παλατίου τῶν Σεκουνδιανῶν ἢ Ἰουκουνδιανῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν περαι-
 τέρω, συνεχέετο πολλάκις μετ' αὐτοῦ, ἢ καὶ συνηώθη κατόπιν μετ' αὐ-
 τοῦ οὕτως ὥστε ν' ἀποτελῆ ἓν καὶ μόνον σύμπλεγμα διότι γίνεται μνεῖα
 αὐτοῦ καὶ ὡς παλατίου. Οἱ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀποσταλέντες πρὸς
 παραλαβὴν τοῦ χρυσοῦ ὅπερ ὑπεσχέθη τῷ αὐτοκράτορι ὁ φανεὶς αὐτῷ
 εὐνοῦχος «ἐξεληθόντες τῆς χρυσοῦς Πύλης ἦλθον εἰς τὸ Τριβουνάλιον ὅπου
 εἶδον παλάτια κτιστὰ θαυμαστά»²⁾.

Η ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΛΑΚΩΤΗ

Ἡ Λεωφόρος αὕτη, ἣτις ὀνομάζετο Via Egnatia ὡς ἡ ἐν Ρώμῃ με-
 γάλῃ στρατιωτικῇ ὁδῷ, διήρχετο διὰ τοῦ Ἑβδόμου καὶ διασχίζουσα τὴν
 Θράκην καὶ Μακεδονίαν ἐφθανε μέχρι τῆς Ἠπείρου. Τὸ μεταξὺ τῆς Χρυσ-
 οῦς Πύλης καὶ Ρηγίου (Κιουτσούκ-Τσεκμετζέ) τμήμα τῆς Λεωφόρου
 αὐτῆς ἐκλήθη Πλακωτὴ διότι ἐλιθοστρώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰου-
 στινιανοῦ μετ' εὐρεῖς καὶ μεγάλους λίθους. Ἄνευ τῆς προνοίας αὐτῆς ἡ
 ὁδὸς θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδιάβατος ἐν καιρῷ χειμῶνος λόγῳ τῶν παλῶν τελ-
 μάτων. Ὁ Προκόπιος¹⁾ ἐν τῷ περὶ Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων συγγράμματι
 του λεπτομερῶς περιγράφων τὴν λεωφόρον αὐτὴν λέγει.

« Ἐντεῦθεν δὲ ἐς Ρήγιον ὁδὸς ἄγουσα ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἀνώμαλος
 » οὕσα ὄμβρων, ἂν οὕτω τύχοι, ἐπιπεσόντων τελματώδης δὲ καὶ δυσπάρι-
 » τος τοῖς οἶδε ἰούσιν ἐγένετο σὺν δὲ λίθοις αὐτὴν καταστρώσας ἀμα-
 » ξιαίοις ὁ Βασιλεὺς οὕτως εὐπετῆ τε κατεστήσατο καὶ ἀπονον ὄλωσ,
 » μήκος μὲν τῇ ὁδῷ τῆδε ἄχρι ἐς Ρήγιον, εὐρύσεται δὲ τοσοῦτον ἐς ὅσον
 » ἀμάξαις οὐ στενοχωρεῖν δύο ἀπεναντίας ἀλλήλαις ἰούσας· τραχεῖς οἱ

1) Themistius Or. VI, ἐκδ. Dindorf 9), Πασχάλιον Χρον.κόν, ἐκδ. Βόννης 562.

—2) Praeger Th. Πίτριά Κωνσταντινουπόλεως σελ. 89.—3) Προκόπιος, ἐκδ. Βόν. 294, 15.

(Εἰκὼν 3). Τὸ τριβουνάλιον (βῆμα) τοῦ Κάμπου.

» λίθου διαφορόντως· εικάσαις ἂν αὐτοὺς μυλίους εἶναι· εὐμεγέθεις τε
» εἰσι μάλιστα ὥστε δὴ ἕκαστος γῆν μὲν ἐπικαλύπτει πολλήν κ.τ.λ.»

Διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέρομεν, εἰσῆρχετο ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Πόλιν μετὰ τὴν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀναγόρευσίν του ἢ ἐπιστρέφων ἀπὸ ἐκστρατείας· Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος¹⁾ ἱστορῶν τὴν ἔλευσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ λέγει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ φθάσας μὲ βασιλικὸν δρόμονα ἐκ τῶν παλατίων τῆς Ἱερείας εἰς τὴν Χρυσὴν Πόρταν ἵππευσε καὶ διὰ τῆς Πλακωτῆς στραφείς εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἀβραμιτῶν τὴν λεγομένην Ἀχειροποίητον.

ΠΑΛΑΤΙΑ

Α'.—Ἰουκουνδιατῶν.—Τὰ παλάτια τῶν Ἰουκουνδιατῶν ἢ Σεκουνδιατῶν ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ²⁾.

Ὁ Προκόπιος ἀδυνατεῖ διὰ λόγων νὰ ἐκφράσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τὸν ὄγκον τὴν τέχνην καὶ εὐπρέπειαν τῶν ἀνακτόρων αὐτῶν ἀρκεῖ λέγει νὰ εἰπῇ τις ὅτι εἶναι παλάτια τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὅστις αὐτοπροσώπως ἐπεστάτησεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν μὴ ἀμελῶν τίποτε καὶ μὴ φειδόμενος χρημάτων.

« Ἐνταῦθα δὲ » λέγει ὁ ἴδιος « καὶ λιμένων σκέπας ἀποτετόρνευται » οὐ πρότερον ἦν, ἀκτὴν γὰρ εὐρῶν ἑκατέρωθε τοῖς τε ἀνέμοις καὶ ταρραχῇ τοῦ ροθίου ἀποκειμένην σωτήριον εἶναι τοῖς πλέουσι κατεστήσατο ὧδε ».

Ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ παλάτια ἦσαν παραθαλάσσια δερρομένης τῆς ἀκτῆς ὑπὸ τῶν κυμάτων. Τὸν δὲ λιμένα περιέλαβεν ἐντὸς κτιστοῦ θραύστου ἀφίσας μόνον μίαν εἴσοδον διὰ τὰ πλοῖα οὕτως ὥστε καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ θαλασσοταραχῆς ἐν τῷ λιμένι ἐπεκράτει ἡσυχία. Ὁ λιμὴν οὗτος ἐκαθαρίσθη τὸν Σεπτέμβριον τῆς 15 Ἰνδικτιωνος ὡς ἀναφέρει τὸ κείμενον τοῦ χρονολογίου Ἰωάννου Μαλάλα· « καὶ ἐν αὐτῷ τῷ χρόνῳ ἐξηγνήθη καὶ ἐκαθαρίσθη ὁ λιμὴν ὁ πλησίον τοῦ παλατίου Σεκουνδιατῶν ».

Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀνήγειρε, λίαν πιθανῶς ὡς ἐξαρτήματα τῶν ἀνακτόρων, στοὰς ἀγορᾶς καὶ λουτρῶνας δημοσίους ὥστε τὰ ἐδῶ παλάτια νὰ μὴ ὑπολείπωνται κατ' οὐδὲν τῶν ἐν τῇ πόλει τοιούτων. Τὰ παλάτια αὐτὰ ἔκειντο εἰς πολὺ μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ Τριβουναλίου καὶ ἴσως δὲ νὰ

2) Κωνστ. Πορφυρ. Ἐκθεσις Βασ. Τάξεως. Βιβ. I. κεφ. 96 251.—1) Μαλάλας Ἰωάν. ἐκδ. Βόννης 486, Προκόπιος περὶ κτισμάτων ἐκδ. Βόν. 207, 8.

εἶχον συνοχὴν μετ' αὐτοῦ διὰ τῶν διαφορῶν ἐξαρτημάτων διότι γίνεται μνεῖα αὐτῶν ὡς παλατίων τοῦ Τριβουναλίου ἢ καὶ παλατίων τοῦ Ἑβδόμου.

Ἐρείπια αὐτῶν δὲν εὐρίσκονται σχεδὸν ἐν ἐπιφανείᾳ ἀλλὰ πλείστα ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια ἐκ μαρμάρου καλῶς ἐπεξεργασμένα ὡς καὶ κιονόκρανα ἀνευρέθησαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Στεφάνου Ἡλιάδου ὅτε ἔκτιζε τὴν πρὸς τὴν πετροσκαλὰν οἰκίαν αὐτοῦ. (Εἰκὼν 4 καὶ 4α)

Εἰς δὲ τὸ παραπλεύρως πρὸς ἀνατολὰς τῆς οἰκίας γήπεδον φαίνονται

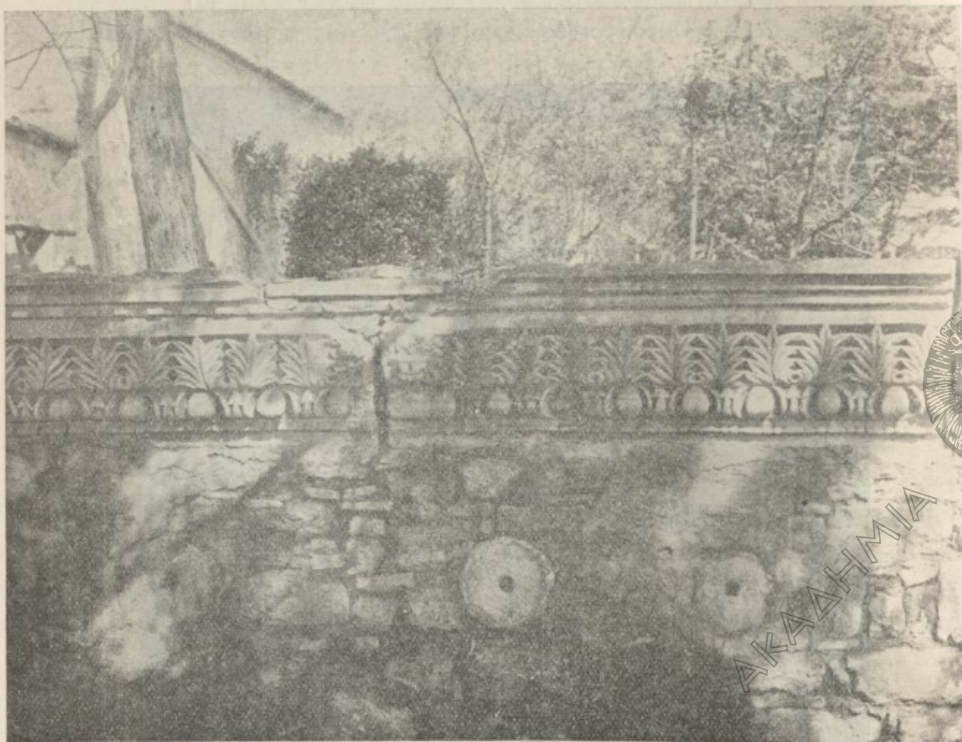
(Εἰκὼν 4). Μαρμάρινον κιονόκρανον ἐν τῇ οἰκίᾳ μακαρίτου Ἡλιάδου.

αἱ ἄκραι πολλῶν γλυπτῶν μαρμάρων τεθαμμένων ὑπὸ τὴν γῆν ὡς καὶ λείψανα προκυμίας. Ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ (εἰκὼν 5) ὑπάρχει σπόνδυλος κίονος ἐκ γρανίτου ὡς καὶ τεμάχιον μαρμαρίνου ἐπιστυλίου προερχόμενα ἐκ τοῦ ἰδίου οἰκοδομήματος.

Ἀναμφισβητήτως ἡ πληθώρα αὐτῆ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν συντριμμάτων ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι εὐρίσκόμεθα εἰς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ἄκρην τοῦ παλατίου τῶν Ἰου-

κουνδιανῶν ὅπερ ἐξετείνετο διὰ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ἐξαρτημάτων μέχρι τοῦ Τριβουναλίου πλησίον τοῦ ὕφαντουργείου.

Ὀλίγον δὲ περαιτέρω πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ τῆς κατερχομένης πρὸς τὸ Τάσ-Χάνι καὶ ἀπέναντι τῆς οἰκίας τοῦ Ἑράμ Κουγιουμτζιάν ὑπάρχει κεχωσμένον μέγα βᾶθρον ἐκ βυζαντινῶν πλίνθων ἐπὶ τοῦ ὁποίου

(Εἰκὼν 4α). Γεῖσα ἐν τῇ οἰκίᾳ μακαρίτου Ἡλιάδου.

στηρίζεται νῦν ὁ πάσσαλος τοῦ τηλεφώνου.

Ἐπίσης λίαν ἐνδεικτικὸν σημεῖον εἶναι καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἡ ὑπόγειος σήραγξ ἢ κοινῶς γνωστὴ «τρύπα τοῦ Γκόφα».

Ἡ σήραγξ αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ εἴσοδος εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς κάτωθεν τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν καφενεῖου (ἄλλοτε Γκόφα) (εἰκὼν ἀρ. 6.) εἶναι θολωτὴ καὶ λίαν ἐπιμελῶς κτισμένη, εἰς μέρη δὲ νομίζει τις ὅτι ὁ κτίστης μόλις πρὸ ὀλίγου ἐπέρανε τὴν ἐργασίαν του. Τὸ ὕψος κυμαίνεται

ἀπὸ 1 μ. 75 ἐκ. μέχρι 2 μ. 80 ἐκ. τὸ δὲ πλάτος δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1 μέτρον καὶ 5 ἑκατοστὰ εἰς ὅλον τὸ καθαρισθὲν διάστημα. Τὸ δάπεδον εἶναι ἐστρωμένον μὲ πλινθίνους πλάκας διατηρούμενον ἐν λίαν ἀνθηρᾷ καταστάσει εἰς τὸ ἐνδότερον. Εἰς ὀρισμένα δὲ σημεῖα παρατηροῦνται ἀνεμιστῆρες ἐν εἴδει τετραγώνων καπνοδόχων αἵτινες ἐρχόμεναι ἐκ τῆς

(Εἰκὼν 5) Τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ εὑρισκόμενα ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια.

ὄροφῆς τῆς σήραγγος ἔφθανον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μὲ κάθετον διεύθυνσιν. Ἡ σήραγξ ἥτις εὑρίσκεται ἐπτὰ μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς διευθύνεται ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν μὲ λίαν ἐλαφροὺς ἐλιγμούς. Τὸν πρῶτον ἀνεμιστῆρα ἀπαντῶμεν εἰς ἀπόστασιν 17 μέτρων καὶ 65 ἑκατοστῶν ἀπὸ τῆς εἰσόδου, εἶναι κανονικῶς τετράγωνος (1,10×1,10) ὁ δεύτερος ἀπέχει τοῦ πρώτου 31 μ. καὶ 45 ἐκ. μὲ σχῆμα παραλληλόγραμμον (1,44×1,05). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ σήραγξ στρέφεται ἀποτόμῳ πρὸς

ἀνατολὰς σχηματίζουσα ὀρθίαν γωνίαν. Ἐντεῦθεν προχωροῦντες 17 1) 2 μέτρα πρὸς ἀνατολὰς πάντοτε φθάνομεν εἰς τρίτον ἀνεμιστήρα τετράγωνον καὶ στενώτερον τῶν προηγουμένων (0,90×0,90) καὶ ἐκ τοῦ σημείου τούτου μετὰ 33 μέτρα καὶ 30 ἐκ. φθάνομεν εἰς τὸ τέρμα τῶν ἀνα-

(Εἰκὼν 6). Ἡ εἴσοδος τῆς σήραγγος πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.

σκαφῶν ¹⁾). Τὸ μέχρι τοῦδε καθορισθὲν μήκος τῆς σήραγγος ἀνέρχεται ἐν συνόλῳ εἰς 103 μέτρα καὶ 35 ἑκατοστά.

1) Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤθελον προχωρήσῃ καὶ φθάσῃ ἴσως εἰς τὸ τέρμα τῶν ἐάν δὲν ἐπῆρχετο ἢ κατέρρευσε τοῦ ἐνδοτοιχοῦ τοῦ φρέατος τῆς ὑπερκειμένης οἰκίας. Τὸ φρέαρ τοῦτο κατήρχετο ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῆς σήραγγος τέμνον τὴν ὄροφῆν καὶ τὸ δάπεδον αὐτῆς καὶ ἀποφράττον τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν, ἢ δὲ κατέρρευσε τοῦ τοίχου ἐπέφερε τὴν τελείαν ἀπόφραξιν τῆς διόδου.

φθάνομεν τώρα εἰς τὸ ἐρώτημα: τί ἦτο καὶ εἰς τί ἐχρησίμευσε ἡ σήραγξ αὕτη ἢ μετὰ τὴν ἐπιμελείαν καὶ στερεότητος οἰκοδομηθεῖσα.

Ἐκ πρώτης ὕψεως δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ σήραγξ ἦτο κοινὴ ὑπόνομος χρησιμεύουσα εἰς διοχέτευσιν πρὸς τὴν θάλασσαν τῶν ὑδάτων καὶ ἀκαθαρσιῶν μεγάλου οἰκοδομήματος.

(Εἰκὼν 6α). Ἡ εἴσοδος τῆς σήραγγος μετὰ τὰ ἀνασκαφῶς.

Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη δὲν μᾶς φαίνεται διόλου πιθανὴ λόγῳ τῶν διαστάσεων τῆς σήραγγος εἰς ἣν δύναται δύο ἄτομα νὰ βαδίζουσαν παραπλεύρως καὶ ὀρθίως, καὶ δεύτερον ἐνεκεν τῆς ἀποτόμου πρὸς ἀνατολὰς καμπῆς αὐτῆς εἰς ὀρθὴν γωνίαν. Ἡ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις οὐδέποτε παρεκκλίνουν τῆς καμπύλης καμπῆς. Ἐξ ἄλλου αἱ εἰς διάφορα διαστήματα εὑρεθεῖς ἀνεμιστήρες δὲν θὰ εἶχον τὸν λόγον τῶν δι' ἄλλην ὑπόνομον ἢ τις δὲν ἔτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἀποφραχθῇ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ὕψους καὶ τοῦ εὗρους τῆς.

Καὶ τέλος ἔχομεν καὶ ἄλλην πλέον χαρακτηριστικὴν ἔνδειξιν ἣτις μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν θεωρίαν περὶ ἀπλῆς ὑπονόμου.

Οὕτω εἰς τρία σημεία ἀπὸ τῆς εἰσόδου παρατηροῦμεν εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ τοίχου κάθετα τετράγωνα κανονικὰ κενὰ εἰς τὰ ὁποῖα ἐνεσφηνούτο ἄλλοτε ξυλίνη δοκὸς τῆς ὁποίας μένει σήμερον τὸ ἀκριβὲς ἀποτύπωμα.

Ἐπὶ τῶν δοκῶν αὐτῶν ἀνηρτῶντο διὰ στροφίγγων θύραι αἵτινες κλειόμεναι ἀπέφρασσον ἐρμητικῶς τὴν διόδον τῆς σήραγγος. Οἱ δὲ ἀνεμιστήρες καθ' ἡμᾶς εἶχον διπλοῦν σκοπόν, πρῶτον νὰ δίδουν φῶς καὶ ἀέρα εἰς τὴν σήραγγα καὶ δευτέρον νὰ ἀποφράσσουν ἐπίσης τὴν σήραγγα διὰ λίθων καὶ χωμάτων ριπτομένων ἄνωθεν. Ἐκ τῶν παρατηρήσεών μας καὶ τῆς μελέτης συμπεραίνομεν μετ' ἀρκετῆς πιθανότητος ὅτι ἡ σήραγγα ἦτο ὑπόγειος δρόμος ὑποχωρήσεως ἐν καιρῷ κινδύνου τῶν ἔξω διεσπαρμένων στρατιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ παλατίου.

Δὲν ἀποκλείεται βεβαίως καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ διόδος αὕτη ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἀντιστρόφως ἥτοι πρὸς μυστικὴν ἔξοδον ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ παλατίου.

Οὐδεμίαν πλέον ἀμφιβολίαν ὑφίσταται ὅτι τὰ μετὰ τοῦ Τριβουναλίου συνεχόμενα ἀνάκτορα τῶν Ἰουκουνδιανῶν ἢ Σεκουνδιανῶν ἐξετείνοντο μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου. Βεβαίως αἱ περαιτέρω ἀνασκαφαὶ θὰ ἀποδείξουν ἂν εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κυρίως ἀνακτόρου ἢ εἰς κανὲν ἐκ τῶν διαφόρων κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἄτινα ἀναφέρει ὁ Προκόπιος.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἠγάπα πολὺ τὰ παλάτια τῶν Ἰουκουνδιανῶν καὶ τὰ ἐπεσκέπετο συχνάκις. Ὡς δὲ ἀναφέρει ἡ βυζαντινὴ ἱστορία πολλοὶ τοῦ νόμου καὶ διατάγματα ἐξεδόθησαν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τούτων¹⁾.

Ἐδῶ ἐπίσης προφητικῶς προεῖπε εἰς τὸν ἀνεψιὸν τῆς Ἰουστινιανοῦ Ἰουστίνον, ὁ πατριάρχης Εὐτύχιος ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἐγίνετο αὐτοκράτωρ²⁾.

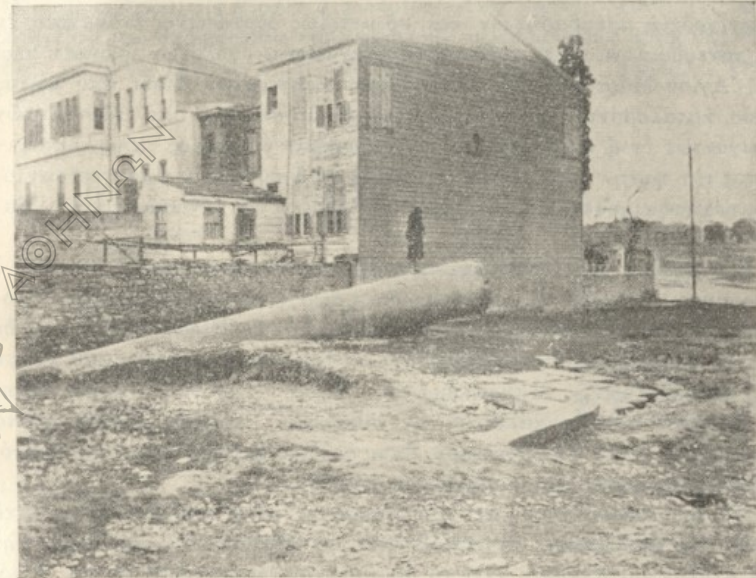
Β'.— ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΜΑΓΝΑΥΡΑΣ

Ἐπὶ τὸ ἀνωτέρω ὄνομα, μᾶς εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας δύο ἀνάκτορα, ὧν τὸ πρῶτον τὸ καὶ σπουδαιότερον ἔκειτο ἐν τῇ πε-

1) Μαλάκις Ἰωάννης, ἔκδ. Βόννης 486.

2) Εὐτυχίου Πατρ. Κων)πόλεως. Βίος καὶ Πολιτεία. Μigne XC, σελ. 284D, C6.

ριοχῇ τῶν μεγάλων ἀνακτόρων τοῦ Βυζαντίου παρὰ τῇ Χαλκῇ καὶ πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὁπόθεν ἠδύνατό τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ κατηχούμενα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας διὰ ξυλίνης κλίμακος. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἐχρησίμειυσεν εἰς ὑποδοχὴν τῶν ἐπισήμων ἐπισκεπτῶν τοῦ κράτους ὡς καὶ τῶν πρεσβευτῶν. Ἐδῶ ἴδρυτο καὶ ὁ Σολομώντειος θρόνος.

(Εἰκὼν 7). Ὁ ἐκ γρανίτου κίων Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου.

Τὸ δὲ ἕτερον ἀνάκτορον τῆς Μαгнаύρας ἔκειτο ἐν τῷ Ἑβδόμῳ καὶ ἦν παραθαλάσσιον ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατωτέρω σημειουμένων χωρίων τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν.

Ἐκ τούτων ὁ Θεοφάνης ἱστορῶν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ τὸν Σουλεϊμὰν λέγει¹⁾.

Ἐτούτῳ τῷ ἔτει ὁ προλεχθεὶς (τῶν Σαρακηνῶν) στόλος ἀναβάλας προσώρμισεν ἐν τοῖς Θρακείοις μέρεσιν ἀπὸ τῆς πρὸς δύσιν ἀκρότης τοῦ Ἑβδόμου, ἥτοι τῆς λεγομένης Μαгнаύρας μέχρι πάλιν τοῦ πρὸς

1) Θεοφάνης ἔκδ. Βενετ. 234.

» ἀνατολὴν ἀκρωτηρίου τοῦ λεγομένου Κυκλοβίου κατὰ πᾶσαν οὖν ἡμέραν συμβολὴν πολέμου ἐκρατεῖτο ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας ἀπὸ τοῦ βραχιαίου τῆς Χρυσῆς πόρτης μέχρι τοῦ Κυκλοβίου».

Εἰς δὲ τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου (Varia Graeca Sacra ὑπὸ Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως) ἀναφέρεται τὸ ἑξῆς γεγονός:

«Ἄνῆρ τις τοῦνομα Εὐπορος τῷ γένει Χίος πραγματευτῆς ἐκ πλείστον χρόνων καταβαρῆς ὢν καὶ οὐ μετρίως ὀδυνώμενος ἐνδημήσας ἐν τῇ πανευδαίμονι πόλει ποτὲ καὶ τῇ πραγματεία σχολάζων ἤκουσεν περὶ τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος καὶ ἐλθὼν προσεκαρτέρησεν αὐτῷ ἐπὶ μῆνας τρεῖς, καταλαβόντος δὲ τοῦ καιροῦ τοῦ ἀποπλεῦσαι καὶ τῶν ναυτῶν ἐπειγόντων ἐν ᾧ ἐνέβαλεν πλοῖφ ἀνεχώρησεν ἄπρακτος πᾶν συγκεχυμένος τὴν ψυχὴν· κατὰ δὲ θείαν πρόνοιαν ἀνέμου ἐναντίου πνεύσαντος ὥρμησεν τὸ εἰρημένον πλοῖον εἰς τὸ Ἑβδομον εἰς τὴν καλουμένην Μαγναύραν κτλ.».

Εἰς τὸ ἀνάκτορον αὐτὸ ἀπέθανε τῇ 14 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 582 ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος ἐκ φθίσεως διότι ἔφαγε συκάμινα πρῶιμα ἀξιόθρατα μὲν ἀλλὰ νενοθυμένα κατὰ τὸ λεκτικὸν τοῦ Θεοφάνους¹⁾. Τὸ δὲ λείψανον του μετεφέρθη διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτάφη ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ Μουσουλεῖφ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Πρὶν ὅμως τοῦ θανάτου του συγκαλέσας τὴν σύγκλητον, τὸν Πατριάρχην καὶ τὰ στρατεύματα εἰς τὸ Τριβουνάλιον, ὅπου ὁ ἴδιος ἤχηθη ἐπὶ φορείου, ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα τὸν γαμβρόν του Μαυρίκιον²⁾.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸν Θεοφάνην, μετὰ τινα ἔτη ἔκτισεν τὸ ἠλιακὸν τῆς Μαγναύρας τὸ στρογγυλὸν καὶ ἔστησεν ἐν μεσαιῶν τὴν ἰδίαν στήλην καὶ ἀπέθετο ἐκεῖ τὸ ἄρμαμέντον (νεώριον) ἐξ οὗ καὶ ὁ τόπος ἐκλήθη τῆς ἄρμαμενταρέας³⁾.

Ἐπειδὴ δὲ ἐδεξιοῦντο ἐδῶ παρὰ τῆς συγκλήτου οἱ αὐτοκράτορες ἐπιστρέφοντες ἀπὸ ἐκστρατείας φαίνεται ὅτι καὶ τὸ ἀνάκτορον αὐτὸ ἐκλήθη Μαγναύρα ὅπως καὶ τὸ ἐν Βυζαντίφ τοιοῦτον λόγφ τῶν ὡς ἀνωτέρω ἴδομεν, ἐπισήμων ὑποδοχῶν.

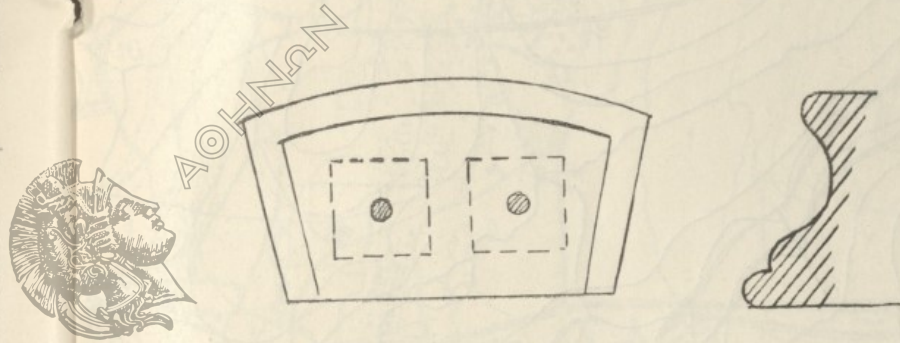
Ἐνεκεν ὅμως τῆς ὁμωνυμίας αὐτῆς πολλάκις τὰ δύο κτίρια συνεχόντο τόσον εἰς τὰ κείμενα τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων ὅσον καὶ εἰς τὰς περιγραφὰς τῶν συγχρόνων τοπογράφων, οἵτινες μέχρι τοῦ καθηγητοῦ Βὰν Μίλλινζεν ἐτοποθέτου τὸ Ἑβδομον πλησίον τῶν Βλαχερνῶν.

1) Θεοφάνης ἔκδ. Βενετ. 169.—2) Stein, Studien Z. Gesch. d. byz. Reiches 99, 102.—3) Θεοφάνης ἔκδ. Βενετ. 184.

Εἰς τὸ παλάτιον αὐτὸ φρονοῦμεν ἐπίσης ὅτι πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὸ τρίκλινον ὅπερ κατεσκευάσεν ὁ Ἡράκλειος μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν τοποθεσίαν τοῦ ἀνακτόρου τούτου ὡς καὶ τὸν λιμένα εἰς τὴν πρὸς δυσμὰς ἀκρότητα τοῦ Ἑβδομου.

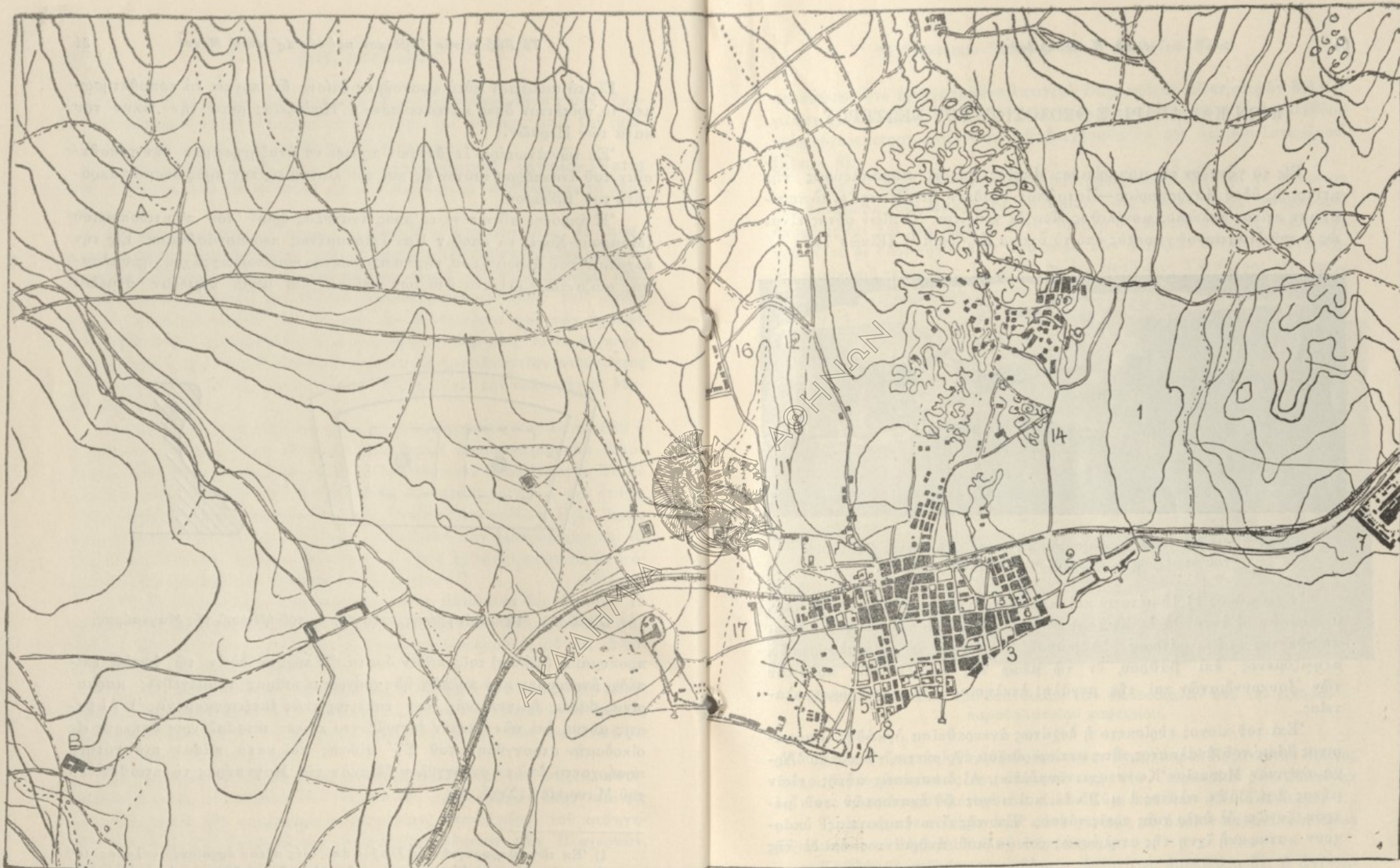
Ἡ ἀκρότης αὕτη εἶνε τὸ πρὸς ἀνατολὰς ὄριον τοῦ πυριτιδοποιείου (Μπαροῦτ-Χανέ) τὸ ὁποῖον λίαν ἐπισταμένως περιειργάσθημεν. Εἰς τὴν ἑσχατιάν τοῦ ἀκρωτηρίου, τῆς κατερχομένης κρημνωδῶς μέχρι τῆς θαλάσσης, σώζονται λουόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ μέχρι σήμερον θεμέλια

(Σχεδ. Α). Μαρμαρινὴ βᾶσις, πιθανῶς ἐκ τοῦ ἠλιακοῦ τῆς Μαγναύρας.

προκυμίας (μῶλου) τοῖς πᾶσιν ὄρατά. Ὑπερθεν δὲ ἐν τῷ ὑψηλῷ ἐπιπέδφ ἀνεύρομεν πρὸ πολλῶν ἡδὴ χρόνων τέσσαρας παμμεγέθεις μαρμαρίνας βάσεις ἡμικυκλικὰς λίαν καλλιτεχνικῶς ἐπεξεργασμένας¹⁾. Αἱ βάσεις αὗται, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔστηρίζοντο κίονες τετράπλευροι ἀνήκουν εἰς οἰκοδομὴν στρογγύλην τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προήρχοντο ἀπὸ τὸ στρογγύλον ἠλιακὸν τῆς Μαγναύρας τὸ κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου (Σχέδ. Α).

1) Ἐκ τῶν πληροφοριῶν ἃς ἔλαβον ἀπὸ τοὺς πλέον ἀρχαίους φύλακας τοῦ πυριτιδοποιείου δύναμαι νὰ πιστοποιήσω ἀσφαλῶς ὅτι αἱ βάσεις αὗται ἀνευρέθησαν ἐπὶ τόπον καὶ ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος αὐτῶν στηρίζονται νῦν τὰ σημερινὰ κτίρια τοῦ ἐργοστασίου. Ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀκρωτηρίου φαίνονται τὰ εἰρηπία μεγάλης καὶ εὐρείας δεξαμενῆς περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΜΑΚΡΟΧΩΡΙΟΥ

- 1 Κάμπος
- 2 Βήμα (Τριβουνάλιον)
- 3 Παλάτια Ίουκουδιανών
- 4 Παλάτια Μαγναύρας
- 5 Ὑπόστεγος δεξαμενή

- 6 Κίων Θεοδοσίου
- 7 Κυκλόβιον
- 8 Καστέλλιον Θεοδοσιανών
- 9 Ἄστεγος δεξαμενή Φιλ-Νταμί
- 10 Κυκλική ἄστεγος δεξαμενή

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ

- 11 Κυκλική ἄστεγος δεξαμενή
- 12 Κυκλική ἄστεγος δεξαμενή
- 13 Ἐκκλησία ἀγ. Ἰωάννου
- 14 Ἄγίασμα ἀγ. Παρασκευῆς
- 15 Ναός τῶν νηπιῶν (Σισαὺς-Πασσᾶ)

- 16 Κοιμητήριον στρογγύλον
- 17 Μονή ἀγ. Παντελεήμονος
- 18 Μονή ἀγ. Μάμαντος
- A. Φρούριον Ἀφαμείας
- B. Τὰ Γαλάτου (Γαλατάρια)

ΚΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΙΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ

Εἰς τὸ γήπεδον τῆς μακαρίτιδος Μαρίας Φάχη, παραπλεύρως τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ Μακροχωρίων—Ἰσταμπὸλ-Τζαδεσῆ, ἣτις διασχίζει τὸ προάστειον κεῖται πελώριος μονόλιθος κίων ἐκ γρανίτου. Ὁ κίων οὗτος εἶναι ὡς ὁ τοῦ Μαρκιανοῦ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κιζ-Τασι¹⁾. (Εἰκὼν 7).

(Εἰκὼν 8) Ἡ ἐπὶ τοῦ κίονος μαρμαρινὴ βᾶσις ἀνδριάντος Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου (νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Κων)πόλεως).

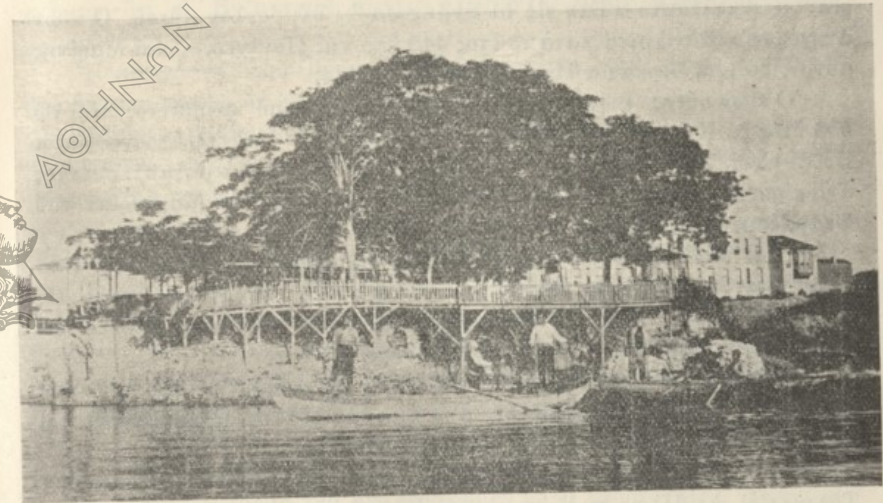
Ἔχει μῆκος 11,15 μέτρων καὶ διάμετρον ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου, μετεφέρθη δὲ ἐνταῦθα ἐκ Κυζίκου ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Θεοποιθέντος αυτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Ὑψοῦτο δὲ μεγαλοπρεπῶς, στηριζόμενος ἐπὶ βάθρου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεταξὺ τῶν παλατιῶν τῶν Ἰουκουνδιανῶν καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Προδρόμου πλατείας.

Ἐπὶ τοῦ κίονος εὐρίσκετο ἡ ἐσχάτως ἀνευρεθεῖσα ὀγκώδης μαρμαρινὸς βᾶσις τοῦ ἀγάλματος, ἣτις μεταφερθεῖσα εὐρίσκεται νῦν εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ διαστάσεις αὐτῆς εἰσὶν μῆκος 2 μ. 35 ἐκ. πλάτος 1 μ. 95 ἐκ. καὶ πάχος 56 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ζυγίζει δὲ ὑπὲρ τοὺς τρεῖς τόνους. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὑπάρχουν καταφανῆ ἴχνη τῆς στηλώσεως τοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος ἐπὶ δὲ τῆς

1) Κιζ-τασι λίθος τῆς παρθένου. Καὶ οἱ Τοῦρκοι, κατὰ τὴν βυζαντινὴν παράδοσιν, ἐνόμιζον ὅτι ἡ μὴ ἄμεμπτος παρθένος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀτενίσῃ ἀταράχως τὸν κίονα. Βλ. Praeger, Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως σ. 185. 65.

προσώψεως ἦτο ἐγγεγραμμένη λατινικὴ ἐπιγραφή ἐκ πέντε σειρῶν διὰ μεγάλων χαρακτῆρων. Τὸ κοῖλον τῶν γραμμάτων ἐπληροῦτο διὰ μολύβδου πρὸς εὐχερεστέραν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἐκ τοῦ κάτωθι Ἰσταμένου. (Εἰκὼν 8).

Ἐνεκεν ὅμως τῆς πτώσεως ἡ βᾶσις ἐθρυμματίσθη καὶ τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς δὲν διασώζεται ἀκέραιον οὐχ' ἦττον ὅμως πληροφορεῖ ἐπαρκῶς ὅτι ἐπὶ τῆς βᾶσεως αὐτῆς Ἰστατο ὁ χαλκοῦς ἀνδριάνς Θεοδοσίου τοῦ Β' τὸ δὲ ὄλον ἔργον εἶνε ἀφιέρωμα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰς ἀνάμνησιν εἰρηνικοῦ γεγονότος. Γνωστὸν δὲ ὅτι Θεοδόσιος ὁ νεώτερος εἶχε τρεῖς ἀδελφάς, τὴν περίφημον (ἂν καὶ σύζυγον τοῦ Μαρκιανοῦ ἀειπάρθενον)

(Εἰκὼν 9). Ἐρείπια τοῦ καστελλίου τῶν Θεοδοσιανῶν ὑπὸ τὴν ἐξέδραν παραθαλασσοῦ καφενεῖου.

Πουλχερίαν, ἣτις ὡς Αὐγουστα διοίκησεν ἐπισήμως τὸ Βυζαντινὸν κράτος μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀδελφοῦ της, τὴν Ἀρκαδίαν καὶ Μαρίαν αἰτινες ὅμως ἔφερον μόνον τὸν τίτλον Εὐγενεστάτων (Nobilissimes).

Τί ἦτο ἄραγε τὸ εἰρηνικὸν αὐτὸ γεγονὸς τὸ ὅποιον τόσον πολυτίμως ἐξετίμησαν αἱ ἀδελφαὶ τοῦ αυτοκράτορος;

Καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον οὐδεμία ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀνέγερσις τοῦ κίονος μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος ἀνάγεται εἰς τὴν μετὰ κλησιν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Πουλχερίας. Ὁ αυτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β' ὑπέκρινε ταῖς μηχανοδράφαις τοῦ εὐνούχου Χρυσαφίου τοῦ ἐπίκλην

Ζουμνᾶ, ἀπεμάκρυνε ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῷ 448 τὴν περιουσιάζτην αὐτοῦ ἀδελφὴν Πουλχερίαν, ἣτις ἐξωρίσθη εἰς τὸ Ἑβδομον.

- « Καὶ Πουλχερίαν οὗτος ἀδελφὴν φίλην
- » τῶν βασιλείων ἐκβαλὼν ὡς οὐκ ἔδει
- » ταῖς ὑποθήκαις βασκίνου Χρυσαφίου
- » ἐν Ἑβδόμῳ τίθησιν ἐγκεκλεισμένην».

γράφει ὁ Εὐφράσιμος εἰς τὸ περὶ Καισάρων χρονικόν του 1).

Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος ἐννοήσας ὁ Θεοδοσίος ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ Χρυσαφίου, τοῦτον μὲν ἐξώρισεν εἰς τινα νῆσον ὡς καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Εὐδοκίαν ἀφῆκεν ἵνα ἀπομακρυνθῇ εἰς Ἱεροσόλυμα, τὴν δὲ Πουλχερίαν μετεκαλέσατο πάλιν εἰς τὰ ἀνάκτορα ὡς σύμβουλον αὐτοῦ. Ὁ κίων ἀνηγέρθη πιθανώτατα κατὰ τὸ ἔτος 449 ὑπὸ τῆς Πουλχερίας καὶ Μαρίνης μόνον, διότι ἡ Ἀρκαδία εἶχε ἀποθάνει τῷ 444.

Ὁ κίων οὗτος ἐκηρμίσθη ὑπὸ ἰσχυροῦ σεισμοῦ συμβάντος περὶ τῷ 558 ἔτος μ. Χ. καὶ τοῦ ὁποίου μνεῖαν ποιοῦνται διάφοροι χρονογράφοι Βυζαντινοί. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πρὸ ἡμῶν περὶ Ἑβδόμου πραγματευθέντες ἀναφέρουσι τὸ γεγονός ἐπαναπανόμενοι μόνον εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοφάνους· ὅστις λέγει:

«Καὶ κίων δὲ ὁ πορφυροῦς ὁ ἐστὼς ἔμπροσθεν τοῦ παλατιοῦ Ἰουκουνδιανῶν μετὰ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ στήλης· ἔπεσε καὶ ἐπάγη εἰς τὴν γῆν πόδας ὀκτώ» 2). Τὸ συμπέρασμα αὐτῶν ἀπορρέει ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς σχολιάσεως τοῦ κειμένου τοῦ Θεοφάνους.

Ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἵνα μὴ συνταχθῶμεν τῇ γνώμῃ τῶν πρὸ ἡμῶν δύο λόγου. Πρῶτον: ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κίων δὲν εἶναι πορφυροῦς καὶ δεύτερον καταπεσὼν οὐδὲ πόδα ἐπάγη εἰς τὴν γῆν.

Καθ' ἡμᾶς πιθανώτατα πρόκειται περὶ τοῦ Ρηγίου (Κιωντισούκ-Τσεκμετζέ) ὡς ἄλλως τε ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Θεοφάνους καὶ ὅπου ἠκούσαμεν παρὰ ἐνδιαφερομένου ἵνα γίνηται λόγος περὶ πορφυροῦ κίονος κεχασμένου εἰς τὴν γῆν, δὲν ἐξηκριβώσαμεν ὅμως ἄχρι ὥρας τὸ βásiμον τῆς πληροφορίας αὐτῆς. Ἐξ ἄλλου εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης τὸ ἔδαφος εἶναι τόσον τελματῶδες ὥστε δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ χωσθῇ ἀρκετὰ εἰς τὸ ἔδαφος λόγῳ τοῦ βάρους του, τοιοῦτος ὀγκώδης λίθος 3).

1) Εὐφράσιμος, Χρονικὸν Καισάρων 780. Migne 143.—2) Θεοφάνης. Ἐκδ. Βενετ. 153.—3) Εἰς τὸν ὑπερκείμενον τῆς λίμνης λόφον ὑπάρχουσι ὄρατὰ ἀρκετὰ ἐρείπια βυζαντινὰ ὡς καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μαρμάρια τεμάχια καὶ κίονες προερχόμενοι ἀπὸ μεγάλῃν οἰκοδομήν.

Μένει μόνον νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἔκφρασιν «ὁ ἐστὼς ἔμπροσθεν τοῦ παλατιοῦ Ἰουκουνδιανῶν». Βεβαίως καὶ ἡ πρὸ τοῦ παλατιοῦ αὐτοῦ στήλη κατέπεσε ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἰδίου σεισμοῦ πάντως ὅμως ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος λανθάνων συγχέει εἰς ἓν δύο διάφορα γεγονότα. Ἀνάλογον σύγχρονον παράδειγμα παρέχει ἡμῖν καὶ ὁ αἰδέσιμος πατὴρ Thibaut ἐν τῇ περὶ Ἑβδόμου μελέτῃ του, ὅστις μνημονεύει ὡς βάσιν τοῦ κίονος τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, τὴν δὲ ὑπερθεῖν ἐπικειμένην βάσιν τοῦ ἀνδριάντος παριστᾷ ὡς κρηπίδωμα τοῦ κίονος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἀποδίδει εἰς τὸν Θεοδοσίον τὸν Μέγαν, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ, Θεοδοσίον τὸν Νεώτερον, τέλος δὲ προκειμένου περὶ τοῦ χρώματος τῆς στήλης ἀποφαίνεται περιεργον γνώμην ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ πάντα στίλβοντα λίθον ἀπεκάλουν πορφυροῦν! 1).

Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ἰωάννου Μαλάλα εἶναι καθ' ἡμᾶς ἢ μᾶλλον ἀκριβὴς καὶ σαφὴς ἦν καὶ ἀντιγράφομεν: 2).

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος Σ'. γέγονεν ἕτερος σεισμός ἐν μεσονυκτίῳ φοβερός πάνυ ὥστε παθεῖν τὰ δύο τεῖχη Κωνσταντινουπόλεως τὸ τε παλαιὸν τὸ γενόμενον ὑπὸ Κωνσταντίνου καὶ τὸ κτισθὲν ὑπὸ Θεοδοσίου καὶ ἐκκλησιῶν δὲ μέρη κατέπεσον ἐξαιρετικῶς δὲ τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἑβδόμου καὶ ὁ κίων δὲ ὢν ἐν Σεκουνδιαναῖς σὺν τῇ στήλῃ καινηγῆθη».

Ὁ κίων μένει ἀπὸ 1380 ἐτῶν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν εἰς ἣν κατέπεσον συδὸλῳ; μετακινήθεις λόγῳ τοῦ τεραστίου βάρους αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ ἡ ὑπερθεῖν τοῦ κίονος μαρμάρινος βάσις τοῦ ἀγάλματος, ἣς μόνον τὰ μικρὰ συντρίμματα δὲν σώζονται. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κρηπίδωμα ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο, τοῦτο παντελῶς ἐξέλειπεν ἄλλ' ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἠδυνήθημεν ἀκριβῶς ἵνα καθορίσωμεν τὴν θέσιν αὐτοῦ. Σώζονται μόνον εἰς διάφορα μέρη πέριξ τοῦ κρηπιδώματος πλάκες καλῶς συνηρμοσμένοι ἐξ ὧν δυνάμεθα ἵνα συμπεράνωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ πλατεῖα ἦτο ἐπιμελῶς πλακόστρωτος.

ΦΡΟΥΡΙΑ

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑβδόμου ἡ ἱστορία ἀναφέρει δύο φρούρια κείμενα καὶ τὰ δύο παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ὑπερασπιζόντα τὸν λιμένα ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς.

Α.—Τὸ Κυκλόβιον ἢ Καστέλλιον Στρογγύλον. Τὸ φρούριον αὐτὸ ἔκειτο οὐχὶ μακρὰν ἄλλ' εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν πρὸς Α. τοῦ Ἑβδόμου

1) Thibaut. . Hebdomon de Compale Echos d'Orient 125 σ. 37.—2) Μαλάλας Ἰωάννης, Χρονικὸν ἐκδ. Migne 97 715.

ἀκριβῶς μεταξὺ τοῦ προαστείου τούτου καὶ τῆς Χρυσῆς Πόρτας ὅπου κεῖται σήμερον τὸ κυβερνητικὸν ἐργοστάσιον πολεμοφοδίων Δεμῆρ Χανέ τοῦ Ζεῖτου Ἰ. Βουρουῦ. Τὸ φρούριον αὐτό, τὸ πρῶτον πρὸς δυσμὰς τοῦ Βυζαντίου, φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος δὲ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Στρογγύλον ἢ Κυκλόβιον ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Προκοπίου «Φρούριον ἐστὶν ἐν τῷ προαστείῳ τῆς πόλεως, ὅπερ Στρογγύλον ὀνομάζουσιν τῆ τοῦ ἐρύματος συνθέσει καλοῦσιν».

Τοῦτο, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, συνεδέετο μετὰ τοῦ Ρηγίου διὰ τῆς λεωφόρου Πλακωτῆς ἢ ἐλιθόστρωσε ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπισκευάσας ἐπίσης τὸ φρούριον κατὰ τὰ 532. Ἐδῶ δὲ ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ συνήθροισε καὶ στρατὸν ὅπως περιστείλῃ τὴν Στάσιν τοῦ Νίκα¹⁾. Τῷ 708 εἰς τὸ Κυκλόβιον, ἢ ὡς ὀνομάζει αὐτὸ ὁ λατίνος συγγραφεὺς τοῦ Liber Pontificalis Στρογγύλον κάστρον (Castrum Rotundum) ἔμεινον οἱ διὰ ξηρᾶς ἀφιχθέντες λεγάτοι τοῦ πάπα πρὶν εἰσελθῶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κωνσταντῖνος Ε'. ὁ Κοπρώνυμος πληρωθεὶς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ σφοδρῶς πυρέσσων μεταφέρεται ἐν κραββάτῳ μέχρι τῆς Σηλυβρίας καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης διευθύνεται πρὸς τὸ Βυζάντιον· ἀλλὰ τοῦ πλοίου μόλις ἀφιχθέντος μέχρι τοῦ Κυκλοβίου²⁾ ἐπέρχεται τὸ μοιραῖον, καὶ ὁ Βασιλεὺς θνήσκει ἐν τῷ πλοίῳ ἐξαιτούμενος χάριν καὶ βοήθειαν ἀπὸ τὴν Θεοτόκον, ἧς ὑπῆρξεν ὁ πλέον ἄσπρονδος ἐχθρός.

Β'.—ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΝ ΤΩΝ ΘΕΟΔΟΣΙΑΝΩΝ

Τὸ φρούριον τοῦτο ἔκειτο πρὸς Δ. μὲν ἀλλὰ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἐβδόμου ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ λιμένος. Ἰχνη τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ διασώζονται σήμερον εἰς τὴν πρὸς Δ. ἄρσιν τοῦ λιμεναρίου τοῦ Μακροχωρίου καὶ ὑπὸ τὴν ξυλίνην ἐξέδραν παραθαλασσίῳ καφενεῖου ὡς φαίνεται ἐν τῇ εἰκόνι 9. Τὸ φρούριον ἐκτίσθη ὑπὸ Τιβερίου πενθεροῦ τοῦ Μαυρικίου πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ στρατοπέδου καὶ τῶν πλοίων τοῦ ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων. Ὁ ἀνώνυμος χρονογράφος πραγματευόμενος τὴν ἰδρυσιν τοῦ φρουρίου λέγει :

«Τὸ δὲ καστέλλιον ἔκτισεν ὁ Τιβέριος ὁ πενθερὸς τοῦ Μαυρικίου » διὰ τὸ ἐλθεῖν Χαγάνον τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας καὶ ἐμπρῆσαι καὶ κατακαῦσαι ἅπαντα τὰ Θρακῶα μέρη μέχρι τῶν πορτῶν ἐκαστέλλω-

1) Προκόπιος, περὶ κτισμάτων. Β.β. IV 8. 15. Πασχάλιον Χρονικόν, 622 ἔκδ. Βόννης.—2) Θεοφάνης ἔκδ. Βενετ. 300.

» σεν δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἀπέκλεισεν τὰς ναῦς καὶ ἐκλήθη οὕτως¹⁾. Εἰς τὸ φρούριον αὐτὸ ἐφρονεύθη καὶ ὁ σκρίβων Μακρόβιος κρεμασθεὶς καὶ τοξευθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Φωκά ὡς συνωμοτήσας ἐναντίον αὐτοῦ. Ἴδου πῶς ἀφηγεῖται τὸ γεγονός ὁ Θεοφάνης.

«Τότε Φωκάς, Μακρόβιον τὸν σκρίβωνα, ἐκέλευσε τοξευθῆναι, εἰς » τὴν ἀγραρέαν καὶ εἰς τὸ καστέλλιν τῶν Θεοδοσιανῶν ἐν τῷ Ἐβδόμῳ » κρεμασθέντα εἰς κουτάριν εἰς ὃ γυμνάζονται οἱ τίρωνες ἀποθανεῖν, » ὡς συγγνώσαντα τῇ ἐπιβουλῇ αὐτοῦ²⁾.

Ἡ λέξις ἀγραρέα σημαίνει περιορισμένον μέρος ἀλιείας ἐξ οὗ καὶ ἀγραρέαι ὀνομάζοντο διάφοροι δεξαμεναὶ ἐν αἷς ἐνεκλείοντο ἰχθῆς πρὸς ἀγορὰν ὑπὸ τῶν Βασιλέων καὶ τέρψιν αὐτῶν. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι καὶ ὁ λιμὴν ὑπὸ κυματοθραύστην περιστοιχούμενος ἔλοβε τὸ ὄνομα αὐτό. Δὲν δὲ μένει κατὰ συνέπειαν καμμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ φρούριον ὑψοῦτο ἐκ τῆς θέσεως ἢ ὑποδεικνύομεν ἀνωτέρω. Τὸ φρούριον ἐκλήθη τῶν Θεοδοσιανῶν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς φρουρᾶς ἧτις ἐστρατονοῦντο αὐτῷ³⁾.

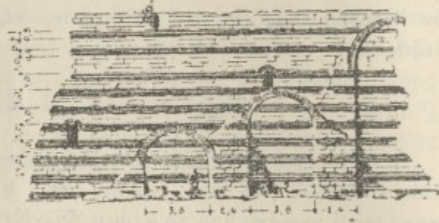
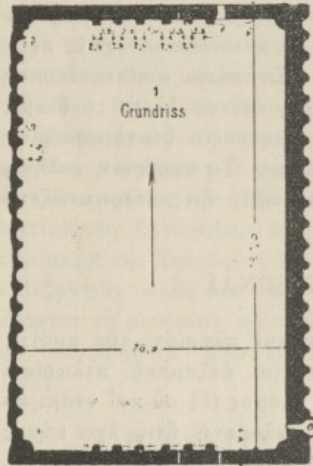
ΔΕΞΑΜΕΝΑΙ ἢ ΚΙΝΣΤΕΡΝΑΙ

Α.—Βορειανατολικῶς τοῦ Μακροχωρίου καὶ πλησίον τῆς κρήνης Τσοπάν-Τσεσμέ (ἴδε ἐπὶ χάρτου ἀρ. 9) κεῖται δεξαμενὴ πελωρίων διαστάσεων γνωστῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Φιλ-Νταμί (Δόμος (ἐξ οὗ καὶ ντάμι)= σπίτι, κατοικία ἐλέφαντος). Ἡ τεραστία αὕτη δεξαμενὴ ἧτις ἔχει μῆκος 127 μέτρων πλάτος 76 καὶ βάθος ὑπὲρ τὰ 11 μέτρα ἦτον ἄστεγος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξηγεῖται τὸ μέγεθος τῆς ἐκτάσεως ἢν κατέχει. Δεξαμεναὶ τοιούτου εἶδους ἐχρησίμευον πρὸς κατάθεσιν ἐν αὐταῖς τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐκ τῶν τόπων ἀφ' ὧν ἔφθανεν οὐ μόνον περιεῖχεν, ἀλλὰ καὶ συμπαρέσυρε κατὰ τὸν δρόμον αὐτοῦ, ποικίλας οὐσίας αἷτινες πρὶν μετοχτευθῆναι τὸ ὕδωρ εἰς τὰς θολωτὰς δεξαμενάς ἢ ἀλλαχοῦ κατεκάθηντο εἰς τὰς ἀστέγους. Ὁ δὲ ἀγωγὸς τῆς μετοχτεύσεως τῶν ὑδάτων εὐρίσκειτο πάντοτε εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον τοῦ πνυθμένου ἵνα μὴ διοχτετεύεται μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ ἡ ἰλύς. Ὑπὸ ἀρχιτεκτονικῆν ἐπισημν ἐξεταζόμενον τὸ σύνολον τοῦ κτισματος εἶνε λιαν ἐνδιαφέρον· αἱ δύο μεγάλαι πλευραὶ, αἷτινες ἔχουσι πλέον τῶν πέντε μέτρων πάχους παρουσιάζουν ἢ μὲν πρὸς τὰ

1) Praeger, Πάτρια Κων/πόλεως, III 265, 157.—2) Θεοφάνης, ἔκδ. Βενετ. 158.

3) Τὸ σῶμα τῶν Θεοδοσιανῶν περιελάμβανε ἀρκετὰ τάγματα ἡτοι τῶν πρώτων, δευτέρων, τρίτων Θεοδοσιανῶν (primi Theodosiani secundi Theodosiani tertii Theodosiani equitas) etc.

ἔσω ἢ δὲ πρὸς τὰ ἔξω σειρὰν 19 κογχῶν ἡμικυκλικῶν, αἵτινες ἔδιδον περισσοτέραν ἀντοχὴν εἰς τὸν τοῖχον, ὅστις ὑπέκειτο εἰς τὴν πίεσιν τῶν ὑδάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν χωμάτων ἀφ' ἑτέρου (εἰκὼν ἀρ. 13). Ἐνδον τῶν μικρῶν πλευρῶν καὶ στηριζόμεναι ἐπ' αὐτῶν φαίνονται ἀνά ἕξ στήλαι πάχους 2 μέτρων καὶ 40 ἑκατοστῶν, αἵτινες συνδεόμεναι πρὸς ἀλλήλας διὰ τόξων ἀποτελοῦν πέντε ἀψίδας. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἔχει ὕψος 11 μέτρων αἱ δὲ ἑκατέρωθεν δύο ἄλλαι ὑπολείπονται κλιμακῆδόν ἢ μία τῆς ἄλλης.

(Εἰκὼν 10). Ἄστεγος δεξαμενὴ Φιλ-Νταμί.
(Ἐκ τοῦ συγγράμματος Forheimer καὶ Strzygowski).

Ἄναμφιβόλως αἱ ψευδεῖς αὐταὶ ἀψίδες ἦσαν τὸ κρηπίδακι τῆς διπλῆς κλιμακῆς ἥτις κατήρχετο μέχρι τοῦ πυθμένος τῆς δεξαμενῆς. Ἐτέρα κλιμακῆς ἐν εἴδει κογχίου παρατηρεῖται εἰς τὸ πάχος τοῦ τοίχου πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν αὐτοῦ μέρος. Πρὸς περισσοτέραν ἀντοχὴν ἔνδοθεν δὲν ὑπάρχουν γωνίαι ἀλλὰ προέκτασις τοῦ τοίχου εἰς σχῆμα τέταρτον τοῦ κύκλου. Τὸ δὲ σύστημα τῆς οἰκοδομῆς ἦν τότε λίαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἦτοι σειρὰ λίθων καὶ στρώμα πλίνθων ἐναλλάξ. Λίαν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς ἐν λόγῳ δεξαμενῆς ἔδημοσίευσεν ὁ ἐμβριθέστατος Βυζαντινολόγος τῆς Βιέννης Κοσ. Strzygowski ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ ὁποίου παρελάβομεν τὸ ἐν τῇ εἰκόνι 10 σχεδιαγράφημα¹⁾.

1) Strzygowski et Forheimer : «Die byzantinischen Wasserbehälter Konstantinopel». Wien 1893.

Πλὴν δὲν δυνάμεθα νὰ συνταχθῶμεν τῇ εἰκασίᾳ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ ὅτι ἡ παρούσα δεξαμενὴ ἦτο ἢ πρὸ τῆς Μαγναύρας, ὡς θὰ ἀναπτύξωμεν περαιτέρω. Ἄναμφιβόλως τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ μεταχωρεῖτο εἰς τὸ Ἑβδομον λίαν πιθανῶς εἰς τοὺς δημοσίους λουτρώνας οὓς ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανός. Εἰς ἐποχὴν δὲ ἦν δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ἢ δεξαμενὴ μετεγράφη εἰς σταῦλον ἐλέφαντος ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Φιλ-Νταμί. Ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς διετρήθη ὁ τοῖχος εἰς εὖρος δύο καὶ πλέον μέτρων, ἐν εἴδει θύρας πρὸς εἴσοδον τοῦ παχυδέρμου, ὅπερ ἠδύνατο ἐλευθέρως νὰ περιφέρηται ἐν τῇ εὐρυχώρῳ περιοχῇ τῆς δεξαμενῆς. Ὡς γνωστὸν ἐλέφαντες ἐκοιμήθησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους ἤδη χρόνους εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔχομεν ἀρκετὰ παραδείγματα τοιούτων παχυδέρμων ἐν δεξαμεναῖς¹⁾.

Κατὰ τὸν Κεδρηνὸν τὰ ἀγάλματα τῶν ἐλεφάντων ἐν τῇ Χρυσῇ πόρτῃ εἶναι ὅμοια πρὸς τοὺς ἐλέφαντας ἐφ' ὧν τὸ πάλαι ἐπιβάς ὁ Θεοδοσίος ἐσήλασεν εἰς τὴν πόλιν²⁾. Εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ Ἀρκαδίου παρατεταμένην παρέλασιν τοῦ Θεοδοσίου ἀπεικονίζεται ἐλέφας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δὲ ἡ δεξαμενὴ χρησιμεύει ὡς λαχανόκηπος, ὅτε δὲ ἀνεσκάπτετο ὁ πυθμὴν αὐτῆς διὰ νὰ μετατραπῇ εἰς κήπον ἀνευρέθησαν χαυλιόδοντες ἐλέφαντος πωληθέντες ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγορᾷ. Ὅλοι σχεδὸν αἱ ἄστεγοι δεξαμεναὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἢ παρὰ τῷ Σουλτάν Σελῆμ καὶ ἢ πρὸς τὰ Ἐξ-μάρμαρα τὴν ἰδίαν τύχην ὑπέστησαν ὀνομαζόμεναι Τσικούρ-Μποστάν (λακκῶδες κήποι).

B — Ντομούζ-Νταμί. — Δυτικῶς δὲ καὶ βορειοδυτικῶς ἔχομεν σειρὰν ἀστεγῶν δεξαμενῶν μὲ διεύθυνσιν εἰς εὐθείαν γραμμὴν ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν ὧν ἢ ἐν τῷ μέσῳ καὶ τελείως καταστραφεῖσα ἔχει σχῆμα ἑλλειψοειδές.

Ἐκ τῶν δύο ἐτέρων, ἀμφοτέρων στρογγυλῶν, ἢ πρὸς νότον διατηρεῖται κάλλιστα, τῆς δὲ πρὸς βορρᾶν κειμένης μόνον ἐρείπια σώζονται. Καὶ αἱ δύο εἰσὶ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ντομούζ-Νταμί (κατοικία, σταῦλος, χοίρων) διότι κατὰ καιρὸν ἐν αὐταῖς διητῶντο χοῖροι. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς

1) Ὁ Κωδινός ἀναφέρει ἐλέφαντα ἐνδιατιόμενον ἐν τῇ Βασιλικῇ κινστέργῃ. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὁ πρεσβευτὴς τῶν Ἰνδιῶν ἦλθεν εἰς Κων/πολιν ἐπιβαίνον ἐλέφαντος. Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρικίος ἀπέστειλεν εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Ἀβάρων Χαγᾶνον, κατόπιν αἰτήσεως αὐτοῦ, ἐλέφαντα μόνον πρὸς θῆαν, ὅστις καὶ ἐπεστράφη. Ὁ Ἡράκλειος ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐκστρατείας του, ἤγαγεν εἰς Κων/πολιν 4 ἐλέφαντας, Μιχαὴλ ὁ Ἀταλλιᾶτης ἀναφέρει ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔφερεν εἰς τὸ Βυζάντιον ἐλέφαντας πρὸς ἐπίδειξιν καὶ τέρψιν τῶν ὑπηκόων του. Ὁ Πέτρος Γύλλιος ἀναφέρει τῷ 1550 ὅτι ἐλέφαντες ἐτρέφοντο ἐν Τεκφόρῳ Σεράϊ καὶ τέλος ὁ Σεῖδ Ἀλῆ ἐν τῷ περὶ Τεμενῶν Κων/πόλεως συγγράμματί του λέγει ὅτι τὸ παρὰ Κόσκα εὐκτῆριον τοῦ Τεκκὲ Χακίμ Τσελεμπῆ ἦτο πρότερον κατοικία ἐλεφάντων «Φιλ-Νταμί». — 2) Κεδρηνός, Γεώργιος, Σύνοψις Ἱστοριῶν. Migne 121, 567.

αὐτῶν παρατηρεῖται ρωγμὴ ἐπιτρέπουσα τὴν εἴσαξιν τῶν ζώων. Αἱ δεξαμενὴ αὐταὶ ἐχρησίμευον ἀσφαλῶς πρὸς καταστάλαξιν τοῦ ὕδατος ὅπερ διωχετεύετο εἰς τὴν εὐθείαν γραμμὴν πρὸς νότον κειμένην δεξαμενὴν τῆς

Γ.—Μαγναύρας. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ πυριτοδοποείου, ἀνακαλυφθεῖσα πρὸ δέκα πέντε καὶ ἐπέκεινα χρόνων ὑπὸ ἀξιωματικοῦ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις μᾶς κατέστησε ἐνημέρους τοῦ εὐρήματος. Ἔχει σχῆμα τετραπλεύρου παραλληλογράμμου καὶ ἐκαλύπτετο διὰ στέγης στηριζομένης ἐπὶ μαρμαρίνων κίονων κατὰ τὸ γνωστὸν σύστημα τῶν δεξαμενῶν. Αἱ διαστάσεις τῆς εἶναι ἀρκετὰ εὐρεῖαι, εἰς τὸ πρὸς βορρᾶν καθαρισθὲν μέρος εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς μικρᾶς πλευρᾶς δύο σειραὶ ἐξ ἑπτὰ κίονων ἑκάστη. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν καὶ ἐπὶ τῆς μακροτέρας πλευρᾶς ἣτις φαίνεται ἔχουσα διπλάσιον μῆκος, τότε ἔχομεν ἐν ὄλῳ 98 κίονας.

Ἡ οἰκοδομὴ εἶναι λίαν ἐπιμελεημένη, ὡς καὶ ὁ ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς ἀγωγός, δι' οὗ μετωχετεύετο τὸ ὕδωρ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Μαγναύρας. Κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Θεοφάνην χρονογράφους ἡ δεξαμενὴ ἐπεχωματίσθη ἀπὸ τὸν Ἡράκλειον καὶ μετετράπη εἰς κήπον ὡς καὶ ἡ τῆς Ἱερείας καὶ πλείσται ἄλλαι δεξαμεναὶ διότι ὁ μαθηματικὸς Στέφανος εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα ὅτι ὁ θάνατός του θά προήρχετο ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Ὁ δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀφαιρέσας τὸ χῶμα τὰς μετέτρεψε αὐτὴς εἰς δεξαμενάς¹⁾. Τὸ κείμενον εἶναι ἀρκετὰ συγκεχυμένον καὶ στρουφνὸν στρουφνὸν τῆς ἀπαιτουμένης σαφηνείας περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας ἑκάστου κτιρίου. Οὐχ' ἦντον ὅμως δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεροδύωμεν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς Μαγναύρας τοῦ Ἐβδόμου ἐκ τῶν ἀκολουθῶν σχολίων. Πρῶτον ἡ φράσις «ἔργον καὶ πόνημα τοῦ βασιλέως τοῦ κατ' ἀρχὰς καλλύναντος τὸ προάστειον» δὲν ἐφαρμόζεται ἀλλαχού παρὰ εἰς τὸ Ἐβδόμον, ὅπερ ἀναφέρεται σχεδὸν ὡς τὸ μοναδικὸν προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ δεύτερον ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ περιπτέρου τῆς Μαγναύρας ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βυζαντίου, ὅπου τὰ κτίρια συνεχίζοντο πρὸς ἄλληλα, ἀρκετὸς χώρος διὰ δεξαμενὴν ἣτις θά μετετρέπετο εἰς παράδεισον ἢ κήπον. Φθάνομεν μόνον εἰς τὸ ἐρώτημα εἰ ἔστυγασμένη δεξαμενὴ ἠδύνατο νὰ μετατραπῆ εἰς κήπον; ἢ πρόκειται περὶ μιᾶς τῶν ἀστέγων δεξαμενῶν, αἵτινες ἔκειντο μὲν πρὸ τῆς Μαγναύρας ἀλλ' οὐχὶ καὶ τόσον πλησίον καὶ τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ διωχετεύετο εἰς τὴν στεγασμένην δεξαμενὴν.

1) Θεοφάνης, συνέχεια, ἔκδ. Βόν. 338.

Πάντως ὅμως μᾶς φαίνεται λίαν ἀπίθανον νὰ ὑποθέσωμεν ὡς τὸ φρονεῖ ὁ Κύριος Strykowski ὅτι ἡ δεξαμενὴ τοῦ Φιλ-Νταμί ἔχει σχέσιν τινὰ μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν μετὰ τὸν Θεοφάνην βυζαντινῶν χρονογράφων. Ἡ ἐν λόγῳ δεξαμενὴ εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν τριῶν καὶ ἐπέκεινα χιλιομέτρων πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὀλίγον βορείως τῆς Μαγναύρας τοῦ Ἐβδόμου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

1. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ἐν τῷ Ἐβδόμῳ δύο ναοὺς κειμένους πλησίον ἀλλήλων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐκ τούτων ὁ μὲν εἰς ἦν ὁ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

Ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη κατὰ τὸν ἀνώνυμον χρονογράφον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου: «Τὸ δὲ Ἐβδόμον ὁ δρομικὸς ναὸς ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου¹⁾. Τὸ σχῆμα τοῦ δρομικοῦ ναοῦ οὐδόλως διαφέρει τοῦ παρ' ἡμῶν σήμερον ἐν χρήσει συνήθους σχήματος τῶν τρισυποστάτων ἐκκλησιῶν μὲ τρεῖς δηλαδὴ κόγχας ἢ βήματα πρὸς ἀνατολὰς.

Ἐνταῦθα κατετέθη προσωρινῶς ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἡ κἀρα τοῦ Βαπτιστοῦ ἦν οὗτος αὐτοπροσώπως μετέφερεν, τελευταῖον ἐκ Παντειχίου, κρύψας τὴν θήκην ὑπὸ τὴν ἀλουργιδά του. Ἐκτοτε, μέχρι τῆς ἐποχῆς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο (867—886) δὲν γίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ λόγος περὶ τοῦ ναοῦ τούτου ἀλλὰ μόνον ἀναφέρεται ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ὁ ναὸς τοῦ Θεολόγου, ὅστις ὡς φαίνεται ἦτο τελείως κατεστραμμένος, ἀνηγέρθη ἐκ νέου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν μετὰ τὸν Θεοφάνην βυζαντινῶν χρονογράφων οἵτινες λέγουσιν: «Ὁ κατὰ τὴν πόλιν δὲ μόνον τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων εἰργάζετο ἀλλὰ καὶ ταύτης ἐκτὸς τὴν ὁμοίαν ἐπεδείκνυτο ἐπιμέλειαν μεθ' ἧς τὸν τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ καινῷ μένῳ Ἐβδόμῳ ναὸν τῷ χρόνῳ πονήσαντα καὶ καταβληθέντα ἀνέστησε καλλοναῖς τε ὥραιᾶς καὶ δαυρωμασι κατασφαιλισάμενος²⁾. Κατὰ τὸν ἀνώνυμον χρονογράφον ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐνεταφιάσθη Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγαροκτόνος τῷ 1025³⁾. Τελευταία δὲ μνεῖα τοῦ ναοῦ τούτου

1) Praeger, Πάτρια Κων)πόλεως III 860. — 2) Θεοφάνης συνεχ. ἔκδ. Βόν. 340, 94. — 3) Ἀνωθύμου, Σύνοψις Χρονική, Σάβα Μεσ. Βιβλ. Γ. VII σ. 159.

γίνεται παρά Ἀννης τῆς Κομνηνῆς, ἣτις λέγει ὅτι ὁ Πατριάρχης Κοσμᾶς ἐτέλεσεν κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἱεράρχου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἱεροτελεσίαν ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἔβδομον ἐπὶ ὀνόματι τοῦ ρηθέντος σηκῷ ¹⁾. Ἡ ἐπέτειος τῆς μνήμης τοῦ Θεολόγου ἦτο ἡ ὀγδόη Μαΐου ὡς ἀναφέρει τὸ Συναξάριον τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Μάϊος 8.—«Μνήμη ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου» τοῦ Θεολόγου. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ αὐτοῦ ἀποστολείῳ τῷ ὄντι ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ²⁾.

Τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἡμέραν οἱ βασιλεῖς μεθ' ὅλης τῆς αὐτῆς ἐπορευόντο εἰς τὸ Ἔβδομον ὅπου μετὰ τὴν λειτουργίαν παρετίθετο τράπεζα εἰς ἣν παρεκάθητο τὰ μέλη τῆς Συγκλήτου. Ἴδου πῶς περιγράφει τὴν τελετὴν Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος ³⁾.

» τῇ δὲ ὀγδόῃ τοῦ αὐτοῦ Μαΐου μηνὸς τελεῖται προέλευσις τῆς μνήμης τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ καὶ τελουμένης τῆς λειτουργίας, προτίθεται κλητώριον καὶ συγκαλοῦνται κατὰ τύπον οἱ τῆς συγκλήτου πάντες κατὰ τὸ ποσὸν τῆς τραπέζης».

Ἐκτοτε ἐπὶ 150 καὶ πλέον ἔτη σιγῇ ἐπικρατεῖ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου. Εἰς τὰ ἐρείπια ἐκκλησίας τῆς μονῆς τοῦ Θεολόγου ἀνευρίσκεται τῷ 1269 ἔτει τὸ λείψανον Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου κατὰ τὸν Παχυμέρην.

2. Νεὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Βαπτιστοῦ ἀνηγέρθη κατὰ τὸν ἀνώνυμον Χρονογράφον ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. «Ὁ δὲ στρογγυλόστεγος ὁ ἔχων τὰς κόγχας ὠνομάσθη Πρόδρομος καὶ ἐκτίσθη παρά Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ὅτε ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ ἡ Ἁγία κεφαλὴ τοῦ Προδρόμου εἰσήλθεν καὶ ἐδέξατο αὐτὴν εἰς τὸν Ἐβδομον ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπέθετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεολόγου μετὰ Νεκταρίου πατριάρχου. Ὁ δὲ μάγιστρος Ρουφῖνος ἔπεισεν τὸν Βασιλέα κτίσαι ναὸν τοῦ Προδρόμου εἰς τὸ τεθῆναι τὴν ἁγίαν αὐτοῦ κάραν» ⁴⁾. Ἐτέραν δὲ μαρτυρίαν ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος μᾶς παρέχει καὶ ὁ Σωζόμενος λέγων ⁵⁾. «Θεοδόσιος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσθημῶν πρὸς τῷ Ἐβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος προσεῦξασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἔδειματο».

Εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀνάγερσίν του ἔρχεται ὁ

1) Ἄννα Κομνηνὴ, Ἀλεξιάς, ἐκδ. Βόννης 1, 149. 12.—2) Delahaye, Συναξάριον Μαΐου 8.—3) Κων. Πορφ. Ἐκθεσις Βασ. τάξ. Migne 112, 1048—4) Praeger, Πάτρια Κων/πόλεως III, σ. 2.0 115.—5) Seech, Gesch. V S. 322, 569.

Γαῖνᾶς ὡς προσκνητῆς ¹⁾ καὶ μετὰ δύο ἔτη (402) βλέπομεν ἐνταῦθα τὸν ἐπίσκοπον Κύπρου Ἐπιφάνιον τελοῦντα λειτουργίαν καὶ χειροτονίαν διακόνου παρά τὴν θέλησιν καὶ συγκατάθεσιν τοῦ τότε πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ²⁾.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐβλάβη ἄρκετὰ ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς διότι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀναγκάζεται, ἐπισκευάζων αὐτήν, νὰ τὴν ἀνοικοδομήσῃ σχεδόν, ἐπὶ τοῦ ἰδίου σχήματος καὶ κατὰ πάντα ὁμοίαν τῷ κάλλει καὶ τῷ πλούτῳ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῷ Βοσπόρῳ. Ὁ Προκόπιος ³⁾ παραλληλίζων τοὺς δύο ναοὺς μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ πλούτου των καταλήγει:

«Τοσαῦτα ἐκπῶντι καὶ τὸ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τέμενος με δεδήλωται, ὅπερ αὐτῷ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἔναγχος ἐν τῷ Ἐβδόμῳ καλουμένῳ ἀνέθηκεν ἔμφερέστατα γὰρ ἀλλήλων ἄμφω τὰ τεμένη τυγχάνει ἄντες, πλὴν γε δὴ οὐκ ἐπιθαλάσσιον τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ ξυμβαίνει» εἶπεν ⁴⁾.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπισκευὴν ταύτην ὁ ναὸς τοῦ Βαπτιστοῦ διετηρήθη ἐν ἀνθηρᾷ καταστάσει ἐπ' ἄρκετον χρόνον. Τῷ 602 ὁ Φωκᾶς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μαυρικίου καὶ τῶν υἱῶν του ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῆς φατρίας τῶν Πρασίνων τοῦ Ἰπποδρομίου, οἵτινες ἐβλόντες ἐπὶ τούτῳ εἰς τὸ Ρήγιον πείθουσι τὸν τύραννον νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἔβδομον. Ἐκεῖ στέφεται κατὰ μὲν τὸν Πάπαν Γρηγόριον τὸν Α' εἰς τὸ παλάτιον τῶν Σεκουνδιανῶν, κατὰ δὲ τοὺς βυζαντινοὺς χρονογράφους Θεοφάνην καὶ Θεοφύλακτον τὸν Σιμμοκάτην ⁴⁾ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βαπτιστοῦ ἔνθα διαμένει ἐπὶ διήμερον, καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν ἐπωχούμενος βασιλικῆς τεθρίππου ἀρμαμάξης. Ἀμφότεροι ὅμως οἱ συγγραφεῖς δὲν φείδονται κοσμητικῶν ἐπιθέτων διὰ τὸν Φωκᾶν, ὄν, ἱστοροῦντες τὸ γεγονός, καλοῦσιν τύραννον. Ἡ δὲ ἀπαγοίτευσις τῶν ἦν τοιαύτη, ὥστε ὁ μὲν πρῶτος λέγει «καὶ κρατεῖ τῆς εὐδαιμονίας ἡ συμφορὰ καὶ λαμβάνει τὴν ἔναρξιν τὰ μεγάλα τῶν Ρωμαίων ἀτυχήματα». ὁ δὲ δευτέρος ὑπερθεματίζων ἀποκαλεῖ τὸν Φωκᾶν παλαμναῖον ἄνδρα καὶ «Καλνδώνειον τύραννον τὸν τῆς σάφρονος ἀλουργίδος ἀσελγέστατον» Κεύνταρον (πρέπει γὰρ οὕτω τὸν Φωκᾶν ὀνομάζεσθαι).

Σχεδὸν μετὰ τὴν ἄνωθι σημειουμένην χρονολογίαν τὸ Ἔβδομον ὑπόκειται εἰς ἐπιδρομὰς διαφόρων ἐχθρῶν οἵτινες λεηλατοῦν τὸ προάστειον καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ. Καὶ πρῶτοι τῷ 617 οἱ Ἀβάροι ὑποχωροῦντες

1) Σωκράτης. Migne 67, 679, 817. Σωζόμενος Migne 67, 152 καὶ 331.

2) Σωκράτης. Migne 67, 701, 327.

3) Προκόπιος. Ἐκδ. Βόννης 198, 20.

4) Θεοφάνης ἐκδ. Βενετ. 193.—Θεοφύλ. Σιμ. ἐκδ. Βόν. VIII 106.

ἄρχονται τῆς λεηλασίας; ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ τέλος ὁ Βούλγαρος Κροῦμος ὅστις μετὰ τὴν διαρπαγὴν, ὡς καλὸς μάστορης καίει καὶ τὰ ρέστα. Ὁ δὲ ἐκ Γαζιούρας Θωμᾶς φθάσας μετὰ τοῦ στόλου τοῦ τῷ 822 ἐνώπιον τοῦ Ἐβδόμου δὲν φεῖδεται ἐπίσης τοῦ ἐραιπωθέντος προαστείου.

Μετὰ δύο καὶ ἡμίσιον αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωκᾶ, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐπανακτίσας τὸν Ναὸν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἐπισκευάζει ἐπίσης τὸν πλησίον κείμενον ναὸν τοῦ Προδρόμου ὅστις ἦτο ἐρείπιον, ὡς ἀποδεικνύται ἐκ τοῦ κειμένου τῶν μετὰ τὸν Θεοφάνη χρονολογῶν.

«ἔτι δὲ καὶ τὸν πλησιόχωρον αὐτοῦ τοῦ Προδρόμου οἶκον, πρὸ πάντων πολλῶν καταπτωθέντα χρόνων καὶ ἐρείπιον ἀντὶ ναοῦ χρηματίζοντα» περικαθαίρει μὲν τῆς ὕλης καὶ τῶν χωμάτων ταχίστη δὲ οἰκοδομῇ καὶ «ἐπιμελεῖα τῶν περιφανῶν καὶ μεγάλων ἴσον καθίστησι»¹⁾.

Κατόπιν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὁ ναὸς τοῦ Ἐβδόμου ἀναφέρεται ὡς ἐκκλησία μονῆς ἧτις διὰ δωρεᾶς περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν Νικηφόρου τοῦ εὐνούχου ὅστις ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παραπινάκη. Ὁ Νικηφόρος ὅστις κατὰ τὸν Ἀτταλειάτην «Ἦν γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν καὶ περὶ φιλοχρηματίαν» δαιμονίως σπουδάζων» οἰκειοποιήθη πολλὰ κτήματα, δῆθεν ἐπ' ὄνομα τῆς Μονῆς ἔχων ὅμως τὴν ὀπισθοβουλίαν τῆς καταχρήσεως· «πάντα κτήματα καὶ πᾶσαν σχεδὸν ὅσην ἥλιος ἐφορᾷ ἔσπευδε προσκυρῶσαι αὐτῇ καὶ προσόδοις ἀφθόνοους ἐμπλατῦναι, καὶ τῷ ὀνόματι τῆς Μονῆς πλοῦτον ἐπικτᾶσθαι ὑπερφυῖν» κατὰ τὸν Ἀτταλειάτην καὶ Σκυλίτην. Μετ' ὀλίγα δὲ ἔτη ἡ μονὴ παρεχωρήθη, διὰ χρυσοβούλλου διατάγματος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου εἰς τὴν χίραν Μιχαὴλ τοῦ Παραπινάκη (1071—1078) ὡς κατοικία μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου, ὡς ἀναφέρει ὁ Ζωναρᾶς· «ἀλλὰ» μέντοι καὶ τὴν Ἐβδόμου μονὴν διὰ χρυσοσημάντου τοῦ Βοτανειάτου γραφῆς ἔνθα διῆγε σὺν τῷ υἱῷ βασιλικὴν ὑπηρεσίαν ἑαυτῇ καὶ τῷ υἱῷ ἀποτάξασα»²⁾. Μνεῖαν πλέον τοῦ Ἐβδόμου οὐδὲ τῶν ἐν αὐτῷ ναῶν ἀπαντήσαμεν.

Ὡς ἀνωτέρω ἴδωμεν ἡ κἀρα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου κατετέθη, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἣν ἐπὶ τούτῳ ἀνήγειρεν.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἀνευρέσεως καὶ τῆς μεταφορᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ ἱεροῦ τούτου λειψάνου αἱ πληροφορίαι ἅς μᾶς μεταδίδουν οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονολογῶν εἰσι λίαν συγκεχυμέναι. Οὕτω κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἱστορικοὺς Σωκράτην καὶ Σωζόμενον ἡ κἀρα τοῦ Προδρόμου μεταφερθεῖσα ἐξ Ἱεροσολύμων ἐφυλάττετο ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τινος μοναχῆς Ματρῶνας τὸ ὄνομα καὶ διάκονον τὸν βαθμόν.

1) Θεοφάνης συνέχεια ἔκδ. Βόν. 340.—2) Ζωναρᾶς Ἰωάν. Migne 135, 297.

Ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης (364—378) μαθὼν τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἱεροῦ τούτου κειμήλιου διέταξεν τὴν ἀμεσίαν του μεταφορᾶν εἰς βασιλεύουσαν ἀλλὰ τὸ λείψανον δὲν ἔφθασε τότε μέχρι τῆς πόλεως ὡς ἀφηγεῖται ὁ Σωκράτης.

«Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντες ἐπιθόντες ὄχηματι δημοσίῳ ἦγον» ὡς δὲ εἰς τὸ Πιντεῖχιον ἦγον, χωρίον δὲ τούτῳ τῆς Χαλκηδόνος, οὐκέτι

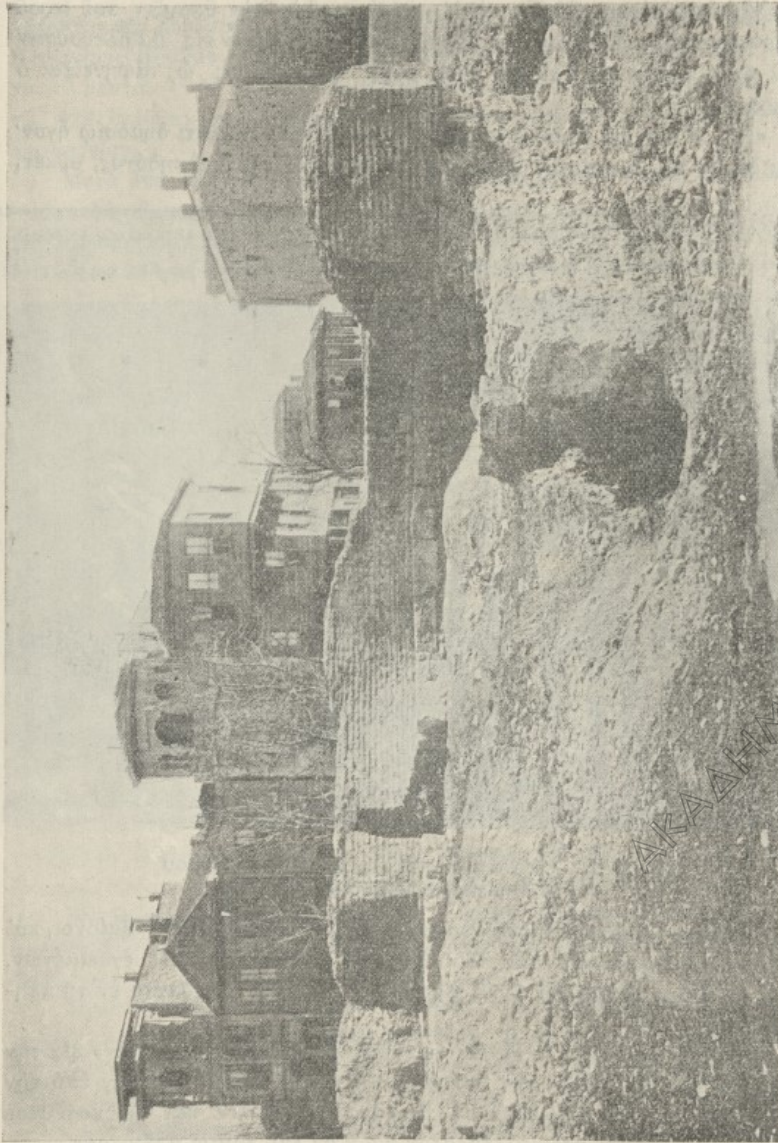

(Εἰκὼν 11). Ἡ ἀνεύρεσις τῆς κἀρας τοῦ Προδρόμου (ἐκ τοῦ Μηνολογίου Βασιλείου τοῦ Β').

» προσωτέρω βαδίζειν ἠνεύχοντο αἱ τὸ ὄχημα καθέλκουσαι ἡμίονοι, καὶ ταῦτα τοῦ Ἱπποκόμου καὶ τῶν ἠνιόχων χαλεπῶς αὐταῖς ἐγκειμένων. Ὡς δὲ θεῖον ἐδόκει καὶ αὐτῷ Βασιλεῖ τὸ πρῶγμα ἀπέθεντο ἐν τῇ πλησίον κόμῃ»¹⁾.

Τῷ 391 Θεοδοσίος ὁ Μέγας μεταβὰς «κατὰ θεῖαν νεῦσιν» εἰς τὴν κόμην αὐτὴν παρέλαβεν τὴν ἐμπεριέχουσαν τὸ κειμήλιον θήκην ὑπὸ τὴν ἀλουργιδά του καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν κατέθεσε εἰς τὸν μέγιστον καὶ περικαλλέστατον ναὸν ὃν ἐπὶ τούτῳ ἀνήγειρεν.

1) Σωζόμενος Migne 67 1481 310.

(Εἰκὼν 12).—Ἀποφικ ἐκ δυσμῶν τῶν Ἐρεπιῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Ἄγνωστον ὅμως πόσον καιρὸν διέμεινε ἐνταῦθα τὸ ἱερὸν τοῦτο λειψανὸν καὶ τί ἀπέγινεν ἔκτοτε.

Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπισκευάζων τὴν ἐκκλησίαν δὲν ἀνεῦρεν ἐν αὐτῇ τὴν ἱεράν κάραν καὶ ἠναγκάσθη, πρὸς καθαγιασμὸν τοῦ ἐπισκευασθέντος ναοῦ νὰ μεταφέρῃ ἐκ Συρίας ἄλλην κάραν ὡς καὶ χεῖρα τοῦ Προδρόμου.

Ἡ δευτέρα αὕτη κάρα ἀνευρέθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ (450—457) ὑπὸ μοναχῶν ἐν τῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ παλατίῳ τοῦ Ἡρώδου καὶ ἔμεινε ἐπὶ πολὺν χρόνον κεκρυμμένη εἰς τὴν πόλιν τῆς βορείου Συρίας Ἐμεσαν (νῦν Χόμς). Ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως δὲν ἐκράτησε ἐπὶ πολὺ τὰ λείψανα ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀλλὰ τὰ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Συρίαν.

Κατὰ τὴν δὲ παράδοσιν ἡ δευτέρα αὕτη κάρα μετεφέρθη ἐξ Ἐμεσης εἰς τὸ Κομὰνα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν. Ἐδῶ δὲ ἀνευρέθη ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Γ' (842—857) ὡς φαίνεται ἐν εἰκόνι τοῦ Μηρολογίου Βασιλείου τοῦ Β' εὐρισκομένου νῦν ἐν τῇ Β.βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ ἦν καὶ ἡμεῖς παραθέτομεν τοῖς ἀναγνώσταις. (Εἰκὼν 11).

Ἡ ἐν λόγῳ κάρα μετεφέρθη εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Ἰγνατίου (846—857) καὶ κατετέθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Παλατίου· ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν ἔμεινε ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ.

Ἀνευρίσκομεν κατόπιν αὐτὴν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Στουδίου (Ἐμίρ-ἀχούρ Τζαμισί παρὰ τὸ Ἑπταπύργιον) ὅπου τὴν εἶδεν καὶ τὴν προσεκύνησεν τῷ 1200 ὁ Ρῶσος προσκνητὴς Ἀντώνιος τοῦ Νοβγόροδ. Ἡ τὴν δὲ 29ην τοῦ μηνὸς Αὐγούστου μετέβαινον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Στουδίου πρὸς προσκύνησιν τοῦ ἱεροῦ λειψανῶν οἱ Βασιλεῖς μεθ' ἀπάσης τῆς αὐλῆς.

Ἡ Μονὴ αὕτη μετὰ τὸ Ἑβδομον ἦτο τὸ ἀρχαιότερον κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Βαπτιστοῦ.

Τὸν δὲ Δεκέμβριον τοῦ 1025 Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἐτοιμοθάνατος ὧν δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου (πρότερον ἡγουμένου τῆς Μονῆς) κομίζοντος τὴν κάραν τοῦ Προδρόμου πρὸς ὑστάτην παρηγορίαν τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ Αὐτοκράτορος.

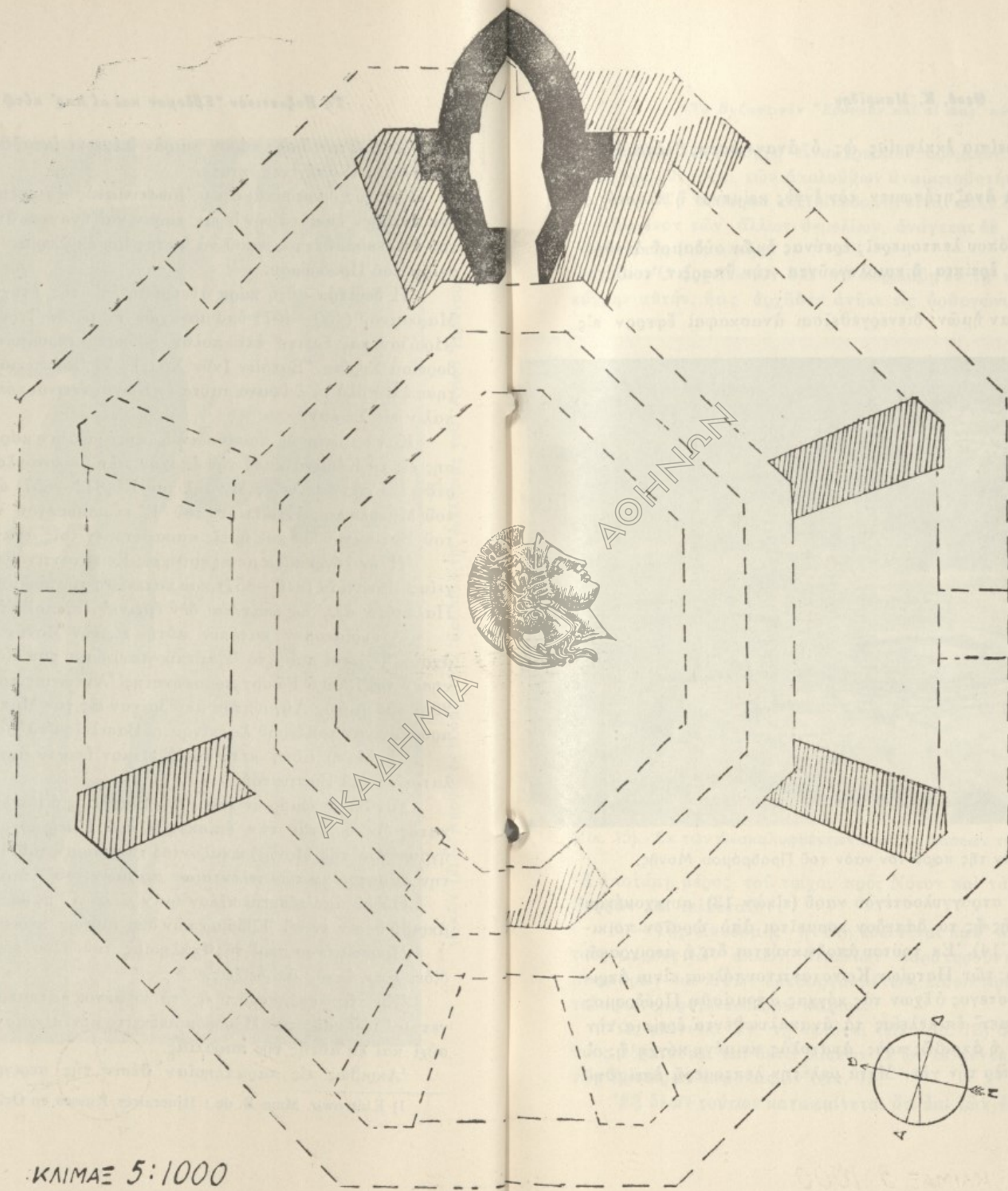
Οὐδὲν ἀπολείπεται πλέον ἡμῖν ἄλλο τι, παρὰ νὰ καθορίσωμεν τὴν ἀκριβῆ θέσιν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ τῶν δύο τούτων περιφήμων ἐκκλησιῶν.

Προκειμένου περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προδρόμου ὁ Προκόπιος μᾶς δίδει μίαν ἀπὸ τὰς ἀποδείξεις.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς, ἧς τὸ κείμενον ἀνωτέρω παρεθέσαμεν, ἐξάγεται ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου ἔκειτο μὲν πλησίον τῆς θαλάσσης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς παραλίας.

Ἀκριβῶς εἰς παραπλησίαν θέσιν τῆς περιγραφῆς τοῦ Προκοπίου

1) Khitrowo. Mme B. de : Itinéraires Russes en Orient, σελ. 100.

ΚΛΙΜΑΞ 5:1000

Εικών 13). Κάτοψις τοῦ ναοῦ Ἀΐροδρόμου κατόπιν τῶν ἀνασκαφῶν.

υπάρχουν καταφανῆ ἔρειπια ἐκκλησίας ὡς ὁ ἀναγνώστης βλέπει ἐν τῇ εἰκόνι 12.

Ποῦ ὁμοῦς πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν ἐγγὺς κείμενον ἢ πλησιόχωρον ναὸν τοῦ Θεολόγου;

Μεθ' ὅλας τὰς ἐπὶ τόπου λεπτομερεῖς ἐρεῦνας ἡμῶν οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν ἔστω καὶ ταπεινὰ ἔρειπια δικαιολογοῦντα τὴν ὑπαρξίν τοιοῦτου κτιρίου.

Αἱ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἡμῶν διενεργηθεῖσαι ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς

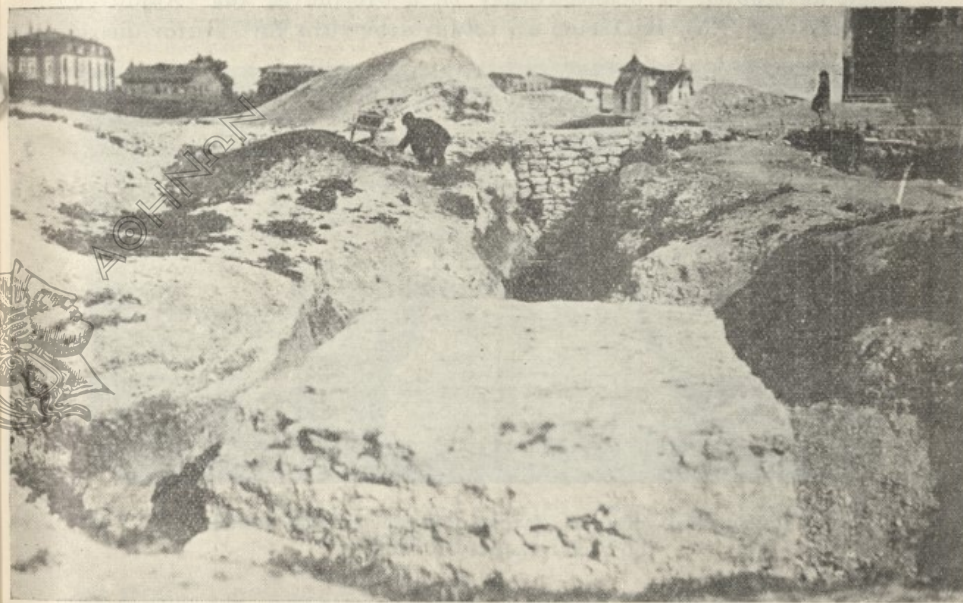
(Εἰκὼν 14).— Μωσαϊκὸν τῆς παρά τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου Μονῆς.

φῶς τὰ θεμέλια μεγίστου στρογγυλοστέγου ναοῦ (εἰκὼν 13) συνεχομένου μετ' ἄλλων ἔρειπιων μονῆς ἧς τὸ δάπεδον κοσμεῖται ἀπὸ ὠραῖον ποικιλόχρον μωσαϊκὸν (εἰκὼν 14). Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ ἀνωτέρου συγγραφέως τῶν Πατρῶν Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἀκριβεστάτη, «ὁ δὲ στρογγυλόστεγος ὁ ἔχων τὰς κόγχας ὠνομάσθη Πρόδρομος κτλ.». Ὅτε ἐξητιζόμεν μετ' ἐπιμελείας τὰ ἀνακαλυφθέντα ἔρειπια τὴν προσοχήν μας ἐφείλκυσε ἡ ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς κειμένη κόγχη ἧς οἱ τοῖχοι μόνον ὑψοῦνται ὑπὲρ τὴν γῆν. Μετὰ μελέτην λεπτομερῆ ἐπέισθη-

μεν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ κόγχη εἶναι ἔρειπιον δρομικοῦ ναοῦ. Ἡ δὲ πεποίθησίς μας ἐδραιοῦται ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν ἀναμφισβητήτων ἐπιχειρημάτων.

Α.— Το σύστημα τῆς οἰκοδομῆς εἶναι πολὺ διάφορον καὶ πλέον ἐπιμελημένον τῶν ἄλλων θεμελίων, ἀνάγεται δὲ εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν γείτονα τῆς Ρωμαϊκῆς.

Β.— Ὁ ἀρχιτέκτων διὰ νὰ περιλάβῃ ἐν τῇ κυκλωτέρῃ οἰκοδομῇ τὴν κόγχην αὐτήν, ἤτις ἀρχῆθεν ἀνήκε εἰς ὀρθογώνιον κτίριον, ἠναγκάσθη

(Εἰκ. 15). Ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων κτιστῶν βάσεων τοῦ στρογγυλοστέγου ναοῦ.

νὰ ἀποτάμῃ μέρος τοῦ τοίχου πρὸς Νότον καὶ νὰ προσθέσῃ ἕτερον πρὸς Βορρᾶν καὶ τελευταῖον:

Γ.— Τῆς οἰκοδομῆς ἡ ὕλη ἐδῶ εἶναι καθ' ὅλα ὁμοίομορφος ἐνῶ εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἄλλων θεμελίων παρατηροῦνται πολλὰ συντριμμάτια μαρμάρων καὶ λίθων ἐπεξεργασμένων, λίθων προερχομένων ἀπὸ τὴν κατεδάφισιν προγενεστέρου κτιρίου.

Ὡς φαίνεται ἐν τῇ κατόψει (εἰκ. ἀρ. 13) ὁ νέος στρογγυλόστεγος ναὸς ἐδραιοῦται ἐπὶ ὀκτὼ βάσεων ἐξ ὧν αἱ πέντε ἦλθον εἰς φῶς κατόπιν τῶν ἡμετέρων ἀνασκαφῶν (εἰκ. 15).

Ἐξ ὅλων τούτων καταφαίνεται ὅτι ἐπὶ τῶν ἔρειπιων δρομικοῦ ναοῦ

ἀνηρέθη ἕτερος μέγιστος καὶ στρογγυλόστεγος. Ἴσως ἐξ ἀρχῆς νὰ ὑπῆρχον δύο ναοὶ ὁ εἰς ἐγγὺς τοῦ ἄλλου, ἐξ ὧν ὁ εἰς δρομικὸς ὁ δὲ ἄλλος στρογγυλόστεγος· ἀλλ' ἀφενύκτως μετέπειτα συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα καὶ μόνον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Βασιλείου τοῦ Μακεδό- νος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπῆλθε σύγχυσις τῶν ὀνομάτων Θεολόγου καὶ Προ- δρόμου.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων, τῶν ἀνωθι ἐκτεθέντων, ἀναγκαζόμεθα καὶ ἡμεῖς πεποιθότως νὰ συμπεράνωμεν ὡς ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀμμιανῶ Μαρκελλίου Ἄδρ. Βαλλέσιος ὅτι τοῦλάχιστον κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα

(Εἰκὼν 15α).—Ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων κτιστῶν βάσεων τοῦ στρογγυλοστέγου ναοῦ.

ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἑβδομον εἶς καὶ μόνος ναὸς τιμώμενος ἄλλοτε μὲν εἰς ὄνομα τοῦ Θεολόγου ἄλλοτε δὲ εἰς ὄνομα τοῦ Προδρόμου.

Ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ εἰκόνι 12 παρατηρουμένων ἐρειπίων ὑπῆρχον πρὸ τριακονταετίας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλα, ἅτινα ἔκτοτε τελείως ἐξηφανίσθησαν. Μόνον τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1911 μερικὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ σκάπτοντα εἰς τὰ ἐρείπια διὰ νὰ ἐναφηνώσουν εἰς τὴν γῆν κλάδον μὲ ξόβεργες ἀνεῦρον τυχαίως τάφον χριστιανικὸν οὐχὶ μὲν σύγχρονον ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀρχαίας ἐποχῆς. Αἱ πλευραὶ καὶ τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου ἀπηρτίζοντο ἀπὸ βυζαντινὰ μάρμαρα τοποθετημένα ἀφιλοτέχνως ἄνευ χρίσματος ἢ ἀμμοκονίας. Δύο μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ἀνάγλυφα καὶ μετεφέρθησαν ἀνθρῶφι τῇ φροντίδι ἡμῶν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ὅπου εὗρισκονται νῦν ὑπ' ἀριθμοὺς μητρῶου 2462 καὶ 2463.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον (εἰκὼν 16), ἐκ λευκοῦ μαρμάρου παριστᾷ τὸν Ἅγιον Πέτρον κρατοῦντα σταυρὸν (οὐπίνος διακρίνεται μόνον τὸ κάτωθι μέρος) καὶ ἀκολουθοῦμενον ἀπὸ τρεῖς Ἀποστόλους. Εἶναι ὡραία βυζαντινὴ ἐργασία τοῦ ἕκτου αἰῶνος εἰμῆ καὶ ἀρχαιοτέρα. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα εὗρισκόμεθα ἐνώπιον μᾶς τῶν τριῶν πλευρῶν βάθρου στηριζομένου ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς παριστάνετο ὁ Ἅγιος Παῦλος μετὰ τριῶν ἐπίσης Ἀποστόλων καὶ ἐπὶ τῆς κυρίως πλευρᾶς, ἥτοι τῆς προσόψεως, ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων¹⁾.

Τὸ δὲ δεύτερον (εἰκὼν 17) εἶναι μία ἐκ τῶν πλευρῶν τῆς ἡμικυκλι-

(Εἰκὼν 16). Μαρμάρινον ἀνάγλυφον παριστῶν Ἀποστόλους, ἀνακαλυφθὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου,

κῆς ἐξέδρας τοῦ Ἀμβωνος. Παριστᾷ δὲ σταυρὸν εἰς ἀνάγλυφον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῆς μὲ φλέβας πρασίνοῦς. (breche verte)²⁾. Ἄν καὶ ἐλάχιστα εἰσὶ τὰ ἀνωτέρω εὐρήματα, ἀρκοῦν ὅμως νὰ μᾶς δώσουν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς τέχνης καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ναοῦ, καὶ τείνομεν νὰ πιστεύσωμεν τὴν περιγραφὴν Προκοπίου ἥτις εἶναι πάντοτε λίαν κολακευτικὴ καὶ ὑπερβάλλουσα ὅταν πρόκειται περὶ κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

3. Σαμεὺλ τοῦ Προφήτου

Ἐὐαὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος μετέφερεν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἀττικοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὰ λεγόμενα τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ καὶ τὰ ἐνε-

1) Mendel, catal. des sculptures III σ. 585 No. 1328/2462

2) Mendel, Catal. des sculptures III Ὁμοίως σ. 537 No. 1329/2463

ταφίασε τῷ 407 εἰς ἰδιαίτερον ναὸν ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ὄν ἐπὶ τούτῳ ἀνήγειρεν. Ὁ Ἱερώνυμος λέγει ὅτι τὰ λείψανα μετακομιζόμενα, τοσοῦτον

(Εἰκὼν 17). Μία ἐκ τῶν πλευρῶν τῆς Ἐξέδρας τοῦ ἁμβωνος.

ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι διήρχετο αὐτοπροσώπως ὁ Προφήτης. Ἐκεῖτο δὲ κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τοῦ παλατίου τῶν Ἰουκουδιανῶν. Τῷ

αὐτῷ ἔτει τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου προφήτου Σαμουὴλ ἀπετέθη ἐν τῷ προφητείῳ αὐτοῦ τῷ πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἰουκουδιανῶν.

Ἐκρημίσθη δὲ ὁ ναὸς οὗτος κατὰ τὸν φοβερὸν σεισμὸν τοῦ 558 ὡς λέγει ὁ Θεοφάνης καὶ ἄλλοι χρονογράφοι.

Ἐρείπια αὐτοῦ δὲν σώζονται σήμερον καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἐξηφανίσθησαν ἐπὶ βυζαντινῶν ἔτι χρόνων διότι μετὰ τὸν σεισμὸν ἀυδερμία πλέον τοῦ ναοῦ γίνεται μνεία.

4. Ἁγίας Θεοδότης.

Ἡ τῆς Ἁγίας Θεοδότης ἐκκλησία ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὅτε ἀκόμῃ ἐβασίλευεν ὁ θεῖος του Ἰουστίνος ὁ Α'. (518—527) ὡς ἀναφέρει ὁ Προκόπιος.

«Καὶ ἡ Θεοδότης Ἁγίας ἐν προαστείῳ καλουμένῳ Ἐβδόμῳ ταῦτα γὰρ ἅπαντα οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ θεῖου Ἰουστίνου βασιλεύοντος ἐκ θεομύλων ἐδείματο, ἀναγγέλλεσθαι μὲν ὁράδια λόγῳ, θαυμάζεσθαι δὲ ὄψιν κατὰ τὴν ἀξίαν ἀμήχανα»¹⁾.

Ἡ Ἁγία Θεοδότη κατὰ τὸ Συναξάριον τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, κατήγετο ἐκ Νικαίας καὶ ἐμαρτύρησε κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς καὶ ἡ Ἁγία Ἀναστασία.

«Μὴ θελήσασα νὰ ὑπανδρευθῆ τὸν ἄρχοντα Λευκάτιον κατηγγέλθη τῆς χριστιανῆς εἰς τὸν ὑπατον ἄρχοντα Βιθυνίας ὅστις ἔρριψεν αὐτὴν εἰς κάμινον μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς τέκνων». Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις (τῇ 29 Ἰουλίου) ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῆς τῷ ὄντι ἐν τῷ Κάμπῳ²⁾.

Τὰ μόνα εἰρησκόμενα εἰς τὴν θέσιν, ἣν προσδιορίζει τὸ Συναξάριον εἶναι τὸ λεγόμενον ἅγιασμα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς πλησίον τοῦ λαχανοκήπου τοῦ Μακαρίου Τσορμπατζῆ Δημητροῦ Μαλλινοπούλου (βλ. χάρτην 14).

Πρὸ ὀλίγων χρόνων εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν θέσιν ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ πρὸς τοποθέτησιν σιδηρῶν σωλήνων καὶ ἐπισκευὴν τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ μετοχεταιύοντος τὸ ὕδωρ εἰς τὸ κυβερνητικὸν ὑφαντουργεῖον Μπασμά Χανέ. Ὁ τὴν ἐργασίαν ἐπολτεῦον γνωστὸς ἡμῖν Τοῦρκος ἀξιωματικὸς Ἐσρέφ Βέης μᾶς πληροφοροεὶ ὅτι ἀνεῦρε ἐπὶ τόπου πληθὸς μαρμαρίνων συντριμματῶν ὡς καὶ θεμέλια οἰκοδομῆς τόσον ἰσχυρὰ ὅτινα μὴ δυναθεῖς νὰ διατρήσῃ, ἠναγκάσθη νὰ τὰ παρακάμψῃ.

Καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον τὸ μέρος αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα ἀντὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τὸ ὁποῖον ἱστορικῶς οὐδαμοῦ βασίζεται.

1) Προκόπιος, περὶ κτισ. ἔκδ. Βόν. 190, 18—2) Delahaye Syn. Eccl. Const. 854.

5. Μήνη και Μηνιαίου

Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκτίσθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ «ἔτι δὲ Μηνᾶ και Μηναιῶ μαρτυσιν ἔδος ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ἀνέθηκην» λέγει ὁ Προκόπιος¹⁾. Τὸ Συναξάριον τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρει Μήνη Μηναιῶ και Μίνη Μιναιῶ, ὧν ἡ μνήμη τελεῖται δις τοῦ

ΒΥΛΑΤΡΙΩ, ΧΟΥΑΝΤΙΟΧΕΙΑΔΕ.ΙΣΤΩΝΕΥΝΑΥΤΩ ΜΗΤΙΩ

ἄλλοι ἱερομαρτυροὶ τοῦ χιμαύρου πρὶ ἀρχιεπισκόπου χριστιανιστοῦ
μαρτυροῦντες ἀπὸ τοῦ ῥωμαίου βασιλέως Ἰουλιανῶν ἡγεμονίας
ἀπὸ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ μαρτυροῦντος ἡγουμένου ἡγουμένου ἡγουμένου

(Εἰκὼν 18). Μαρτύριον τοῦ ἱερομαρτυροῦ Βαβύλα και τῶν σὺν αὐτῷ νηπίων.
(Εἰκὼν ἐκ τοῦ Μηνολογίου Βασιλείου Β')

ἔτους ἦτοι τὴν πρώτην Αὐγούστου και εἰκοστὴν ἐνάτην Ὀκτωβρίου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ²⁾. Ἄγνοοῦμεν ποῦ ἔκειτο τὸ μαρτύριον τοῦτο και ἀδυνατοῦμεν ἐπομένως νὰ προσδιορίσωμεν τοποθεσίαν τινὰ ἔστω και κατ' εἰκασίαν.

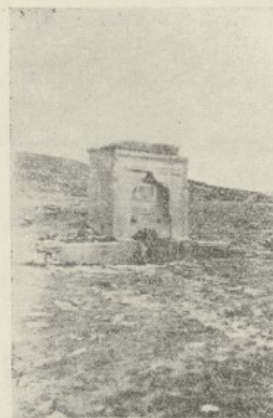
1) Προκόπιος, περὶ κτισμ. ἔκδ. Βόν. 201, 10—2) Delahaye, Syn. Ecc. Const. 178, 860, 18.

6. Βενιαμὶν Βενίου και Βιναιῶ

Τῶν ἁγίων τούτων μνήμην ποιεῖται τὸ Συναξάριον τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ μνήμη των συνέπιπτε μετὰ τῶν τῆς Ἁγίας Θεοδότῃς τὴν 30 Ἰουλίου, «πλησίον τῶν παλατιῶν τοῦ Ἐβδόμου»¹⁾. Ἄγνοοῦμεν ἐπίσης ἐὰν ὑπῆρχε ἰδιαιτερον εὐκτήριον οἰκοδόμημα διὰ τοὺς μαρτυρας αὐτοὺς ἢ ἡ σύναξις των ἐτελεῖτο εἰς τὸ μαρτύριον τῆς Ἁγίας Θεοδότῃς ὡς συμπέπτοσα τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

7. Τῶν Νηπίων ἐν τοῖς Ἄλευστιῶ πλησίον τοῦ Ἐβδόμου.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κειμένου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου ὁ ναὸς και τὸ μαρτύριον τῶν Νηπίων ἔκειντο εἰς ἀπόστασιν τινὰ ἀπὸ

(Εἰκὼν 19). Μία παρὰ τὸ Μακροχώριον κρήνη.

τοῦ Ἐβδόμου διότι ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὴν ἐν τῷ μαρτυρίῳ προσευχὴν ἀπέρχεται εἰς τὸ Ἐβδομον «οἱ δὲ συγκλητικοὶ ἐὰν περὶ ἔρχεται ἐκ τῆς ἐκδρομῆς ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Ἐβδομον ἀπαντοῦσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Νηπίων ἐμπρὸς τοῦ μαρτυρίου και κατέρχεται ὁ δεσπότης και δέχεται αὐτοὺς ἐκ στόματος, και εἰσέρχεται εἰς τὸ μαρτύριον και εὖχεται και ὁ μὲν δεσπότης ἀπέρχεται εἰς τὸ Ἐβδομον οἱ δὲ συγκλητικοὶ ὅπου βούλονται»²⁾.

Εἰς οὐδὲν ἄλλο κείμενον βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἢ χρονογράφων ἀ-

1) Delahaye Syn. Ecc. Const. 856.

2) Πορφυρογέννητος Κων. Ἐκδ. Βασιλείου Τάξεως, ἔκδ. Βενετ. σελ. 936, 285.

παντῶμεν σχετικόν τι μετὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ μαρτύριον τῶν Νηπίων εἰς τὸ Συναξάριον τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀναγιγνώσκομεν: Σεπτέμβριος 4.— «Μνήμη τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βαβύλα πατριάρχου

(Εἰκὼν 19α). Περίπτερον τοῦ Σισσοῦς-πασᾶ

» χου Ἀντιοχείας. Τελεῖται δὲ αὐτῶν ἡ σύναξις ἐν τοῖς Σαλουστίου καὶ ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ τῆς Χώρας».

Ὁ Κῶδιξ Ἱεροσολύμων ἀναφέρει «Βαβύλα Πατριάρχου Ἀντιοχείας καὶ τῶ σὺν αὐτῶ π.δ. νηπίων» ὅπερ συγγέεται μετὸ μαρτύριον ἑτέρου Βαβύλα διδασκάλου ἐν Νικομηδείᾳ οὗ ἡ σύναξις τελεῖται τῇ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν ταῖς Ἀλουστίου πλησίον τοῦ Ἑβδόμου καὶ ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ τῆς Χώρας ¹⁾.

1) Delahaye Syn. Eccl. Const. σελ. 11 ὑπόσημ. Synaxaria Selecta II. 2.

Ἡ εἰκὼν ὅμως ἦν παραθέτομεν (18) ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Μηρολογίου Βασιλείου τοῦ Β', παριστᾷ τὸ μαρτύριον τοῦ Βαβύλα μετὰ τριῶν μόνον νηπίων.

Ποῦ ἔκειτο ὁ ναὸς τῶν νηπίων ὁ πλησίον τοῦ Ἑβδόμου; Δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκειτο ἐντεῦθεν τοῦ Ἑβδόμου πρὸς τὴν Χρυσὴν Πύλιν διότι τότε ὁ αὐτοκράτωρ δὲν θὰ ἀπήρχεται ἀλλὰ θὰ

(Εἰκὼν 3α). Ἑτέρα ἄποψις τοῦ Τριβουναλίου

ἐπέστρεφεν» εἰς αὐτό. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀναζητήσωμεν ἐρείπια πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν τινα τοῦ προαστείου, οὐχὶ δὲ πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, διότι ἐκ τοῦ κειμένου «ἐὰν περὶ ἔρχεται ὁ βασιλεὺς» ἐξάγεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἠδύνατο καὶ διὰ θαλάσσης νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ἑβδόμον. Ἀκριβῶς πρὸς δυσμὰς καὶ ὀλίγον βορείως, εἰς ἡμισείας ὥρας διάστημα ἀπὸ τοῦ Ἑβδόμου, (βλ. Χάρτην 15), εὕρισκεται ἡ ἑπανίς Σισσοῦς-Πασᾶ ὅπου φαίνονται ἴχνη κτιρίων ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς εἰκασίας ἡμῶν. Παραπλεύρως τῆς κρήνης, ἣτις ἀενάως ῥεεῖ, παρέχουσα ἀφθονώτατον καὶ δροσερὸν ὕδωρ, παρατηρεῖται μαρμαρίνη σαρκοφάγος, ἣς ἡ γεγλυμμένη πλευρὰ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν τοῖχον καὶ χρησιμεύει νῦν ὡς ποτιστήριον κτηνῶν. Ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τῆς κρήνης

υπάρχουν τοποθετημένα αρκετά μαρμάρια λείψανα βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν οἷς καὶ τεμάχιον μικροῦ μαρμαρίνου ἄμβωνος. Ὁρατὰ ὅμως ἐρείπια δὲν υπάρχουν, διότι ὅλοι οἱ λίθοι ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἐγγύτατα κειμένου περικαλλοῦς περιπτέρου τοῦ Σιαοῦς-Πασσᾶ. Τὸ ἐν λόγῳ περίπτερον ἐκτὸς ὅτι εἶναι ἀριστούργημα ὀθωμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἐπίσης τὸ μοναδικὸν σχεδὸν γνωστὸν ἰδιωτικὸν περίπτερον. Ὑφῆται δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐν εἴδει νησίδος, ἐντὸς εὐθείας καὶ τετραγώνου δεξαμενῆς, ἣτις δέχεται ἅπαν τὸ ἐκ τῆς κρήνης ἐκχυνόμενον ὕδωρ. (Εἰκὼν 19).

Εἰσέρχεται δὲ τις ἐν αὐτῷ διὰ γεφυρωτῆς κλίμακος. Τὸ ἐν τῇ εἰκόνι ὁρώμενον ἀριστερὸν μέρος τοῦ κτιρίου εἶναι λίαν ἀφιλότεχνος νεωτέρα ἐπισκευή, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπὸ σεισμοῦ καταπεσόντος ὑψηλοῦ σφαιροειδοῦς τρούλλου. Τὸ περίπτερον ἀνηγέρθη τῷ 979 τῆς ἐγείρας, ἥτοι 1571 ὑπὸ τοῦ Σιαοῦς-Πασσᾶ¹⁾, ὅστις παρεθέριζεν ἐνταῦθα.

ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑΦΟΙ

1. ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΝ¹⁾

Τὸ σπουδαιότατον ὑπὸ ἀρχιτεκτονικῆν ἔποσιν κοιμητήριον τοῦτο κεῖται εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος χιλιομέτρου βορειοδυτικῶς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Μακροχωρίου.

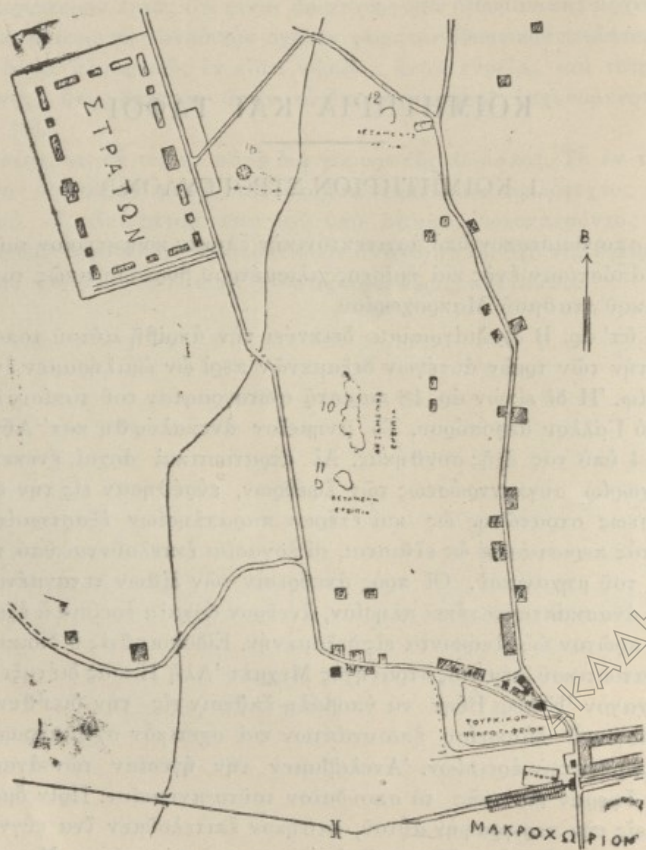
Ἐν ὑπ' ἀρ. Β σχεδιάγραμμα δεικνύει τὴν ἀκριβῆ αὐτοῦ τοποθεσίαν ὡς καὶ τὴν τῶν τριῶν ἀστέγων δεξαμενῶν περὶ ὧν ὁμιλήσαμεν ἐν οἰκίῳ κεφαλαίῳ. Ἡ δὲ εἰκὼν ἀρ. 18 παριστᾷ φωτογραφίαν τοῦ τοπίου, ληφθεῖσιν ὑπὸ Γάλλου ἀεροπόρου. Τὸ μνημεῖον ἀνεκαλύφθη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1914 ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, ἔνεκεν τῆς ἐν Μακροχωρίῳ συγκεντρώσεως τῶν ἐφεδρῶν, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην ἀνεγέρσεως στρατῶνος ὡς καὶ ἑτέρων παραπλησίον ἐξαρτημάτων. Εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις ὡς εἴθισται, αἱ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ τάγματος τοῦ μηχανικοῦ. Οἱ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν λίθων τεταγμένοι στρατιῶται, ἀνασκάπτοντες ἐκεῖ πλησίον, ἀνεῦρον ἀρχαῖα ἐρείπια ἃ ἐξελήφθησαν τὸ πρῶτον ὡς ἀνήκοντα εἰς δεξαμενὴν. Εἰδοποιηθεὶς ὁ διοικητῆς τοῦ Α', στρατιωτικοῦ σώματος στρατηγὸς Μεχμέτ Ἀλῆ Πασσᾶς διέταξε ἀμέσως τὸν λοχαγὸν Ἐσρέφ Βέην νὰ ὑποβάλῃ ἐκθεσιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ἐπισυνάπτων καὶ σχετικὸν σχεδιάγραμμα τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐρειπίων. Ἀνελάβαμεν τὴν ἡγεσίαν τῶν ἀνασκαφῶν αἵτινες ἔφεραν εἰς φῶς τὸ σπουδαῖον τοῦτο μνημεῖον. Πρὶν ὅμως προβῶμεν εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ, καθήκον ἐπιτελοῦμεν ἵνα εὐγνωμότως ποιήσωμεν μνησίαν ἐνταῦθα τοῦ ὀνόματος τοῦ μακαρίτου Μεχμέτ Ἀλῆ Πασσᾶ ὅστις ὄχι μόνον ἐπέτρεψε τὰς ἀνασκαφὰς ἐν ὅλῳ στρατιωτικῇ περιοχῇ ἀλλὰ καὶ λίαν φιλοφρόνως ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν στρατιωτῶν πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι ἐκυριάρχουν παντοῦ, Τὸ κοιμητήριον

1) Ὁ Σιαοῦς-Πασσᾶς ἦτο Χριστιανὸς Μανροβούνιος (Χερβάτης) τὸ γένος καὶ προσληφθεὶς μικρὸς ἐξισλαμίσθη ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Σεραγίῳ. Ἀνυψωθείς δὲ εἰς τὰ ὑπάτα ἀξιώματα τῆς Αὐτοκρατορίας, ὡς σταυλάρχης, ἀρχιθαλαμηπόλος, ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν γενιτσάρων, σύμβουλος τῆς Μεγάλης Βεζίρειας καὶ τρίς κατὰ συνέχειαν φορὰς μέγας Βεζίρης, ἀπέθανε τῷ 1010 τῆς ἐγείρας (1601) καὶ ἐτάφη εἰς ἰδιαιτέρον μαυσωλεῖον ἐν Ἐγιοῦπ.

1) Macridy Th. et Ebersolt J. Monuments funéraires de Constantinople 1912. B- C. H. XLVI 1922.

διετηρήθη ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἐν τῷ προλόγῳ ἄθικτον μέχρι τῆς ἀνακω-
χῆς, τὰ δὲ παρατιθέμενα σχεδιαγράμματα ὡς καὶ αἱ εἰκόνες (πλὴν τῶν
ἀρ. 20 καὶ 24) ἐλήφθησαν κατὰ τὸ 1915.

Τὸ μνημεῖον εἶναι εἶδος ὑπογείου ναοῦ τοῦ ὁποῦ μόνον ἡ

(Σχεδ. Β). Τοποθεσία τοῦ κοιμητηρίου καὶ τῶν ἀστέγων δεξαμενῶν.

στέγη ὑψοῦτο ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς εἶναι δὲ μέχρι σήμερον τὸ μο-
ναδικὸν παράδειγμα τοιοῦτου εἶδους οἰκοδομῆς ἣτις διεσώθη. Ὁ ἀρχιτέ-
κτων ἀνέσκαψε τὴν γῆν, ἢ μᾶλλον τὸ στρώμα τοῦ τιτανώδους βράχου,
εἰς βάθος 6 μέτρων, ἐν εἴδει κυκλωτεροῦς δεξαμενῆς καὶ ἐν τῷ καθορι-
σθέντι τοιοῦτοτρόπως χώρῳ ἀνήγειρεν τὸ οἰκοδόμημα, ὅπερ καὶ τοῦτο
ἔχει σχῆμα κανονικοῦ κύκλου μὲ ἐσωτερικὴν διάμετρον 15 μέτρων καὶ 35

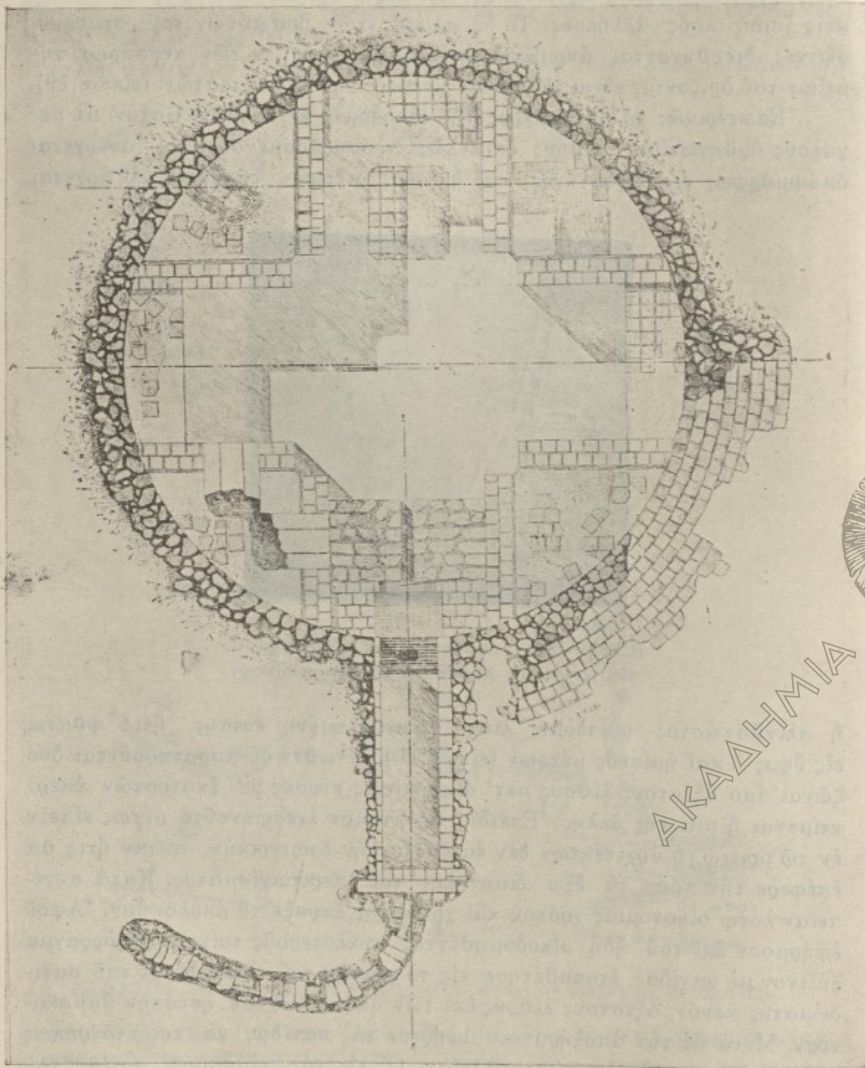
ἑκατοστῶν. Ὁ κύκλος διαιρεῖται διὰ σταυροῦ, οὔτινος τὸ κέντρον ταυτίζε-
ται μὲ τὰ τοῦ κύκλου, εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη, καὶ εἰς τέσσαρας ἐπίσης το-
μεῖς ἴσους πρὸς ἀλλήλους. Τὸ δὲ πλάτος τῶν βραχιόνων τοῦ σταυροῦ,
οἷτινες διευθύνονται ἀκριβέστατα ἕκαστος πρὸς ἐν τῶν τεσσάρων ση-
μείων τοῦ ὀρίζοντος εἶναι τεσσάρων μέτρων καὶ 72 ἑκατοστῶν. (εἰκὼν 19).

Ἐσωτερικῶς τὸ κάτω μέρος τῆς οἰκοδομῆς εἶναι λιθόκτιστον μὲ με-
γάλους ὀρθογωνίους λίθους ἐπιμελῶς προσηρμοσμένους καὶ ἀνέρχεται
ὁμοιομόρφως εἰς ὕψος ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου, ὑπερθεν δὲ ἄρχεται

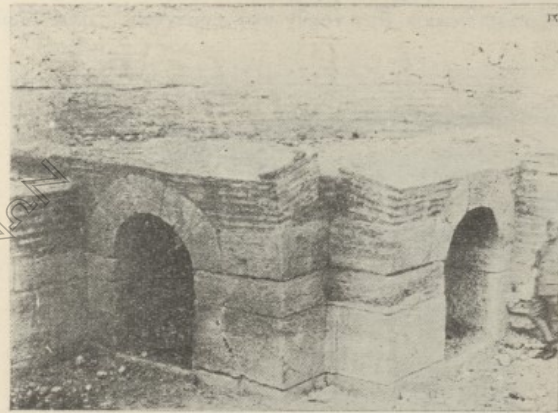
(Εἰκὼν 18). Τοποθεσία τοῦ Κοιμητηρίου.
Φωτογραφία ληφθεῖσα ἐξ ἀεροπλάνου.

ἡ πλινθόκτιστος οἰκοδομή, λίαν ἐπιμελημένη ἐπίσης, ἣτις φθάνει
εἰς ὕψος 3 καὶ ἡμίσεος μέτρων (εἰκὼν 20). Ἄνωθεν δὲ παρατηροῦνται δύο
ζῶναι ἀπὸ ἀξέστους λίθους μετ' ἀμμοκονίας εὗρους 92 ἑκατοστῶν ὑπερ-
κείμεναι ἢ μία τῆς ἄλλης. Ἐπειδὴ τὸ κτίριον ἐνεσφηνότο οὕτως εἰπεῖν
ἐν τῷ βράχῳ, ὁ ἀρχιτέκτων δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ἐσωτερικὴν πίεσιν ἣτις θὰ
ἐπέφερε τὴν πρὸς τὰ ἔξω διαστολὴν τοῦ περιτοιχίσματος. Κατὰ συνέ-
πειαν λόγῳ οἰκονομίας χρόνου καὶ χρήματος ἔπραξε τὸ ἀκόλουθον. Ἀφοῦ
ἐφήρμοσε ἐπὶ τοῦ ἤδη οἰκοδομηθέντος κυκλωτεροῦς τοίχου περίφραγμα
ξύλινον μὲ σανίδας, ἐτοποθέτησε εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ βράχου καὶ τοῦ σανι-
δώματος κενόν, ἀξέστους λίθους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουσε ρευστὴν ἀμμοκο-
νίαν. Μετὰ δὲ τὴν ἀποξήρανσιν ἀφήρσαε τὰς σανίδας καὶ τοιοῦτοτρόπως
ἔχομεν ἐσωτερικῶς ἐπιφάνειαν λείαν. Οἱ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ
σταυροῦ παρατηρούμενοι τομεῖς συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους δι' ἀψίδων
θολωτῶν ἡμικυλινδρικών, αἵτινες ἐκαλύπτοντο διὰ τῆς στέγης ἣτις, ὡς
ἀνωτέρω ἀναφέρομεν, μόνη ὑπέρκειτο τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ στέγη

(Εἰκὼν 19). Κάτοψις τοῦ κοιμητηρίου καὶ τμήματος τῆς στέγης πρὸς τὰ δεξιά.

ἦτο κατωφερῆς καὶ πλακοστρωμένη μετὰ τετραγώνους πλίνθους ἐπιμελῶς συγκολλημένας. Μέρος τῆς στέγης αὐτῆς διατηρεῖτο κατὰ τὸ 1915 ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰς εἰκόνας 19 καὶ 21. Εἰς τὸ κέντρον δὲ ταύτης ὑψῆτο ὁ τροῦλλος τοῦ οἰκοδομήματος ὅστις ἠδραιούτο ἐπὶ τῆς πρὸς τὰς ἔνθεν ἄκρας τῶν θολωτῶν ἀψίδων. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα, ὡς βλέ-

(Εἰκὼν 20). Ἐσωτερικὴ ἀποψις τῷ 1920.

πομεν εἰς πλεῖστα βυζαντινὰ οἰκοδομήματα, τὸ κοιμητήριον ἐφωτίζετο διὰ παραθύρων ἀνοιγομένων ἐν τῇ πλευρᾷ τοῦ τροῦλλου.

Ἡ μόνη εἴσοδος τοῦ κτιρίου ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν ἄκραν διαδρόμου ἐπίσης θολωτοῦ ἔχοντος μῆκος ἕξ μέτρων καὶ ὄγδοῦντα ἑκατοστῶν. Ὁ διάδρομος κατέληγε ἐσωτερικῶς εἰς κλίμακα ἣτις κατήρχετο δι' ἕξ βαθμίδων μέχρι τοῦ δαπέδου τοῦ κοιμητηρίου (εἰκὼν 22). Κάτωθεν δὲ τῆς κλίμακος καὶ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑπῆρχε μικρὰ θολωτὴ πλινθόκτιστος ὑπόνομος, ὕψους 60 καὶ πλάτους 33 ἑκατοστῶν χρησιμεύουσα πρὸς διοχέτευσιν τῶν ἐκ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ λιθοστρώτου δαπέδου προερχομένων ὑδάτων εἰς ἑτέραν εὐρείαν κυκλοτερῆ ὑπόνομον. Ἡ ὑπόνομος αὕτη ἢ μᾶλλον σήραγξ, περιλαμβάνετο ἐντὸς τοῦ πάχους τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ κοιμητηρίου. Ὁ ἐπισκέπτης κρατῶν φανάριον, δύναται νὰ βαδίσῃ ἐλευθέρως ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ πορείαν 50 μέτρων καὶ 22 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὴς εἰς τὸ μέρος ἕξ οὗ ἐκίνησεν ποιῶν τοιοῦτοτρόπως ὑπογεῖως ὅλον τὸν γῦρον τοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ ὕψος τῆς σήραγγος εἶναι 3 μέτρα καὶ 9 ἑκατοστά, τὸ δὲ πλάτος αὐτῆς ἑξήκοντα ἑκατοστά, μόνον τὸ ὑπὸ τὴν κλίμακα τῆς εἰσόδου μέρος αὐτῆς δὲν ἀνέρχεται εἰς ὕψος πλέον τῶν τοῦ ἐνὸς μέτρου καὶ ἐνενήκοντα ἑκατοστῶν. Ἡ οἰκοδομὴ εἶναι λίαν

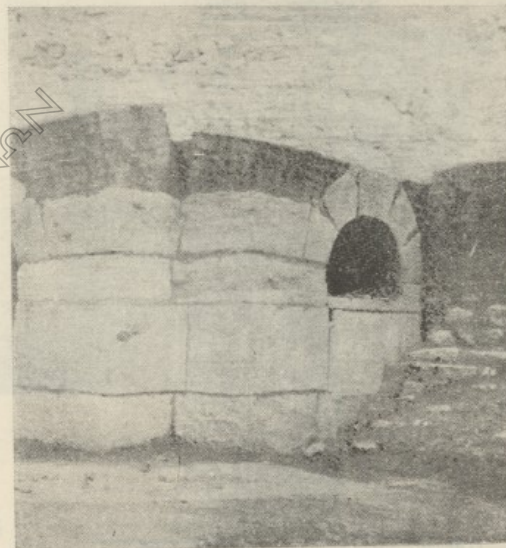
ἐπιμελεημένη και κτισμένη κατά τὸ πεφιλημένον βυζαντινὸν σύστημα, ἥτοι στρώμα λίθων και πλίνθων ἐναλλάξ (εἰκὼν 23). Κάτωθεν τῆς ὀροφῆς, ἣτις εἶναι ἐπίσης θολωτή, παρατηροῦνται ἐκατέρωθεν δύο ὀπαι τετραγῶνοι ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς σήραγγος. Ἐν αὐταῖς ἐνεσφηνοῦτο δοκὸς ξυλίνη ἣτις ὑπεβάσταζε προσωρινῶς τὸν θόλον μέχρι τῆς τελείας του ἀποξηράνσεως. Ἡ πρὸς τὸν βράχον πλευρὰ καλύπτεται ἀπὸ στρώμα

(Εἰκὼν 21). Ἐσωτερικὴ ἀποψὶς τοῦ Β.Α. τομέως και μέρος τῆς στέγης.

τιτανώδους οὐσίας ἀπεκρυσταλλωμένης, ἣτις ἐσηματίσθη ἀπὸ τὴν διὰ τοῦ τοίχου εἰσδυομένην ὑγρασίαν, ἐν ᾗ ἡ ἀπέναντι πλευρὰ ἢ πρὸς τὸ κτίριον οὐσα εἶναι ἐντελῶς ἀνέπαφος. Ἐπ' αὐτῆς ὁμοῦ παρατηροῦνται εἰς δύο μέρη κοιλώματα γενόμενα ἐπὶ σκοπῶν διατρήσεως τοῦ τοίχου και εἰσόδου ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ κοιμητηρίου. Ἡ σήραγξ οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μετὰ τὴν εἰσόδου τοῦ οἰκοδομήματος και ἡ ὑπαρξίς της αὐτῇ θὰ μᾶς ἔμενε σχεδὸν ἄγνωστος τῷ 1915 ἐὰν δὲν ὑπῆρχε μικρὰ τις ὀπή ἐπὶ τῆς ὀροφῆς της, πρὸ τῆς κλίμακος τῆς εἰσόδου (Βλ. εἰκ. 19). Δι' αὐτῆς τὸ πρῶτον μόλις μετὰ δυσκολίας εἰσῆλθομεν τῷ 1915, νῦν ὁμοῦ καταστραφείσης τῆς κλίμακος ἠνοιχθῆ ρωγμὴ δι' ἣς δύναται τις ἐλευθέρως νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ (εἰκὼν 24). Ἐν συνοχῇ μετὰ τῆς κυκλοτεροῦς σήραγγος, και ὑπὸ τὸν διάδρομον τῆς εἰσόδου, φαίνεται ἡ ἀρχὴ ἄλλης ὑπονόμου ἐπίσης θο-

λωτῆς και πλινθοκτίστου τῆς ὁποίας αἱ διαστάσεις εἰσὶν: ὕψος 1 μέτρον και 12 ἐκ. και πλάτος 56 ἑκατοστῶν. Ἀρχικῶς διευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς και μετὰ μικρὸν κάμπτεται ὀλίγον πρὸς νότον και προχωροῦσα 63 ὄλα μέτρα φθάνει εἰς τετραγῶνον ἀνεμιστήρα ἐν εἴδει φρέατος βάθους 3 μέτρων μετὰ πλευρὰς 75 ἑκατοστῶν. Ἐντεῦθεν εἰσερχόμενος τις εἰς τὴν ὑπόνομον δύναται νὰ βαδίσῃ κύπτων ὀλίγον μέχρι τῆς κυκλοτεροῦς σήραγγος και ἀφοῦ κάμῃ ὑπογείως τὸν γῦρον τοῦ κοιμητηρίου νὰ ἐπανεέλθῃ

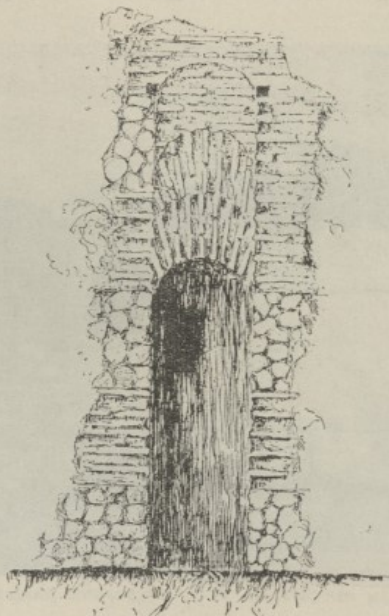

(Εἰκὼν 22). Ἐσωτερικὴ ἀποψὶς τοῦ Β. Α. τομέως και αἱ διατρηοῦμεναι βεθμίδες τῆς κλίμακος.

διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ εἰς τὸ σημεῖον ἐξ οὗ εἰσῆλθεν, χωρὶς παντελῶς νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν μετὰ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κτιρίου. Αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἠκολούθησαν και οἱ προσπαθήσαντες κατά καιρὸν νὰ διατρήσουν τὸν τοῖχον ἐν τῇ ὑπογείῳ σήραγγι και ἡμεῖς τὸ πρῶτον τῷ 1915 (εἰκὼν 25). Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τόσοσιν δαπανηροῦ και τεραστίου ἔργου εἶχε διπλοῦν σκοπὸν· ἐξησφάλιζε πρῶτον τὴν διοχέτευσιν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων τῶν προσερχομένων ἐκ τῆς στέγης τοῦ οἰκοδομήματος και ἐχρησίμευε συνάμα πρὸς παροχὴν ἀέρος και τοιουτοτρόπως καταπολέμησιν τῆς ὑγρασίας, ἣν ὁ ἀρχιτέκτων ἤθελε παντὶ σθένει νὰ ἀποφύγῃ. Ἐντεῦθεν ἄρχεται πάλιν ἄλλος ὀχετὸς πολὺ μικροτέρων διαστάσεων και μήκους 40 μέτρων ὅστις ἐχρησίμευεν

ἀποκλειστικῶς πρὸς διοχέτευσιν τῶν ἐκ τῆς στέγης τοῦ κοιμητηρίου κατερχομένων ὑδατῶν εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος.

Ἐξώθεν τέλος τοῦ κτιρίου, καὶ ἐνώπιον τῆς εἰσόδου, βλέπομεν ἕτερον μικρὸν ὄρετον ἐν εἴδει ἡμικυκλίου ὅστις ἔφερε τὰ ὕδατα τῆς στέγης εἰς τὴν μεγάλην ὑπόνομον ἅτινα κατήρχοντο ἐν αὐτῇ δι' ὁπῆς ἐν τῇ ὀροφῇ αὐτῆς. Θαυμαστὴ ἀληθῶς ἦν ἡ ἰδιοφυΐα καὶ ἡ νοημοσύνη τοῦ ἐκτελέσαντος τὸ ἔργον ἀρχιτέκτονος. Καὶ πρῶτον ἠδυνήθη, μὴ θίγων ἐντελῶς

(Εἰκὼν 23). Κάθετος τομὴ τῆς μεγάλης σήραγγας.

τὴν στερεότητα τοῦ κτιρίου νὰ κερδίσῃ καιρὸν καὶ χρῆμα ἀντικαθιστῶν πολλὰ κυβ. κ. μέτρα οἰκοδομῆς διὰ τοῦ συστήματος τῶν ἀξέστων λίθων, ἐξ ἄλλου ὁ εὐφυῆς συνδυασμὸς τῶν σήραγγων καὶ ὑπονόμων πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων καὶ καταπολέμησιν τῆς ὑγρασίας καὶ τελευταῖον ἡ τοποθέτησις ἐπὶ ἐκάστης πλευρᾶς τῶν τομέων ἀνά μιᾶς σαρκοφάγου ἐν τῇ κρύπτῃ. Ἐξησφάλισε τιουτοτρόπως μὴ παρεκλίνας ποσῶς τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ ὅλον τὸν εἰς τὰ ἔνδον τοῦ κοιμητηρίου χώρον πρὸς τέλεσιν ἱεραργίας καὶ ἐπιμνημοσύνων τελετῶν.

Αἱ κρύπται αὐταὶ εἰσὶν ὀκτώ, ἤτοι ἀνά δύο εἰς τὰς πλευρὰς ἐκάστου τομέως (εἰκὼν 25) εἰσχωροῦσαι εἰς τὸ πάχος τοῦ τοίχου ἐν εἴδει κλιβάνων

εἰς βάθος δύο μέτρων καὶ τριῶν ἑκατοστῶν. Αἱ κρύπται αὐταὶ εἶναι ἐπίσης θολωταὶ ἔχουσαι ὕψος 2 μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν καὶ πλάτος ἐνὸς μέτρου καὶ 20 ἑκατοστῶν. Ἐν ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἦτο τοποθετημένη ἀνά μία σαρκοφάγος συγκειμένη ἐκ μαρμαρίνων πλακῶν θαυμασίως συνηρμοσμένων μὲ πάχος ποικίλλον ἀπὸ τὰ δέκα ἕως τὰ δέκα πέντε ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Τὸ δὲ μῆκος καὶ πλάτος τῶν σαρκοφάγων ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς πρὸς τὰ τῆς κρύπτῃς. Ἐπὶ τῆς προσόψεως ὅλων εἶναι γεγλυμμέ-

(Εἰκὼν 24). Ἀποψὶς τοῦ ἑσωτερικοῦ τῆς εἰσόδου τοῦ κοιμητηρίου καὶ ἡ ἀνεωχθεῖσα ρωγμὴ 1920.

νος σταυρὸς οὐτινος ἢ κάθετος γραμμὴ ἔχει ὕψος 73 ἐκ. ἢ δὲ ὀριζόντιος 51 ἐκ. (εἰκὼν 26).

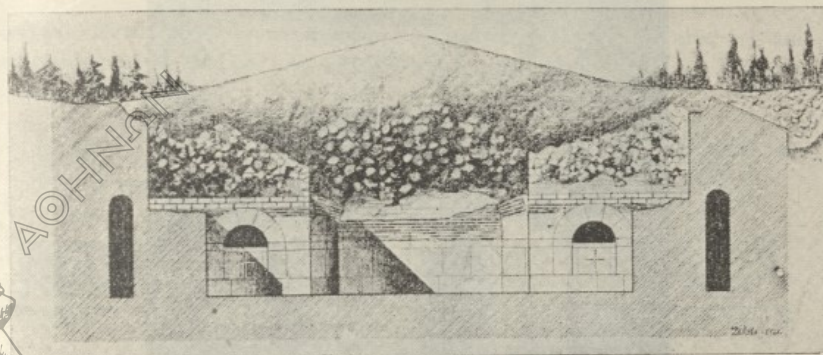
Ὅλαι αἱ σαρκοφάγοι ἦσαν ἐρημητικῶς κεκλεισμέναι καὶ εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἐναπόκειντο δύο ἢ τρεῖς σκελετοὶ (Εἰκ. 27) Δύο ἐκ τῶν σαρκοφάγων ἔλειπον κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ μνημείου, ἀφαιρεθεῖσαι πρὸ καιροῦ ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι ἐξ ἦσαν ἀνέπαφοι. Ὅλαι δὲ ἦσαν ἠριθμημέναι διὰ τῶν γραμμάτων (Α) Β. Γ. Δ. Ε. (ς) Ζ. Η. ἅτινα ἦσαν χαραγμένα ἐπ' αὐτῶν. Ἡ ἀρίθμησις ἤρχετο ἀπὸ τὴν πρὸς Βορρᾶν κειμένην σαρκοφάγον, ἣτις ἔλειπεν¹⁾, καὶ ἐξηκολούθει ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά, μέχρι τῆς ἕκτης ἣτις ἐπίσης ἔλειπεν, ἐτελείωνε δὲ μὲ τὰς δύο αἵτινες ἦσαν ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου.

1) Φαίνεται ὅτι εἰς ἐποχὴν, ἧς μᾶς διαφεύγει ἡ χρονολογία, ἀνωρύχθη τάφος ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν καὶ ἀφρηθήσαν αἱ μαρμαρίναι πλευραὶ τῶν δύο σαρκοφάγων, μὴ ἐπεκταθειῶν ὅμως τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὸ ἐπίλοιπον μέρος τοῦ κοιμητηρίου, τὸ ὁποῖον ἔμεινε ἀνέπαφον.

Πλὴν τῆς ὑπὸ στοιχείῳ Γ. σαρκοφάγου οὐδεμία ἄλλη φέρει ἐπιγραφὴν τινα ἐκτὸς τοῦ ἀριθμητικοῦ γράμματος Ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς τελευταίας εἶναι χαραγμένη ἀτημελήτως ἢ ἐν τῇ εἰκόνι 28 ἐπιγραφή.

ἐνθάδε καὶ Ἐπιφάνιος
τάκιτε
ὁ μακάριος

Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, τῆς ἀνορθογραφίας καὶ τῆς κατα-

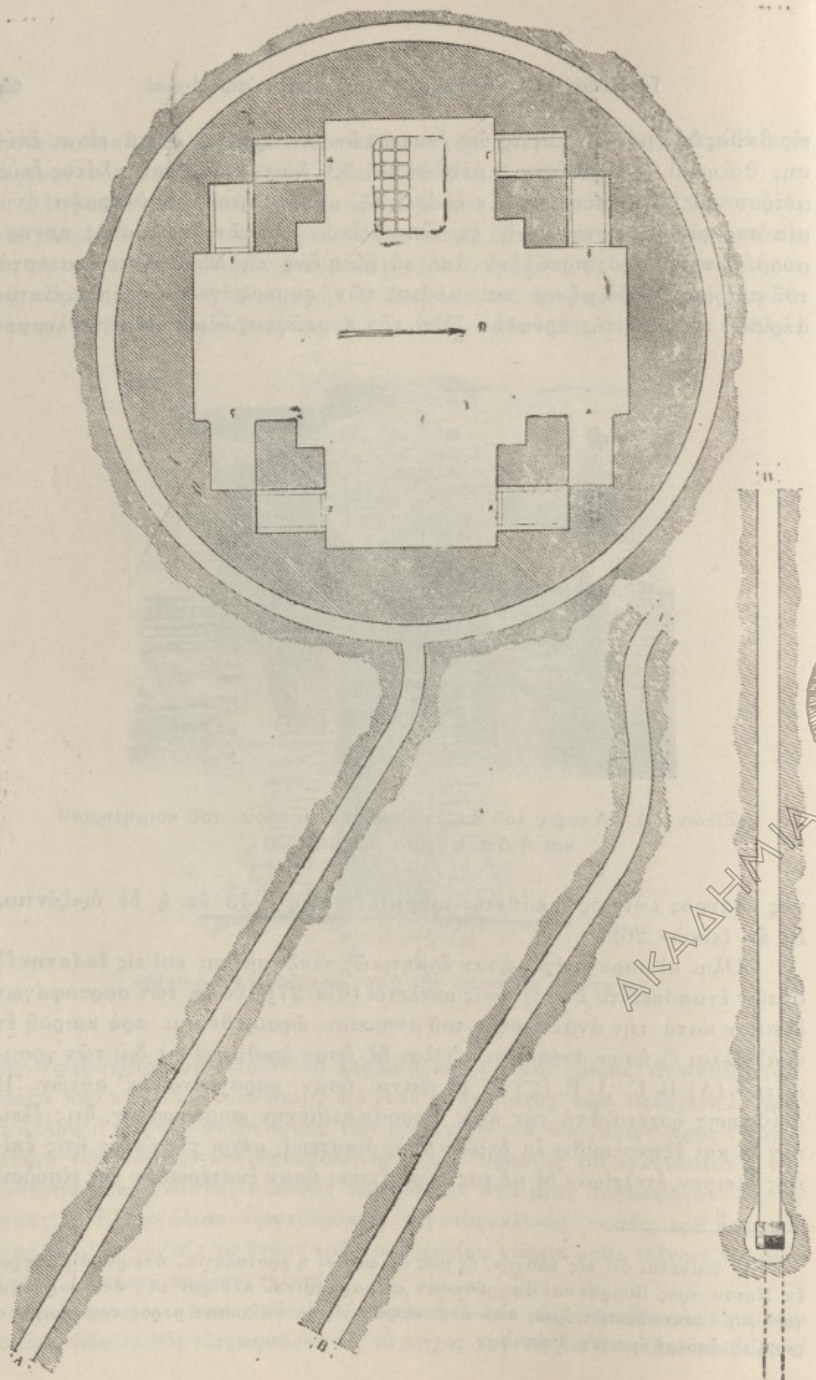

(Εἰκὼν 26). Κάθετος τομὴ (βλ. εἰκ. 19 Α. Β.) Ἐσωτερικὴ ἀποψὶς τοῦ κοιμητηρίου μετὰ τῶν σηράγγων, ὅπως εὐρίσκοντο κατὰ τὸ 1915.

λήξεως τοῦ ὀνόματος Ἐπιφάνιος ἀντὶ Ἐπιφάνιος¹⁾ συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς ἀρκετὰ μεταγενεστέραν ἐποχὴν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κοιμητηρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σαρκοφάγων. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπιφάνιος μᾶς εἶναι γνωστοὶ ἀρκετοὶ ἐπίσημοι βυζαντινοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κύπρου Ἐπιφάνιος, ὅστις ἐπεσκέφθη τὸ Ἐβδομον καὶ ἀπέθανεν τῷ 403 ἐν τῷ πλοίῳ ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του. — Ἐπιφάνιος ἐκ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως 520-535. — Πρῶτος μοναχὸς Ἐπιφάνιος ὁ ἀγιογράφος ὅστις ἔζη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν εἰκονοκλαστῶν κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα.

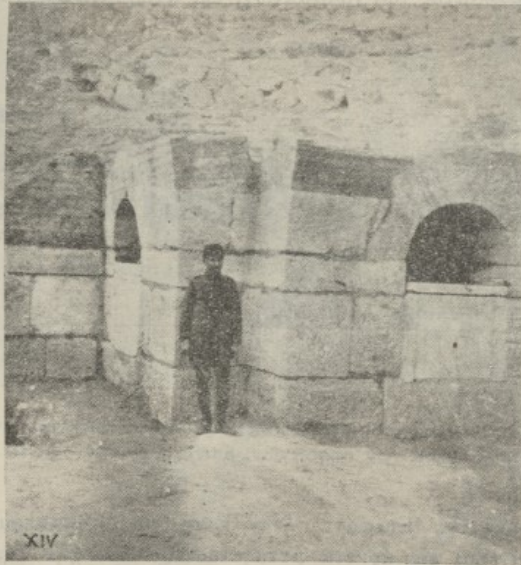
Ἡ σαρκοφάγος ἣτις ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν ἦτο ἠριθμημένη διὰ τοῦ γράμματος Γ, ὁμοιομόρφως ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι καὶ ἐμπεριεῖχε τρεῖς σκελετοὺς. Εἰς ποῖον ἐκ τῶν τριῶν νεκρῶν ἀνήκε τὸ ἐπιτύμβιον; καὶ διὰ

1) Ἡ κατάληξις ιος καὶ ιον μετατρέπεται πολλάκις παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς εἰς ις καὶ ιν ἐπὶ παραδείγματι ἐν Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ στιχάρῳ ἀντὶ στιχάριον, διαβήτησιν ἀντὶ διοβητήσιον κλπ.

(Εἰκὼν 29). Ὅριζόντιος τομὴ τοῦ κοιμητηρίου καὶ τῶν σηράγγων.

ποιάν αιτίαν ἢ ἐξαιρέσεις αὐτή; Ἡ ἀμφιβολία μας δὲν διήρκεσε ἐπὶ πολὺ διότι μετ' ὀλίγον ἀνεκαλύφθη ἔμπροσθεν ἀκριβῶς τῆς σαρκοφάγου καὶ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ κοιμητηρίου εὐρεῖα τετράγωνος τάφος ἔχουσα μήκος 2 μ. 60 ἐκ. πλάτος 2 μ. 20 ἐκ. καὶ βάθος 1 μ. 80 ἐκ. (εἰκὼν 29). Ἐντὸς τῆς τάφρου πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἔκειτο μονόλιθος μαρμαρίνη λάρναξ ἧς αἱ τέσσαρες πλευραὶ εἰσὶν ἀνάγλυφοι (εἰκόνες 30—31). Ἐκαλύπτετο ὑπὸ

(Εἰκὼν 27). Ἐσωτερικὴ ἀποψὶς Β. Δ. τομέως μετὰ τῶν σαρκοφάγων.

δύο πελωρίων πλακῶν τοποθετημένων ἢ μία ἐπὶ τῆς ἐτέρας καὶ τῶν ὁποίων αἱ διαστάσεις εἰσὶν: Μῆκος 2 μ. 60 ἐκ. πλάτος 2 μ. 2 ἐκ. καὶ πάχος 11 ἑκατοστά. Ἐκ τούτων ἡ ἀμέσως μετὰ τῆς λάρνακος συναπτομένη ἦτο συνδεδεμένη μετ' αὐτῆς διὰ οἰδηρῶν ἀρχαίων ἐσφραγισμένων μὲ μολυβδον. Ἡ ὑπερθεὶν δὲ αὐτῆς ἀπλῶς τοποθετημένη μαρμαρίνη πλάξ προωρίζετο μόνον πρὸς παροχὴν περισσοτέρας ἀντοχῆς εἰς τὸ κάλυμμα τῆς λάρνακος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τοῖχος ἔκ πλίνθων διατηρούμενος εἰς ὕψος 38 ἑκατοστομέτρων.

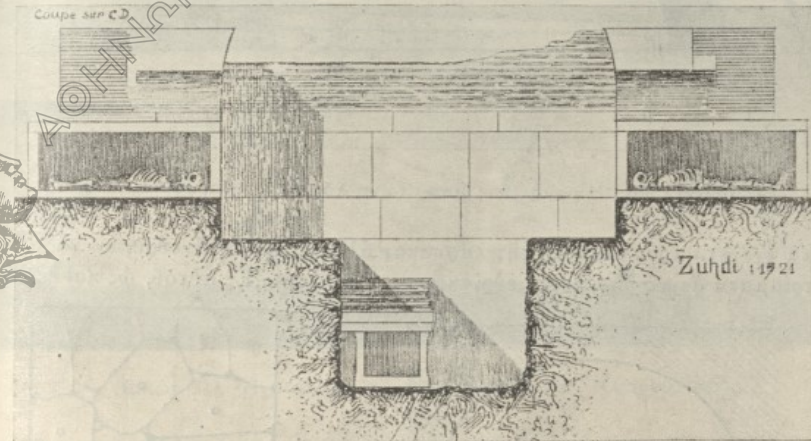
Ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λάρνακος κενὸς χώρος ἦτο ἀπαραίτητος εἰς τοὺς νεκροθάπτας πρὸς τοποθέτησιν τῆς βαρεῖας λάρνακος, τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ νεκροῦ, τὴν ἐπίθεσιν τοῦ καλύματος, τὴν σφράγισιν αὐτοῦ καὶ

τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τοίχου, μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας τὸ κενὸν ἐπληρώθη μέχρι τοῦ δαπέδου διὰ συντριμμάτων τοῦ ἀνασκαφέντος

ΕΝΘΑΔΕΚΑ ΕΠΙΦΑΝΙΣ
ΤΑΚΙΤΕ
ΟΜΑΚΑΡΙΟΣ

(Εἰκὼν 28). Ἐπιγραφή τῆς Γ' σαρκοφάγου.

βράχου. Ἐντὸς τῆς λάρνακος ὑπῆρχε εἰς μόνον σκελετὸς ἄθικτος ὡς καὶ μία μικρὰ πηλίνη φιάλη μετ' ὀλίγων συντριμμάτων μολυβδίνης ἐσχάρας

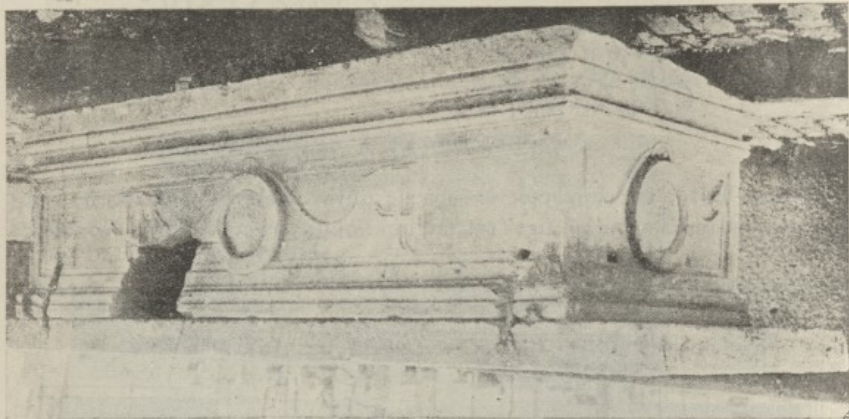

(Εἰκὼν 29). Ἐσωτερικὴ ἀποψὶς τοῦ Β. Α. τομέως.

(εἰκ. 32—33¹). Οὐδεμία μᾶς ἀπομένει ἀμφιβολία ὅτι ὁ μόνος ἐν τῇ λάρνακι κατακείμενος σκελετὸς ἦτο ὁ τοῦ Ἐπιφανίου.

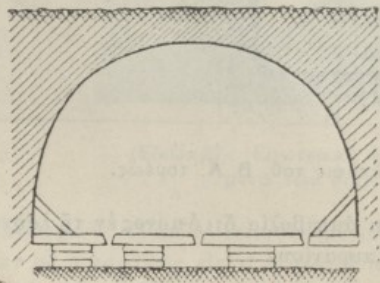
1) Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Πανιελεήμονος εἰς τὸν ἄνω Βόσπορον ἀνεύρομεν ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ νάρθηκος κοιμητηρίου ὅπου οἱ νεκροὶ ἦσαν ἀπ' εὐθείας ἐκτεθειμένοι ἐπὶ τῆς πλακοσιώσεως, ἔχοντες ὡς προσκείμενον κεκλιμένην πλίνθον. [Σχεδιάγραμμα Γ'.] Ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων πλακῶν τοῦ δαπέδου παρατηροῦνται ὅσαι διὰ τῶν ὁποίων τὸ ὑγρὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν πτωμάτων ἐστραγγίζοντο εἰς διαμέρισμα ὕψους 18 ἑκατοστῶν. Ἀνάλογον περίπτωσιν παρατήρησε καὶ ὁ φίλος ἀρχιτέκτων Prof. Krischen εἰς τὰς ἀνασκαφὰς εἰς Στόβους τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὴν σαρκοφάγον ἐνθα ἡ διευθέτης αὐτῆς δὲν ἦτο δυνατὴ ἐχρησιμοποιεῖτο μολυβδίνη ἐσχάρα, οὕτως ὥστε ὁ σκελετὸς νὰ μὲν ἄθικτος

Ἐπὶ μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν τῆς λάρνακος παρατηρεῖται ρήγμα ὕψους 32 ἐκ. καὶ πλάτους 26 ἐκ. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἐνομίσασαμεν ὅτι τὸ ρήγ-

(Εἰκὼν 30). Ἡ μονόλιθος μαρμαρινὴ λάρναξ. Ἐμπροσθία ὄψεις.

μα ἐγένετο πρὸς σύλησιν τῆς λάρνακος ἀλλ' οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τὰ συν-
τρίμματα ἅτινα ἔπρεπε νὰ εὐρίσκωνται ἐπὶ τόποι. Ἐξ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐκ τῆς

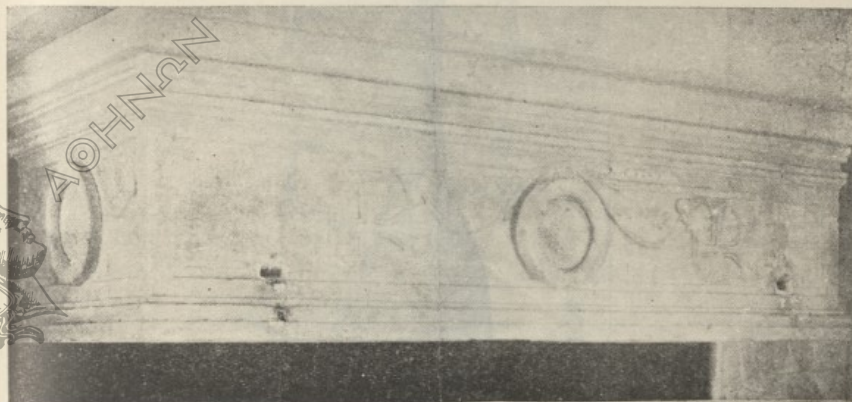

(Σχεδ. Γ). Τομὴ καὶ διάτρητον δάπεδον τῆς κρύπτης Ἁγ. Παντελεή-
μονος Ἄνω Βοσπόρου.

κανονικῆς στάσεως τοῦ σκελετοῦ ἐν τῇ λάρνακι, ἀναγκαζόμεθα νὰ μὴν
ἐπιμείνωμεν πλέον ἐπὶ τῆς εἰκασίας αὐτῆς ἀλλὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ
συμπέρασμα ὅτι ἡ λάρναξ μετεφέρθη ἐνταῦθα εἰς τὴν κατάστασιν εἰς
ἣν τὴν ἀνεύρομεν. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς θεωρίας αὐτῆς ἀποκλίνουν καὶ
αἱ ἀκόλουθοι παρατηρήσεις. Τὸ ἐν εἶδει στέγης ἀρχικὸν κάλυμμα λείπει

καὶ ἀντ' αὐτοῦ προσηρμίσθησαν ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ὄλως ἀφιλοτέ-
χως δύο μαρμάριναί πλάκες καὶ δεύτερον ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῶν πλευ-
ρῶν παρατηροῦνται τετράγωνα μικρὰ κοιλώματα χρησιμεύσαντα εἰς προ-
γενεστέραν σφράγισιν τῆς λάρνακος διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων καὶ μολύ-
βδου.

Κατὰ συνέπειαν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι ἡ λάρναξ ἐδέχθη
κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τὸν νεκρὸν σημαίνοντος προσώπου καὶ συληθεῖσα κα-
τόπιν ἐξ ἑνὸς ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Ἐβδόμου μετεφέρθη τελευ-
ταῖον ἐνταῦθα πρὸς ταφὴν τοῦ Ἐπιφανίου. Ἐκ τοῦ σχήματός της καὶ

(Εἰκὼν 31). Ἡ μαρμαρινὴ μονόλιθος λάρναξ. Ὁπισθία ὄψεις.

τῆς τεχνοτροπίας ἡ λάρναξ ἀνάγεται εἰς τὸν Ε' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ὃ δὲ
διάκοσμός της εἶναι ἐκ τῶν συνηθῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ λάρναξ
εἶναι ἀτελής καὶ φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιήθη πρὶν ὃ τεχνίτης ἀποπερα-
τώσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει δίσκος εἰς τὸ ἐμβადὸν τοῦ
ὁποίου ἐνεχαράττετο συνηθῶς τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, κάτωθεν
τοῦ ὁποίου παρατηροῦνται δύο ταινίαι διευθυνόμεναι πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ
ἀριστερὰ καὶ ἀπολήγουσαι εἰς φύλλον κισσοῦ ὑπερθεῖν τῶν ὁποίων ὑπάρ-
χουν δύο σταυροὶ τὸ ὅλον δὲ τῆς παραστάσεως εὐρίσκεται ἐν ὀρθογωνίῳ
πλαισίῳ.

Ἡ λάρναξ ἐποποθετήθη ὡς ἴδομεν ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ κοιμητηρίου
καὶ τοῦτο ἵνα μὴ σμικρυνθῇ ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος ἢ δὲ ὑπαρξίς της ἐφα-
νερώνητο ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἣτις ἐνεχαράχθη εἰς τὴν πρόσοψιν της ἐκ δε-
ξιῶν ἐγγὺς σαρκοφάγου.

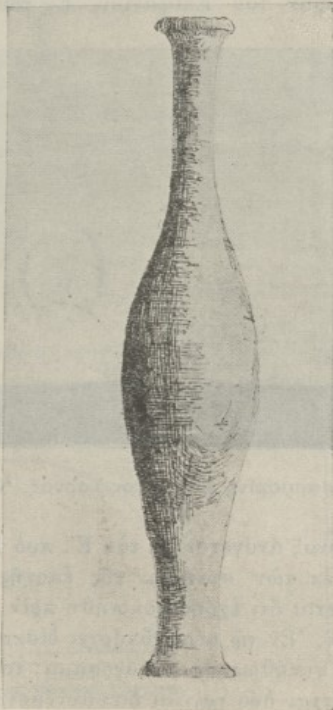
Ἐκ τοῦ συστήματος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς τελειότητος τῆς οἰκοδο-

μῆς καὶ τὴν παραβολὴν πρὸς ἄλλα οἰκοδομήματα δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ ἀνεγερσις τοῦ κοιμητηρίου δὲν δύναται νὰ εἶναι μεταγενεστέρα τῆς πέμπτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀνεύρομεν μίαν μόνον πλίνθον προερχομένην ἀπὸ τὴν στέγην μετὰ τὴν ἀκόλουθον σφραγίδα τοῦ κεραμέως (εἰκὼν 34).

Ἰν(δικτιῶνος) Α. Βα(σιλέως) Φω(κᾶ).

Ἡ ἐκ τῆς στέγης προερχομένη καὶ πολὺ διάφορος τῶν ἄλλων πλίνθος

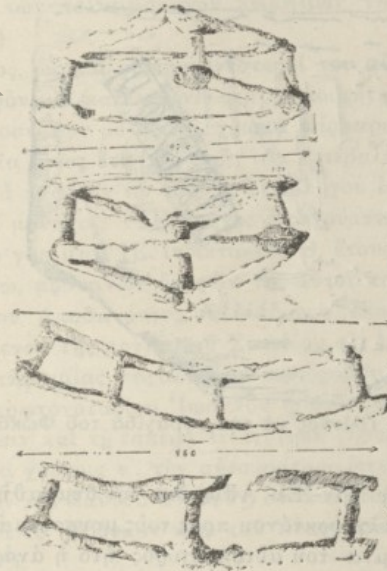

(Εἰκὼν 32). Πήλινος φιάλη ἄνευ διακοσμήσεως ἐν τῇ Λάρνακι τοῦ Ἐπιφανίου.

αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ κακούργου τούτου βασιλέως (602 - 610) ἐγένετο μερικὴ ἐπισκευὴ τῆς στέγης.

Καὶ ἐν τέλει προβάλλει ἡ ἐρώτησις: εἰς ποίους ἀνήκε τὸ ὄραϊον καὶ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του κοιμητηρίου τὸ μετὰ τόσης τέχνης καὶ ἐπιμελείας ἀνεγερθέν; Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι βεβαίως εὐχερὴς ἀλλ' ἐκ τῆς

ἀπερίττου ἀπλότητος τῶν σαρκοφάγων, τοῦ αὐστηρῶς ὁμοιομόρφου σχήματος αὐτῶν, ἢ δι' ἀπλοῦ γράμματος τοῦ ἀλφαβήτου ἀριθμησίς των, ἢ παντελὴς ἔλλειψις κοσμήματος ἢ ἄλλου τινὸς ἀντικειμένου ἐν τοῖς τάφοις καὶ ἢ συσώρευσις δύο ἢ τριῶν νεκρῶν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ σαρκοφάγῳ μᾶς πείθουν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐνώπιον τῆς τελευταίας κατοικίας μοναχῶν. Ἴσως καὶ ἐν τῇ ζωῇ νὰ ἦσαν ἴσοι ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ θαυμάσωμεν καὶ τὴν ἐν τῷ θανάτῳ ἰσότητά αὐτῶν.

(Εἰκὼν 33). Μολύβδινα συντρίμματα ἐσχάρας ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ σορὸς τοῦ Ἐπιφανίου.

Ὡς μόνη παραφωνία ἔρχεται ἡ ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή τοῦ Ἐπιφανίου, ἧς ὅμως ἀνάγεται εἰς πολὺ μεταγενεστέραν ἐποχὴν.

Τὴν ἀνωτέρω λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ κυκλοτεροῦς κοιμητηρίου ἔθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν, ἵνα καταστήσωμεν πρόδηλον ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνήκει εἰς τὸν Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον τοῦ ὁποίου ὁ τάφος, ὡς περαιτέρω θὰ ἀναπτύξωμεν, εδρῆσκετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

2. ΤΑΦΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Β' ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ

Βασίλειος ὁ Β'. ὁ ἐπικληθεὶς Βουλγαροκτόνος, ὁ τὸσον αὐθαίρετος

ἀλλὰ και μέγας στρατηλάτης βασιλεὺς ἐτελεύτησε τῇ 15 Δεκεμβρίου τοῦ 1025. Κατὰ μὲν τὸν Κεδρηνὸν ¹⁾ εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν και μετὰ πεντηκονταετη βασιλείαν κατ' ἄλλους δὲ 68 ἐτῶν βασιλεύσας δεκαοκταετῆς ἐπὶ 49 ἔτη και ἔνδεκα μῆνας. Ἡ βασιλεία τοῦ αὐτοκράτορος τούτου δὲν εἶναι παρὰ συνεχῆς σειρά ἐκστρατειῶν μαχῶν και νικηφόρων πολέμων εἰς βαθμὸν ὥστε ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους νὰ τρέμουν και εἰς τὸ ἄκουσμα μόνον τοῦ ὀνόματός του. Εὐφημον μόνον μνείαν αὐτοῦ ποιεί-

(Εἰκὼν 34). Πλίνθος μετὴν σφραγίδα τοῦ Φωκά.

ται ὁ ἱστορικός Ἄραφ Ἰβν-Ἐλ-Ἀθὴρ διὰ τὴν συμπαθῆ και εὐσεβετικὴν συμπεριφορὰν τοῦ Βουλγαροκτόνου πρὸς τοὺς μουσουλμάνους. Ἐκτὸς τῶν πολέμων ἡ μόνη μέριμνα τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο ἡ ἀνόρθωσις τῶν οικονομικῶν τοῦ κράτους ἃν και ὁ ἴδιος ἔζησε λιτότατον βίον. Ἡ ἐπιβαρύναις ποσῶς τὰς πτωχὰς λαϊκὰς τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας και ἐχάρισε δύο ἐτῶν φόρους λόγω τῆς κακῆς ἐσοδείας, συνεσώρευσε τόσον πλοῦτον ἐκ τῶν πολεμικῶν λαφύρων ὥστε τὰ κυβερνητικὰ θησαυροφυλάκια δὲν εἶχον πλέον χωρὸν. Διὰ τὴν ἀποταμίευσιν λοιπὸν τοῦ πλεονάσματος τῶν θησαυρῶν ἀνώρθε ἐπογεῖους κρύπτας κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Αἰγυπτίων ²⁾ «Και ἐπειδὴ οὐκ ἤρκεσαν αὐτῷ αἱ τῶν κατεσκευασμένων οἰκῶν ὑποδοχαὶ ἐπογεῖους ὀρύξας ἔλικας κατὰ τὰ τῶν Αἰγυπτίων σήραγγας ἐν αὐτοῖς οὐκ ὀλίγα συνειλεγμένων ἐταμιεύσατο» λέγει ὁ Ψελλός, ὁ δὲ Ζωναρᾶς «Τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἄντις ὑπ' ἀριθμὸν δύναται ἀγαγεῖν ὅς τῶν τα-

1) Κεδρηνός ἐκδ. Βόν. Β. 479-480.

2) Σάθας Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Τ. Δ'. σ. 19.

» μείων αὐτῷ πληρωθέντων ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισαν ἔλικας ὀρύξας λαβυρινθώδεις ¹⁾.

Ἡ καλλιτεχνικὴ ὄμω δρασὶς τοῦ ἰσχυροῦ τούτου βασιλέως ὑπῆρξε σχεδὸν μηδαμινή. Ἐκτὸς μερικῆς ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας και τῶν ἐν αὐτῷ μωσαϊκῶν ὡς και ἐπισκευῆς μέρους τῶν τειχῶν και πύργων τῆς πόλεως οὐδὲν ἄλλο ἄξιον λόγου ἔργον τοῦ Βουλγαροκτόνου ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ Σώζεται μόνον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ τὸ ἐξαισίον Menologium Graecorum μετὰ θαυμασιῶν εἰκόνων πονηθὲν κατὰ διαταγὴν τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος και συγκαταλεγόμενον ἐπι και νῦν μετὰ τῶν πολυτιμωτέρων κειμηλίων τῆς βυζαντινῆς καλλιτεχνίας ²⁾ (εἰκ. 35).

Ὁ Βασίλειος, ὡς και οἱ προγενέστεροὶ τοῦ αὐτοκράτορες, ἀνήγειρεν δι' ἑαυτὸν λαμπρὸν και καλλιτεχνικώτατον κοιμητήριον ἐν τῷ μασωλείῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ ποικιλόχρωμα μάρμαρα και θαυμασίας εἰκόνας. Ἐτελευταία ὄμω ἔτη τῆς ζωῆς του μετέβαλε γνώμην και ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταφῆ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ὄπου τὰ ἐνεπαύετο ὡς οἱ μοναχοί. Ὁ Κεδρηνός ἀφηγούμενος τὸ γεγονός λέγει :

«Δεκεμβρίῳ γὰρ μηνὶ ΙΕ. Ἰνδικτιῶνος Θ. ἔτους ςϩλδ, αἰφνιδίῳ νόσῳ ληφθεὶς ἀπεβίω, πρὸ τινῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς και Ἐδσταθίου τοῦ Πατριάρχου ἀποθανόντος οὐ διάδοχον ἐποίησατο Ἀλέξιον μοναχὸν καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ πεφοιτηκότα μετὰ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου, ὃν και πέμψας ἐνθροῦνίξει διὰ τοῦ πρωτονοταρίου Ἰωάννου ὃ συνεργῶ ἐχρηῖτο πρὸς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν και τῇ ἐσπέρα ἐτελεύτησε ζήσας ἔτη ο'. και τὰ πάντα βασιλεύσας, ἐπὶ χρόνοις ν'. τὴν αὐτοκράτορα διευθύναις ἀρχὴν ταφῆσαι δὲ παρεκάλεισεν τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ὃν και διάδοχον κατέλιπε τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐβδομον ναῷ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ και Θεολόγου ὃ δὴ και γέγονεν ³⁾.

Ἐν δὲ τῷ ἔβδόμῳ τόμῳ τῆς Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κ. Σάθας (σελ. 152) ἀναγινώσκωμεν «Τελευτᾷ δὲ και ὁ Βασίλειος Βασίλειος και θάπτεται ἐν τῷ παρ' ἐκείνου οἰκοδομηθέντι ναῷ τοῦ ἀγαπημένου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ» ἔνθα παρατηρεῖται σύγχυσις τῶν ὀνομάτων Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα και τοῦ Βουλγαροκτόνου ὅστις ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν οὐδένα ναὸν ἀνήγειρε.

1) Ζωναρᾶς Χρον. ἐκδ. Βόν. 562 XVII. 8.

2) Χειρόγραφον ἐπὶ μεμβράνης συγκείμενον ἐκ 217 φύλλων διαστάσεων 37X 29 ἐκ. και 430 καλλιτεχνικωτάτων εἰκόνων παριστάντων τὴν ἀθλοισιν ἁγίων και μαρτύρων ἀπὸ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου μέχρι 28ης Φεβρουαρίου.

3) Κεδρηνός Β. 479 480.

Ἐν τῷ θαλάσῳ κίτθισον ὄρτω ὁ δλίπων.
 ἀριφνέρι γονέζ ἀριφτων πραγμάτων.
 Ἐργινθὺ κλάσι φνικπλῆττη φρίνας.
 Ἐργινθὺ τῆρτη πειανεὶ κίττω κίττιν.
 ἀνω γὰρ ἀρτῆς ὡς θικκίαι πῆτης.
 ἀστρων χορημει ζωγραφῆς μετὸν πολιν.
 ὄνομα δὲ ρινὴ ζῆτινε τῷ λόγῳ.
 κός μεν δὲ γχει πειανὸς φωπρομητία.
 Κίττω δὲ τῷ τῆν εἰκονίζων τῶν τῆρ τῆρ τῆρ.
 ἀναζόλησεν ἡλίου τῆς πῆρ φύρας.
 βασιλεὺς τὸ θερεμματα ἡλιου τῆρ γιάς.
 κρατήσας ἀμφὸν κίττω πῆρ τῆρ κίττω.
 ὡς ἀλλοτῶν ὄντων οὐρανὸν πῆρ τῆρ βίβλων.
 ἐκ δὲ ρινῶν τῆρ κίττω ὡς ἡ χειφύσις.
 φέρι γὰρ ὡς φωπῆρ ὡς ὡς τῆρ τῆρ.
 πῆρ τῆρ κίττω τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 Ἐπειτα μῆτρὸς τῆς κίττω ὡς ἡ πῆρ τῆρ.
 ὡς φῶν τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 πῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 τῶν ὄρτω δὲ τῆρ πῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 Ἄλλοι δὲ περιεὶ κίττω κίττω κίττω κίττω.
 Ἐγρῶν τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 κίττω κίττω κίττω κίττω κίττω κίττω.
 πῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ τῆρ.
 Ἐν τῆ κίττω κίττω κίττω κίττω κίττω.
 θερεμματα κίττω κίττω κίττω κίττω.
 δόξῃ ἀφῆρ τῆρ κίττω κίττω κίττω κίττω.

(Εἰκὼν 35). Τὸ πρῶτον φύλλον ἐκ μεμβράνης τοῦ Μηνολογίου Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ.

Ἐν τῷ τάφῳ αὐτῷ ἔμεινεν ὁ νεκρὸς τοῦ Βουλγαροκτόνου ἐπὶ 235 ἔτη. Τῷ δὲ 1260 ὅτε ἡ ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένη Κωνσταντινούπολις ἐπολιορκεῖτο στενῶς ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὁ Βασιλεὺς ἐκ Σηλυβρίας ὁρμώμενος διηύθυνεν αὐτοπροσώπως τὴν ἐναντίον τοῦ φρουρίου τοῦ Γαλατᾶ ¹⁾ ἐπίθεσιν, ἄλλαι δὲ περιπολῆαι διέτρεχον τὴν ἔξω τοῦ ἄστεως ὑπαιθρον χώραν μέχρι τῆς Χρυσῆς Πόρτης. Ἴδου πῶς ἀφηγεῖται τὸ γεγονός ὁ ἱστορικὸς Παχυμέρης.

«Τότε δὲ τινὲς τῶν οικειῶν τῷ βασιλεῖ κατ' ἀνεσιν διατριβῆς ἐξελθόντες ἐπέστησαν τῇ κατὰ τὸν Ἔβδομον τοῦ Θεολόγου μονῇ ὄνομα μόνον οὐ σχῆμα σωζούση μονῆς, καὶ τὸν ἐκείσε ναὸν εἰσελθόντες, ἠρειπωμένον καὶ τοῦτον καὶ εἰς θρεμμάτων ἔπανλιν ὄντα, καὶ τῆδε κακίση περιβλεπόμενα καὶ τὸ ποτὲ τοῦ ναοῦ κάλλος ἐκ τῶν λειψάνων θανυμάζοντες (ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ περὶ τὸν Ἱατρόπουλον Δημήτριον καὶ λογοθέτην τότε τῶν οικειῶν) ὄρωσιν αἴφνης κατὰ γονίαν ἱστάμενον ἀνδρὸς πάλαι τεθνεῶτος λείψανον ὀλόκληρον καὶ τὸ πᾶν ὀλομελές, γυμνὸν ἐκ πόθου ἐκ κεφαλῆς. Ἐίχε δὲ καὶ ἐπὶ στόματος καλάμην ποιμενικῆς σύριγγος εἰς χλεύην τινῶν οὕτω ποιησάντων οὓς ἔμελλε θρεμμάτων. Διηπόρου δὲ οὕτινος ἂν καὶ εἶη ὁ πεπηγὸς ἐκεῖνος καὶ ἔτι εἰς σῶμα συνιστάμενος χοῦς ὄρωσιν ἐκ δεξιῶν τὸ κενήριον καὶ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένους στίχους δηλοῦντας τὸ κείμενον, ἦν οὗτος ὡς ἐδήλου τὰ γράμματα, ὁ Βουλγαροκτόνος Βασιλεὺς. Ὡς δὲ ὑποστρέφαντες σφίσι τὸ θεαθὲν τῷ βασιλεῖ προσanéφερον, οἰκτιρίζεται αὐτίκα ὁ βασιλεὺς, καὶ πέμψας Σηρικὰ Χρυσόσημα πέπλα ἔτι δὲ ἐξαποστείλας τοὺς ὑμνοπόλους σὺν οὐκ ὀλίγοις ἄρχουσιν, ὑπὸ πολλῇ τιμῇ καὶ δορυφορίᾳ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἀνακομίζεται ἐν θήκῃ τιμῆα πρὸς τὸν Γαλατᾶν τὸ λείψανον, κακεὶ προστάττει τῷ ἀδελφῷ σεβαστοκράτορι, ἐνθεῖναι τῇ σφετέρᾳ σκηνῇ τὴν θήκην, πέπλους τε χρυσοῖς ὑπ' ἀκοιμήτων φωτὶ ἐχόμενα τῆς ἐκείνου στρωμνῆς θέντα τιμᾶν τοῖς προσήκουσιν, ἕως ἐκεῖθεν ἀναχωρούντων αὐτῶν εἰς Σηλυβρίαν ἐντίμως καὶ λαμπρῶς μετακομίσαντες ἐν τῇ τοῦ Σωτήρος καταθεῖναι μονῇ» ²⁾).

1) Ἐδῶ κατὰ τὴν γνώμην μας πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Γαλατῆου [σημερινὰ Γαλατάρια], τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται δέκα χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Ἐβδόμου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Σηλυβρίας. Ὁ εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ Κερατῆου κόλπου Γαλατᾶς εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεὶς καὶ χρονογράφους. Ἐξ ἄλλου εἶναι λίαν φαντασιώδες τὰ ὑποθέσει τις ὅτι ὁ Μ. Παλαιολόγος διὰ ξησᾶς ἐκ Σηλυβρίας βαδίζων πρὸς ἄλωσιν τῆς Κωνυπόλεως ἤθελε διέλθει ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως, ἀναγκαζόμενος γὰρ διεβῆ τοῖς δύο ποταμοῖς (Κίδαριον καὶ Βορβύσιον), καὶ μετὰ ὀκτώωρον πορείου γὰρ φθάσει εἰς Γαλατᾶν, ὅπου μοιραίως ἤθελε σταματήσει, μὴ διαθέτων στόλον.

2) Παχυμέρης, Μιχαὴλ Παλαιολ. ἐκδ. Βόν. σ. 124-125.

Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ κενотаφίου ἐπίγραμμα σώζεται εἰς χειρόγραφον τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καὶ ἀντεγράφη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ Ducange καὶ Banduri, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς ¹⁾.

» Ἄλλοι μὲν ἄλλοι τῶν πάλαι βασιλέων
 » τόπους προηυτρέπησαν εἰς ταφὴν ξένους
 » ἐγὼ δέ, Βασίλειος πορφύρας γόνος
 » ἴστιμι τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἑβδόμου
 » καὶ σαββατίζω τοὺς ἀμετρήτους πόρους
 » οὓς ἐν μάχαις ἔστεγον οὓς ἑκατέρουν.
 » Ἄφ' οὗ γὰρ βασιλέα Θεὸς κέκληκέ με
 » οὐκ γὰρ τις εἶδεν ἡρεμοῦν ἐμὸν δόρυ.
 » Καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο Σκύθαι καὶ Πέρσαι
 » σὺν οἷς Ἴσμαῖλ Ἄβασγός, Ἴβηρ, Ἄραψ.»

Μετὰ τὸ γεγονός αὐτὸ παύει πλέον ὑφιστάμενον ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑβδόμου ἀποτελεῖ δὲ ἔκτοτε ἀντικείμενον ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν πρὸς καθόρισιν τῆς τοποθεσίας αὐτοῦ.

Εἰς ὅλας τὰς μέχρι σήμερον δημοσιευθείσας περὶ Ἑβδόμου μελέτας, ἀρχῆς γενομένης ἐκ τῆς τοῦ Γυλλίου τῷ 1632, τὸ γεγονός τῆς ἀνευρέσεως τοῦ σκίηνου Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου ὑπ' οὐδενὸς συγγραφέως παραλείπεται ποικιλοτρόπως σχολιαζόμενον.

Μόνος ὁ αἰδέσιμος πατὴρ Thibaut δις ἐπισκεφθεὶς τὸ Μακροχώριον ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ τὸν τάφον Βασιλείου τοῦ Β. κατορθώσας συνάμα νὰ λύσῃ ὅλα τὰ ἀρχαιολογικὰ προβλήματα τὰ τόσον ἀσχολήσαντα τοὺς προημῶν σοφῶς πραγματευθέντας περὶ Ἑβδόμου.

Ἔχουμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐν τῇ «Echos d' Orient» δημοσιευθεῖσαν περὶ Ἑβδόμου πραγματείαν τοῦ αἰδεσίμου πατρὸς Thibaut ²⁾.

Ἐν αὐτῇ ὅλα καθορίζονται, ὁ Κήμπος τοποθετεῖται δύο χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ ἀληθοῦς, εἰς τὴν στενὴν καὶ ἀνώμαλον κοιλάδα τοῦ Τσαοῦς-Μπασί (;) τὸ δὲ Τριβουνάλιον ἐπίσης ἐνταῦθα κατὰ φαντασίαν εἰς ὅλως παρθένον ἔδαφος, ὁ ναὸς τοῦ Θεολόγου πλησίον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ νεκροταφείου (:) ὅπου μέχρι σήμερον χιλιάδες τάφοι ἀνωρύχθησαν ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἔστω, ἐνδείξεως ἑρειπίων, ἢ συντριμματίων προερχομένων ἐξ οἰκοδομῆς τινος.

Τὸν μέγιστον καὶ περικαλλέστατον ναὸν τοῦ Βαπτιστοῦ ἀφίνει ἀκαθόριστον καὶ ἐπὶ τῶν ὁρατῶν ἑρειπίων τοῦ ναοῦ τούτου τοποθετεῖ τὸ

1) Banduri Anselmi p. 180.

2) J. Thibaut. L' Hebdomon de Constantinople. «Echos d'Orient» Janvier Mars 1922 25e année No 125.

μαρτύριον τῆς Ἁγίας Θεοδότης τὸ ὁποῖον ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ἔκειτο ἐν τῷ κάμπῳ, ὃν πάλιν ὁ ἴδιος τοποθετεῖ δύο χιλιόμετρα δυτικώτερον. Ἀφάμεια δὲ λέγει ὅτι ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν ἄκρα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Τέλος δημιουργεῖ καὶ ἑτέραν μονὴν τοῦ Θεολόγου ἣς τὰ ἑρείπια ἀνευρίσκει πλησίον τοῦ νεοδημιῶν στρατῶνος, τῶν ὁποίων ὅμως ἡμεῖς τὴν ὑπαρξίν δὲν ἀντελήφθημεν ἂν καὶ ἐπὶ τρίμηνον ἡσχολήθημεν ἐπὶ τόπου. Οὕτε καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ αἵτινες μετὰ τήσεως σπουδῆς μᾶς ἀνήγγειλαν τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ κοιμητηρίου μᾶς ἀνέφερον σχετικόν τι περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἑρειπίων. Ἀναγνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ αἰδέσιμος πατὴρ

(Εἰκὼν 36). Αὐτοκρατορικὴ σαρκοφάγος ἐκ πορφυροῦ λίθου, μήκους 3 μ. καὶ ὕψους 2 μ. Μουσεῖον Κων/πόλεως.

Thibaut εὐρίσκετο εἰς ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ δημιουργήσῃ ἐν αὐτῷ ἐδῶ τῷ τόπῳ μίαν μονὴν τοῦ Θεολόγου, ἔστω καὶ φαντασιώδη, ἵνα δυνηθῇ ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ στρογγύλον κοιμητήριον ἦτο ὁ ἀληθὴς τῆς ἑξῆς τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Καταλήγει δὲ ἀμέσως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ παραπλεύρως τῇ λάρνακι καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ κενὸς χώρος ἐν τῇ τάφῳ τοῦ κοιμητηρίου περιεῖχε τὴν σαρκοφάγον Βασιλείου τοῦ Β. τὴν ὁποίαν παραλαβὸν μετέφερον εἰς Σηλύβριαν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος. Μόνον ἀδυνατεῖ νὰ προσδιορίσῃ εἰς ποῖον ἀνήκεν ἡ παραπλεύρως κειμένη λάρναξ διότι ὁ Βουλγαροκτόνος ἀπέθανεν ἄτεκνος καὶ ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἐτάφη εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους. Ἐὰν ὅμως κατὰ τύχην δὲν ὑπῆρχον αἱ ἱστορικαὶ αὐτὰ ἀλήθειαι τότε βεβαίως ὁ ἀφανὴς ἐν τῇ ζωῇ μοναχὸς Ἐπιφάνιος θὰ ἀνυψοῦτο μετὰ θάνατον εἰς πορφυρογέννητον γόνον αὐτοκράτορος. Ἡ δὲ πέριξ τοῦ μνημείου κυκλοτερὴς σήραγξ μετὰ τῶν ἄλλων ὑπονόμων, ἦσαν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αἰδεσίμου πατρὸς, αἱ ὑπὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου ἀνο-

ρουχθεῖσαι, κατὰ τὸ σύστημα τῶν Αἰγυπτίων, ὑπόγειοι κρύπται πρὸς κατάρσεις καὶ φύλαξιν ἐν αὐταῖς τοῦ πλεονάσματος τῶν θησαυρῶν.

Τὰς φαντασιοπλήκτους ταύτας θεωρίας, αἰτινες οὐδαμοῦ ἐπιστημονικῶς στηρίζονται καὶ καταρρέουν αὐτομάτως, ἀνασκευάζομεν κατωτέρω.

Τὸ κείμενον τοῦ Γεωργίου Παχυμέρη ἀναφέρει «ναὸν καὶ τοῦτον ἠρειπόμενον καὶ εἰς θρεμμάτων ἔπαυλιν ὄντα» οὐχὶ δὲ ὑπόγειον κρύπτην ἢ κοιμητήριον. Τοῦ δὲ ναοῦ τούτου ἐσώζοντο μόνον τὰ εἰσόδια τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐνῶ τὸ κοιμητήριον ἦτο σχεδὸν ἀνεπαφρον τῷ 1914 ἐποχῇ τῆς ἀνακαλύψεώς του. Ἡ παραβολὴ εἰς «ἔπαυλιν θρεμμάτων» εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τόσον μικρὸν χώρον καὶ μάλιστα ὑπόγειον. Ἀδύνατος μᾶς φαίνεται ἐπίσης ἡ τοποθέτησις πλησίον τῆς ἀνακαλυφθείσης

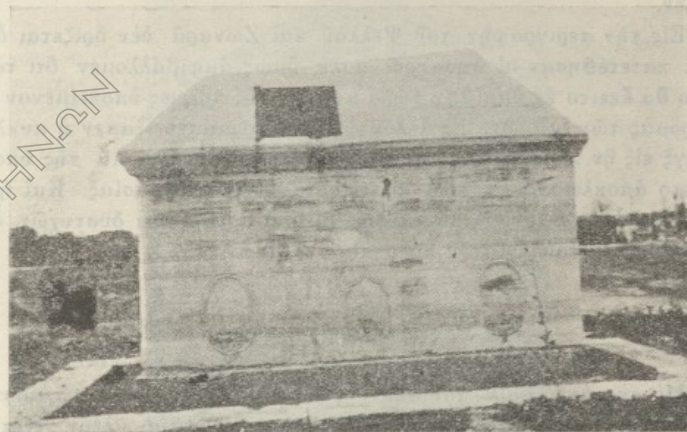

(Εἰκὼν 37). Ἡ εἰς κρήνην μετατραπέισα σαρκοφάγος Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου.

λάρνακος βασιλικῆς σαρκοφάγου διότι ὅλαι αἱ τοιοῦτου εἴδους μέχρι σήμερον γνωστὰ εἰσι πελωρίων διαστάσεων (εἰκὼν 36). Καὶ ἐὰν πρὸς στιγμὴν ἔστω ὑποθέσωμεν τοιοῦτον τι, πῶς ἠδύναντο οἱ οἰκεῖοι τοῦ Παλαιολόγου νὰ ἀναγνώσουν τὸ ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ἐπίγραμμα ἀφοῦ αὕτη ἦτο ἐσφηνωμένη εἰς τὸ τόσον στενὸν διαμέρισμα τῆς τάφρου; Ἄφ' ἑτέρου, κατὰ τὸν Παχυμέρη πάντοτε, τὸ σκῆνος τοῦ Βουλγαροκτόνου περιτυλίσσεται εἰς Σηρικὰ χρυσόσημα πέπλα καὶ τίθεται ἐντὸς θήκης ἥτις μεταφερθεῖσα ἐν πομπῇ εἰς τὸν Γαλατᾶν, ἐναποτίθεται κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ὑπὸ τὴν ἰδίαν σκηνήν.

Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μεταφερθῇ λιθίνη βαρυτάτη λάρναξ ἐκ τοῦ Ἐβδόμου εἰς τὸν Γαλατᾶν κατὰ τὴν ἀνώμαλον ἐκκίνηνην ἐποχὴν καὶ νὰ κατατεθῇ ὑπὸ τὴν σκηνήν τοῦ βασιλέως; Πῶς δὲ ὁ Παχυμέρης ὁ τόσον λεπτομερέστατα ἀρηγοῦμενος τὸ γεγονός, δὲν ποιεῖται μνεῖαν τοῦ πράγματος καὶ περιγυμνασθῆται μόνον περὶ φερέτρου (θήκης);

Ἐὰν ὅμως ὁ αἰδέσιμος πατὴρ Thibaut ἤθελε παντὶ σθένει νὰ δωρήσῃ λάρνακα εἰς τὸν Βουλγαροκτόνον, θὰ τῷ ἦτο προτιμότερον νὰ ὑποδείξῃ, ἐὰν βεβαίως δὲν ἠγνόει τὴν ὑπαρξίν της, τὴν νῦν εἰς κρήνην μετα-

(Εἰκ. 37 Α). Ἀντίθετος πλευρὰ τῆς σαρκοφάγου.

βληθεῖσαν, καὶ παρὰ τὸ Τὰς-Χάνι κειμένην πελωρίαν μαρμαρίνην σαρκοφάγον, ἦν ἀναφέρομεν ἐν τῷ προλόγῳ, ἀντὶ λάρνακος μικρῆς καὶ ἀνυπάρκτου.

Ἡ σαρκοφάγος αὕτη ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου (εἰκ. 37), ἔχει μῆκος 2 55 μ., ὕψος μετὰ τοῦ καλύμματος 1 85 καὶ πλάτος 1 11 '). Ὁ τύπος καὶ

1) Ἡ σαρκοφάγος μεταφερθεῖσα ἐκ τοῦ πλησίον ναοῦ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, μετὰ τῶν ἄλλων μαρμάρων, ἀνα ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ὑφαντουργείου, καὶ τῆ; λιθίνῃ; προκυμίας, [Γὰς Ἰσραηλοῖ], μετατρέπη εἰς ἀποθήκην ὕδατος. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῶν τεσσάρων πλευρῶν ἠνεώθησαν ὄπαι καὶ ἐποθετήθησαν κρουνοὶ διὰ τὰς θρησκευτικῶς καθιερωμένας πλύσεις τῶν πιστῶν Μουσουλμάνων πρὸ τῆς προσευχῆς. Ὁ Τοῦρκος τεχνίτης περιέβαλε τοὺς κρουνοὺς με ἐγγάρια πλαίσια. Αἱ τρεῖς πλευραὶ τῆς σαρκοφάγου παρουσιάζουν λεῖαν ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τῆς μιᾶς ὁμοῦ, [εἰκ. 37Α] παρατηροῦνται ἴχνη ἀποξέσεως.

αί διαστάσεις της ἀνταποκρίνονται ἀκριβῶς πρὸς ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε γνωστίας μας αὐτοκρατορικὰς σαρκοφάγους.

Ἡ πλησιόχωρος πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Θεολόγου θέσις της τὸ μέγεθός της, τὸ ἐν εἶδει στέγης ἀλυμμά της, ἡ λευκότης τοῦ μαρμάρου καὶ αἱ διαστάσεις τῶν πλευρῶν της ἐφ' ὧν ἠδύνατο νὰ χαραχθῇ τὸ ἐκ δέκα σειρῶν ἐπίγραμμα, συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ὅτι πρόκειται περὶ τῆς αὐθεντικῆς σαρκοφάγου Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς καταθέσεως τοῦ πλεονάσματος τῶν θησαυρῶν ἐν τῇ κυκλωτερῇ σήραγγι τὴν πέριξ τοῦ μνημείου ἰδοὺ τί παρατηροῦμεν.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Ψελλοῦ καὶ Ζωναρᾶ δὲν ὀρίζεται ὁ τόπος ἐνθα κατετέθησαν οἱ θησαυροὶ πολὺ ὅμως ἀμφιβάλλομεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο θὰ ἔκειτο ἐν ὑπαίθρῳ χώρῳ μακρὰν τῆς πόλεως ὑποκείμενον εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν. Ἐξ ἄλλου ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν ἡ κυκλωτερῆς σήραγγς εἰς ἣν πᾶς τις ἠδύνατο ἐλευθέρως νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς ὑπονόμου, ἐγένετο ἀποκλειστικῶς πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὕγρασιος. Καὶ ἡ τελευταία εἰκασία τοῦ αἰδεσίμου πατρὸς Thibaut τυγχάνει δυστυχῶς, ἂν οὐχὶ φαντασιώδης, τοῦλάχιστον πολὺ παράτολμος.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Μὲ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ σκήνους Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου, περιτοῦται καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ἑβδόμου καὶ οὐδεμία πλέον γίνεται περὶ αὐτοῦ μνεία. Ἐκτοτε τὸ ἄλλοτε περίφημον προάστειον περιέπεσε εἰς ἀφάνειαν καὶ μετετράπη εἰς πενιχρὸν χωρίον ὀλίγον μόλις οἰκῶν. Ἀναγεννᾶται δὲ πάλιν μὲ τὴν ἀνέγερσιν τῶν κυβερνητικῶν ἐργοστίσεων, τοῦ πυριτιδοποιείου καὶ ὑφαντουργείου, ἡ οἰκοδομὴ τῶν ὁποίων ὅμως, βαθμὴν ἐξήντησε ὅλα τὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ βυζαντινὰ ερείπια.

Ὅτι τὰ κτίρια τοῦ Ἑβδόμου ἦσαν μεγάλα καὶ λαμπρὰ ἀποδεικνύεται, ἐκτὸς τῆς περιγραφῆς τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ ἐκ τῶν κάτωθι παρατιθεμένων εἰκόνων. Ὡς προηγουμένως ἀναφέρομεν ὑπῆρχον ἐν Κων)πόλει δύο γλυπτοὶ ἐν εἶδει πύργων κίονες ἐξ ὧν ὁ εἰς, ὁ ἐν τῷ Ταύρω (Σουλτὰν Μιτριάζηδ) Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ὁ δὲ δευτέρος ὁ ἐν τῷ Ξηρολόφῳ (Ἄβραμ Παζᾶρ) Ἀρκαδίου υἱοῦ τοῦ Θεοδοσίου. Αἱ γλυφαὶ καὶ τῶν δύο παρίστανον τὴν θριαμβευτικὴν παρέλασιν Θεοδοσίου τοῦ Α' ἐπιστρέφοντος μετὰ τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν νίκην του. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιοῦτου εἶδους πομπαὶ ἐξεκίνουν πάντοτε ἐκ τοῦ Ἑβδόμου, ὅπου προῦπαντᾶτο ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν συγκλητικῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, οὐδεμία ὑφίσταται ἀμφιβολία, ὅτι τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρελάσεως ὀρώμενα κτίρια

εἰσὶν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἑβδόμου. Ἐκ τῶν κίονων τούτων ὁ μὲν πρῶτος ἐξωγραφήθη 26 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τοῦ Gentile Bellini ὁ δὲ δευτέρος κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ μεσαίωνος ὑπὸ τοῦ Sandys Melchior καὶ τινος ἄλλου, οὗ τὸ ὄνομα δὲν ἀναφέρεται. Τὸ ἱστορικὸν τῶν ἐνταῦθα παρατιθεμένων εἰκόνων ἔχει ὡς ἑξῆς.

Γνωστὸν ὅτι ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ Β' ὁ πορθητῆς ἦτο προστάτης τῶν

(Εἰκ. 37 Β) Πλαγία πλευρὰ τῆς σαρκοφάγου.

τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου μετεκαλέσατο ἐκ Βενετίας τὸν περιώνυμον ζωγράφον Gentile Bellini ὃς καὶ δύο ἄλλους καλλιτέχνας. Ὁ Gentile Bellini ἀφίχθεις εἰς Κων)πολιν διὰ τοῦ πλοίου τοῦ Melchiorre Trivisano, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1479, διέμεινε ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους¹⁾. Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Βενετὸς καλλιτέχνης, ἐκτὸς τῶν προσωπογραφιῶν τοῦ Σουλτάνου, ἐξετέλεσεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα. Ἐξ ἀτομικοῦ δὲ ὅλων ἐνδιαφέροντος,

1) Thuasne C. Gentile Bellini et Sultan Mohamed Paris 1886.

ἀπεικόνισε τὸν κίονα τοῦ Θεοδοσίου μὲ τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἀναγλύφους παραστάσεις, τὴν δὲ εἰκόνα παρέλαβεν μετ' αὐτοῦ ἀναχωρῶν διὰ τὴν πατρίδα του.

Ἡ ἐν λόγῳ εἰκὼν περιέρχεται κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἰς τὴν κατοχὴν

(Εἰκὼν 37 Γ). Ἐτέρα πλαγία πλευρὰ τῆς σαρκοφάγου.

τοῦ ἐν Παρισίους κυρίου Accart ὅστις τὴν δεικνύει εἰς τὸν γλύπτην Vallet τὸν πρεσβύτερον. Ὁ τελευταῖος παραζινεῖ τὸν κύριον Accart νὰ κλη-

(Εἰκὼν 38). Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας διερχόμενος ὑπὸ τὴν θριαμβευτικὴν ἀψίδα τῆς Χρυσῆς Πύλης.

ροδοτήσῃ τὸ καλλιτέγνημα εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς ζωγραφικῆς, ὅπερ καὶ παραδίδεται μετ' ὀλίγον καιρὸν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀκαδημίαν ὑπὸ τοῦ κ. Boucher ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης Accart. Ὁ Vallet πατὴρ ἀναθέτει

εἰς μὲν τὸν υἱὸν τοῦ γλύπτην ἐπίσης, νὰ ἀπεικόνισῃ τὰς παραστάσεις εἰς ἐκμαγεῖα, εἰς δὲ τὸν ζωγράφον Paillot τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἰδίων παραστάσεων εἰς μικρότερον μέγεθος. Αἱ ὑπὸ τῶν αἰδ. πατέρων Menetrier καὶ Banduri δημοσιευθεῖσαι τῷ 1702 καὶ 1711 δέκα ὀκτὼ εἰκόνες ¹⁾ ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ Paillot ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς παραλαβόντες παραθέτομεν τοῖς ἀναγνώσταις ²⁾ πέντε ἐξ αὐτῶν. Τὸ πρωτότυπον ὅμως τοῦ Bellini ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπ' αὐτῶν ἐξελίσσεται μεγαλοπρεπῶς ἡ θριαμβευτικὴ εἰσέλασις διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης εἰς Κων]πολιν Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου μετὰ τὴν κατὰ τῶν Σχυθῶν νίκην του. Καὶ ὁ μὲν αὐ-

(Εἰκ. 39). Ἡ ἀκολουθία τοῦ Θεοδοσίου.

τοκράτωρ ἐπιβαίνων θυμοειδοῦς ἱπ.υ καὶ ῥιτῶν σ. ἡπτερον ἐτοιμοζεταὶ νὰ διέλθῃ ὑπὸ τὴν μαρμαρίνην θριαμβευτικὴν ἀψίδα, (εἰκὼν 38), ἐνῶ ἡ ἀκολουθία του μετὰ τῶν μεγιστάνων, ἀρχόντων, στρατιωτῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐνδὸς ἐλέφαντος παρίσταται βαδίζουσα εἰς ὑπαιθρον πεδιάδα (εἰκὼν 39) καὶ τέλος ἔπεται ἡ ὀπισθοφυλακὴ μετὰ τῶν ἀποσκευῶν καὶ λαφύρων ἧτις διέρχεται πρὸ μεγαλοπρεπῶν κτιρίων. Τὰ κτίρια αὐτὰ εἰσὶ τὰ τοῦ Ἐβδόμου, καὶ τὸ μὲν πρῶτον (εἰκὼν 40) ἀδυνατοῦμεν νὰ καθορίσωμεν

1) Banduri Anselmi Imp. Orientale et antiquitatum Cons]politanae Tab. IVIII.

2) Κατὰ τοὺς 17ον καὶ 18ον αἰῶνας οἱ ζωγράφοι ἐσυνήθιζον νὰ καλλοπιζον τὰς ἀπεικονιζομένας παραστάσεις, εἰς βαθμὸν ὅστε νὰ γίνωνται φαντασιώδεις, διατηροῦντες ὅμως πάντοτε τὸ πνεῦμα τῆς παραστάσεως.

ἀκριβῶς, τὸ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον (εἰκ. 41—42) εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ Τριβουνάλιον τοῦ Κάμπου ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεκίνησε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ πομπή. Κατόπιν, ἡ σκηνὴ ἐξεκλίσσεται ἐν πεδιάδι ὅπου οὐδὲν κτίριον φαίνεται παρὰ μόνον εἰς ἵπποτρόφος μὲ τοὺς ἐν τῇ γλῶσσει βόσκοντας ἵππους του, ὅστις στηριζόμενος ἐπὶ μακρᾶς βακτηρίας περιέργως θαυμάζει τὴν διερχομένην μεγαλοπρεπῆ (εἰκὼν 43) παρέλασιν. Ἡ ἐν τῇ πεδιάδι μακρὰ παρέλασις ἀπεικονίζεται εἰς ὀκτώ κατὰ συνέχειαν εἰκόνας καὶ εἰς τὴν ἑνδεκάτην φαίνεται ὁ αὐτοκράτωρ πρὸ τῆς θριαμβευτικῆς ἀψίδος, ὁπόθεν ἐξακολουθεῖ πάλιν ἐπὶ τι διάστημα ἢ ἐν ὑπαίθρῳ πορεία.

(Εἰκ. 40). Διέλευσις τῆς ἀκολουθίας μετὰ τῶν λαφύρων.

Γνωστὸν ὅτι ἡ ἀψὶς αὕτη δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ κατόπιν Χρυσῆ Πύλη, ἣτις συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἑπτακτῆν τείχος τῆς πόλεως, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου ¹⁾.

Καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ ἐκ Μακροχωρίου, εἰς Γεδῆ Κουλε πορευόμενος, ἀκολουθῶν δηλαδὴ τὴν ἰδίαν ὁδόν, οὐδὲν κτίριον ἀπαντᾷ πρὸς ἀριστερά, μέχρι τοῦ ἀρμενικοῦ νοσοκομείου καὶ τῶν ὁμογενῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, εὗρισκομένων εἰς τὸ πρόθυρον τῆς Χρυσῆς Πύλης.

Πιστοτέρα ὅμως ἀπεικόνισις τοῦ Τριβουναλίου φαίνεται ἐπὶ τῆς εἰκόνας τῆς συλλογῆς τοῦ Gaignieres ἢς τὸ πρωτότυπον διεσώθη καὶ ἣτις παριστάνει τὸν κίονα τοῦ Ἀρκαδίου ²⁾ (εἰκὼν 44).

1) Macridy Th. et Casson St. Excavations at the Golden Gate Constantinople
2) Geoffroy A. La colonne d' Arcadius (Monuments Piot) Paris 1895.

Ὁ; βλέπει ὁ ἀναγνώστης (εἰκὼν 44) οὐδεμίαν διόρθωσιν προσθήκην ἢ καλλωπισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τῆς εἰκόνας ταύτης, ὡς αἱ ἐπὶ τῶν τοῦ Menetrier καὶ Banduri παρατηρούμεναι. Τὸ Τριβουνάλιον ὡς καὶ προηγουμένως ἀναφέρομεν ἦτο εἶδος μεγαλοπρεποῦς ὑψηλῆς ἡμικυκλοτεροῦς ἐξέδρας ἢς ἡ πρόσοψις ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὸν Κάμπου. Ἐκ τοῦ ἀντιθέτου δὲ μέρους ὑπῆρχον βαθμίδες δι' ὧν ἀνήρχετο ὁ αὐτοκράτωρ καὶ προσεφώνει τὸν στρατὸν μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του. Τὸ ὄλον δὲ οἰκοδόμημα ἐστολίζετο μὲ ἀγάλματα τοποθετημένα εἰς κοιλώματα ἢ κόγχας ἐν εἴδει ψευδο-

(Εἰκ. 41). Τὸ Τριβουνάλιον τοῦ Κάμπου.

παραθύρων, ὡς τὰ νῦν ὀρώμενα εἰς τὰ ἐρείπια τῆς σφενδόνης τοῦ ἵπποδρομίου. Ἐμπροσθεν δὲ τῆς εἰσόδου τῆς κλίμακος ὑπῆρχον διάφοροι στοαί, προπύλαια κτλ.

Τὴν περὶ τοῦ Ἐβδομου μελέτην ἡμῶν περαίνοντες θὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινα περὶ τῶν παρ' αὐτῷ Μονῶν Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ Μάμαντος. Ἐρείπια τῶν Μονῶν τούτων δὲν σώζονται σήμερον, παρὰ μόνον τὰ ἀγάλματα, εἰς τὰ ὁποῖα προσέρχεται ὁ λαὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τῶν ἁγίων, ἦτοι τὴν 26ην Ἰουλίου καὶ 2αν Σεπτεμβρίου.

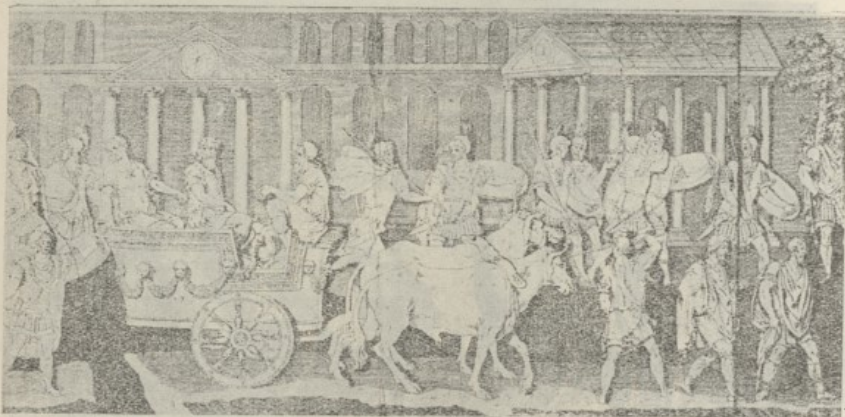
Εἰδικῶς διὰ τὸ ἅγισμα τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τὸ ὁποῖον εὗρισκεται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πυριτιδοποιείου, ἡ εἴσοδος εἰς τὸ κοινὸν ἐπιτρέπεται μόνον τὴν παραμονὴν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς 25—26 Ἰουλίου ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον, φρουρεῖται δὲ ὑπὸ στρατιωτῶν.

ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Ὁ Παντολέον και κατόπιν ἅγιος Παντελεήμων κατήγετο ἐκ τῆς πόλεως Νικομηδείας και ἐμαρτύρησε ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ (250—310).

Λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς ζωῆς τοῦ μαρτυρίου και τῶν θαυμάτων αὐτοῦ εὐρίσκουμεν εἰς τὰ Acta sanctorum ὡς και εἰς τὸ Συναξάριον τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Λεπτομερεστέραν δὲ και μακροσκελῆ βιογραφίαν τοῦ ἁγίου εὐρίσκο-

(Εἰκ. 42). Τὸ Τριβουνάκιον τοῦ Κάμπου.

μεν ἐπίσης εἰς τὸ κείμενον Συμεὼν τοῦ μεταφραστοῦ ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸν 10ον μ. Χ. αἰῶνα ¹⁾.

Κατὰ τὰ διάφορα ἐκκλησιαστικά συγγράμματα ὁ ἅγιος φέρει τοὺς τίτλους, μεγαλομάρτυρ, θαυματουργός, ἀθλοφόρος και ἰαματικός, ἡ δὲ σύναξις τοῦ τελεῖται τῇ 26 Ἰουλίου.

Μακρὸν ἔμμετρον ἐγκώμιον εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Παντελεήμονα συνέταξε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος Ἰωάννης ὁ Γεωμέτρης τοῦ ὁποίου σώζονται μόνον 335 στίχοι ἐλλείποντος τοῦ τέλους ²⁾.

Τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἧτοι ἡ κάρα μὲ τὸ γαλατό-

1) Συμεὼν Μεταφραστῆς Migne 115, 447.

2) Γεωμέτρης Ἰωάννης Migne 106, 890.

μικτὸν αἶμα ὡς και μέρος τοῦ ἰματισμοῦ του, φαίνεται ὅτι μεταφέρθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τοὺς χρόνους Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395) και μνεῖα αὐτῶν γίνεται τὸ πρῶτον ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Ἀναγνώστου εἰς ὀποσπάσματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ἱστορίας ὡς ἐξῆς: «ἐν τῷ εὐα-» γεῖ εὐκτηρίῳ ἐνθα πεπίστευται ἀναπαύεσθαι μέρος ἱερῶν λειψάνων τῶν » θεσπεσίων Παντολέοντος και Μαρίνου ἐπικαλουμένου τοῦ τόπου Ὀ-» μόνια» ¹⁾.

Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω ἀναφέ- ρει κάραν ὡς και ἔνδυμα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Κατόπιν ὅμως τὰ

(Εἰκ. 43). Ἡ παρέλασις ἐν τῇ πεδιάδι.

διάφορα αὐτὰ κειμήλια εἰσὶ διεσπαρμένα εἰς διαφόρους μονὰς και ἐκκλη- σίας τῆς πόλεως. Οὕτω τῷ 1200 ὁ Ρῶσσοσ προσκυνητῆς Ἀντώνιος τοῦ Νοβγορόδ ἐπισκεφθεὶς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας και περιγράφων τὰ ἐν αὐτῇ φυλαττόμενα ἱερά λείψανα και κειμήλια ἅτινα εἶδε και ἠσπά- σθη, λέγει :

«Ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εὐρίσκονται τὸ αἶμα και τὸ » γάλα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἅτινα χυνόμενα μαζῶν (ἐντὸς κολοκύν- » θης) δὲν ἀναμιγνύονται πρὸς ἄλληλα, ὡς και ἡ κάρα τοῦ ἁγίου» ²⁾.

1) Ἀναγνώστης Θεόδωρος Migne 86, 226.

2) Mme B. de Kihtrono, Itinéraires Russes en Orient 87.

(Εικ. 44). Στήλη τοῦ Ἀρκαδίου (ἐξ εἰκόνας συλλογῆς Gaignières).

(Εικ. 45). Μεγέθυνσις τοῦ κάτω τμήματος τῆς στήλης τοῦ Ἀρκαδίου.

Ὁ δὲ Στέφανος τοῦ Νοβογορόδ, Ρώσος ἐπίσης προσκυνητῆς, ἀφιχθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν μεγάλην ἑβδομάδα τοῦ 1350 μετὰ ὀκτὼ συνόδων του, λέγει ὅτι ἠσπάρσθη τὰ κειμήλια τοῦ Ἁγίου Παντολέοντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Βλαχερνῶν τὴν δὲ κάραν τοῦ ἁγίου εἰς γυναικείαν μονὴν πλησίον τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ¹⁾. Τῷ δὲ 1393 ὁ γραμματεὺς Ἀλέξανδρος, Ρώσος καὶ αὐτὸς, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ἀγορᾶς λέγει ὅτι εἶδε μέρος τῶν κειμηλίων τοῦ ἁγίου Παντολέοντος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου²⁾. Καὶ τέλος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν θησαυρῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας κατὰ τὸ 1396 ἀναφέρεται λείψανον τοῦ ἁγίου ἐντὸς μολυβδίνης θήκης.

Μέγιστος σεβασμὸς καὶ τιμὴ ἀπεδίδοντο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατόρων εἰς τὸν Ἅγιον Παντελεήμονα οἵτινες ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς μνήμης αὐτοῦ ἐτέλουν πανηγυρικὴν προέλευσιν, (ὅπως καὶ νῦν γίνεται) εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μεθ' ἀκάσης τῆς αὐλῆς καὶ τῶν συγκλητικῶν. Λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς προελεύσεως ταύτης καὶ τῆς ἐθιμοταξίας μᾶς παρέχει Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος³⁾.

Ὅτι ἐτελεῖτο πανήγυρις κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἔχομεν καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν εἰς τὸν ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνα ὅτε ὁ ρητορικώτατος καὶ εὐφραδέστατος ἀρχιεπίσκοπος Ταυρομενίου τῆς Σικελίας Θεοφάνης ὁ ἐπίκλην Κεραμεὺς ἐξεφώνησε μνημειώδη λόγον ἢ μᾶλλον ἀριστοτέχνημα ρητορικῆς ἐπιστήμης ἅμα καὶ ὑψίστης ἐννοίας⁴⁾.

Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι ἀναφέρουν ἀρκετοὺς ναοὺς καὶ μονὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς περιχώροις, ἐκ τούτων οἱ κυριώτεροι ἦσαν :

Α'. Ὁ εἰς τὰ Ναρσοῦ κείμενος ἔνθα ἐτελεῖτο ἡ πανηγυρικὴ προέλευσις τοῦ Ἀυτοκράτορος μετὰ τῆς αὐλῆς. Ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη κατὰ τὸν Ζωναρᾶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Μαυρικοῦ Ναρσῆ⁵⁾ ἀλλὰ κατὰ ἡμᾶς πρόκειται μᾶλλον περὶ τοῦ, ὑπὸ τῆς Θεοδώρας⁶⁾ ἀνεγερθέντος ναοῦ καὶ ἐπισκευασθέντος κατόπιν ὑπὸ τοῦ Ναρσῆ.

Β'. Ὁ ἐν τῷ ἄνω Βοσπόρῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.

Τὸν ἐν λόγῳ ναὸν ἀνεκαίνισεν μεγαλοπρεπῶς ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς ἀναφέρει ὁ Προκόπιος⁷⁾.

Ἐρεπία τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχουν εἰς τὸ Βήνηξ τοῦ ἄνω Βο-

1) Mme de Khitrono : Itiméranes Russes en Orient : 124-125.

2) Ὁμοίως 163.

3) Κωνσταντ. Πορφυρογέννητος Ἐκθ. Βασ. Ταξ. Migne 112 1032.

4) Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς. Migne. 132 1032.

5) Ζωναρᾶς ἔκδ. Βόννης 1998.

6) Praeger Πάτρια Κων]πόλεως III 248.

7) Προκόπιος περὶ κτισμ. ἔκδ. Βόν. 200, 19.

σπόρου κάτωθεν τοῦ λόφου Γιουσαῦ-Τεπεσῆ. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Τεκκὲ λέγεται κατὰ παράδοσιν ὑπάρχον τὸ μνήμα τοῦ Γίγαντος κατὰ δὲ τοὺς Μωαμεθανοὺς ὁ τάφος τοῦ Νέμπι-Γιουσαῦ (Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ)¹⁾.

Γ'. Ἡ παρὰ τὸ Μακροχώριον Μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τῆς Ἄρμαμενταρέας.

Ἡ μονὴ αὕτη ἔκειτο δυτικῶς τοῦ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ παλατιῷ τῆς Μαγναύρας πλησίον τοῦ ὁποῦ οὗ Μαυρικός ἐκτίσθη τὸ ἄρμαμέντον. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ἔργον δὲν ἀπετελειώθη ὑπ' αὐτοῦ διότι τὸ ἴδιον ἀναφέρεται ὡς κτισθὲν καὶ ὑπὸ τὴν βασιλείαν ἀναρπάσαντος Φωκά «ὁ αὐτὸς Φωκάς κτίζει ἄρμαμέντον πλησίον τῆς Μαγναύρας ἢ πλησίον τοῦ παλατιῷ τῆς Μαγναύρας» κατὰ τὸν ἀνώνυμον τοῦ Banduri²⁾. «Τὰ δὲ ἄρμαμένα ἢ μονὴ ἦσαν ὁ ἅγιος Παντελεήμων πρώην μὲν Μαυρικός ἄρμαμεντάρειον αὐτὸς ἐκτίσθη μετὰ δὲ χρόνους σμὴ Θεοδώρα ἡ γυνὴ τοῦ Θεοφίλου τοῦ βασιλέως μονὴν αὐτὸ ἐποίησε καὶ κτήματα πολλὰ ἐπεκύρωσε» προσεκύρωσεν προσθέτων οἱ ἀνώνυμοι τοῦ Praeger καὶ Banduri. Ἐν τῷ τελευταίῳ ἀπαντῶμεν καὶ ἄλλην ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ἄρμαμενταρέας «ὅτι τὰ ἄρμαμενταρέας ἢ μονὴ, ὁ ἅγιος Παντελεήμων, πρῶτος οἶκος πατρικίου Ἄρμαμέντου ἦν»³⁾.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἄρμαμενταρέας ἐξήρχοντο οἱ αὐτοκράτορες πρὸς θήραν «Φιλοθήρου δὲ τοῦ βασιλέως τυγχάνοντος καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον κυνηγεσίῳ τε καὶ χάριν καὶ μετρίῳ περιουδύματος κατὰ τὸν τῆς Ἄρμαμενταρέας τόπον παράσαντος» ἀναφέρουν οἱ μετὰ τὸν Θεοφάνην ἱστορικοὶ⁴⁾, διὰ Μιχαὴλ τὸν τρίτον. Ἐν δὲ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἀπαντῶμεν

1) Ἐν αὐτῷ ἐδῶ τῷ τόπῳ, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1922, μερικὰ ἄτομα προέβησαν κυρίως εἰς ἀνασκαφὰς πρὸς ἀνεύρεσιν κεκρυμμένου θησαυροῦ. Εἰδοποιηθέντες ἀρμόδιως ὑπὸ τῆς χωροφυλακῆς προσέβημεν εἰς προκαταρκτικὰ ἀνασκαφὰς ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀρχ. Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως. Κατόπιν δεκαήμερου ἐργασίας ἐφέραμεν εἰς φῶς ἐρεπία τριτίκλιτου ναοῦ μὲ νάρθηκα καὶ ἓνα τροῦλλον τοῦ βου αἰῶνος (16X11 μέτρων). Μεταξὺ τῶν βυζαντινῶν ἀρχιτεκτονικῶν τεροχίων ἀνεύρομεν καὶ συντριμμιατὰ θαυμασίων ἐλληνικῶν γλυπτῶν, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Τὰ σπουδαιότατα αὐτὰ συντριμμιατὰ προσέρχονται ἴσως ἀπὸ τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς Οὐρίου ἢ βωμοῦς τῶν δώδεκα θεῶν, ὡς ἀναφέρει Διονύσιος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ ἀνάπλῳ τοῦ Βοσπόρου (βλ. ἀνακοινώσιν μου Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts Arch. Anzeiger 1929 σ. 355 καὶ εἰκ 17—20).

2) Banduri anselmi : Imp. Or. antiquit. Con. p. 729.

3) Praeger Πάτρια Κων]πόλεως III 265.

4) Θεοφάνης συνέχ. ἔκδ. Βόννης 233.

«περάσαντος δὲ τοῦ βασιλέως χάριν κυνηγίου πάλιν εἰς τὰ ἀρμαμένα» ἢ «εἰς τὰ πάλαι ἀρμαμένα».

Τὰ ἀρμαμένα ἔκειντο εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἁγίου Μάμαντος πέραν τοῦ ποταμοῦ Βαθύρσου¹⁾ (Αἱ Μάμα ντερεσί), τούτου ἔνεκεν οἱ ἱστορικοὶ προσθέτουν πάντοτε τὴν λέξιν «περάσαντος» ἐν ᾧ προκειμένου περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Παντελεήμονος τῆς κειμένης ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ ὁ ὄρος οὗτος δὲν ἀναφέρεται. Ἡ τοποθεσία τῆς μονῆς δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῆ ἄλλοῦ παρὰ μεταξὺ τοῦ παλατίου τῆς Μαγναύρας καὶ τοῦ Βαθύρσου ποταμοῦ. Τὸ σήμερον ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τιμώμενον ἁγίασμα, ἂν καὶ ποσῶς δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, ἀνταποκρίνεται ὅμως πληρέστατα πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς μονῆς. Ἐπειδὴ τὰ ἔνδον τοῦ πυριτιδοποιείου ἀνεξιχνίαστα τυγχάνουν τοῖς πολλοῖς δὲν ἀναφέρονται μέχρι σήμερον οἱ ἀρχαῖοι λελαξευμένοι λίθοι καὶ κίονες οἵτινες ἐχρησιμοποίηθησαν πρὸς ἀνέγερσιν τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν ὄρτιας προκυμαίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐρεῖπια τῆς μονῆς ταῦτα ἐξηφανίσθησαν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνηγέρθησαν νέα καὶ μεγάλα κτίρια τοῦ ἐργοστασίου. Ἡ μονὴ ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ἐκτίσθη ὑπὸ Θεοδώρας συζύγου βασιλέως Θεοφίλου 248 ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μιυρικίου οἰκοδομὴν τοῦ γεωργίου, πιθανώτατα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 830—840. Ἐκτοτε τὸ Ἔβδομον, συγκριτικῶς πρὸς ἄλλας ἐποχάς, ἀπῆλθε σχετικῆς τιнос ἡσυχίας ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν δρᾶσιν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο ὅστις ἀνοικοδομῆσεν καὶ ἐπισκευάζει τὰς ἐκκλησίας τοῦ Ἔβδομου. Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐτελεῖτο πανήγυρις, ὡς καὶ νῦν, καὶ ἐνταῦθα μετὰ πιθανότητα εἰκάζομεν ὅτι ἐξεφωνήθη ὁ γλαφυρώτατος λόγος Θεοφάνους τοῦ Κεραμῆος ὃν προηγουμένως ἀνεφέραμεν.

Καὶ ἄλλοι ἐπίσης ναοὶ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος καὶ μοναὶ ἀναφέρονται πλὴν ὅμως αἱ θέσεις των εἰσὶν ἀκαθόριστοι ὡς ὁ ὑπὸ Ρωμανοῦ τοῦ Δεκαπηντοῦ ἀνεγερθεὶς καὶ ὃν ἀναφέρουν οἱ μετὰ τὸν Θεοφάνην Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ «ὡσαύτως καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ μοναστήριον ἐκ βάθρου κτίσας τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ᾧ ἐπόννυμον Ὀφροῦ λιμῆν, ἀπέκειρε δὲ καὶ ἐκεῖσε μοναχοὺς δικτακοσίους, τυπώσας καὶ σελέμνιά του λαμβάνειν αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς διατροφῆς αὐτῶν»²⁾.

Βεβαίως ἔνεκεν τῆς πληθώρας τῶν μοναχῶν ἢ μονῆ αὐτῇ θὰ ἔκειτο

1) Ὁ ἔμβριθης περὶ τὰς Βυζαντινάς μελέτας Μ. Γεδεὼν δικαίως εἰκάζει ὅτι αἱ ὑπερκείμενοι τοῦ Βαθύρσου ποταμοῦ γέφυραι τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἢ νῦν ὄφρα μὲνη λίθινος μακρὰ γέφυρα πρὸς δυσμὰς καὶ κάτωθεν τῶν χωρίων Σαφρᾶ καὶ Χαλκαλῆ (Βυζαντινὸν Ἔορτολόγιον σελ. 141)

2) Θεοφάνης συνέχεια ἐκδ. Βόν. 433. 17.

κατὰ τὰς εἰκασίας μας ἐν τῇ ὑπαίθρῳ ἐπίσης χώρα πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ λιμένος.

ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ

Ὁ ἅγιος Μάμας κατήγετο ἐκ τῆς πόλεως Γαγγρῶν τῆς Παφλαγονίας καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ συγκλητικοῦ Θεοδότου καὶ τῆς Ρουφίνης. Ἐγεννήθη δὲ ἐν τῇ φυλακῇ καὶ υἰοθετήθη, κατόπιν τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν χριστιανῶν γονέων του ὑπὸ τινος πλουσίας γυναικὸς Ματρώνης. Ἐπειδὴ, νήπιον ἔτι ὢν, τὴν ὀνόμαζεν μάμαν ἔμεινε καὶ τῷ ἰδίῳ τὸ ὄνομα Μάμας. Κατ' ἄλλους ὁ ἅγιος ἐγεννήθη ἄφωνος καὶ μόλις ἐξαετῆς ἐπρόφερε ὡς πρώτην λέξιν μάμα ἐξ οὗ Μάμας.

Ἡ βιογραφία τοῦ ἁγίου ἀναγράφεται συντόμως εἰς τὸ Συναξάριον τῆς Ἐκκλησίας Κων]πόλεως τῆς 2 Σεπτεμβρίου. Ἐμαρτύρησε ἐπὶ βασιλείας Αὐρηλιανοῦ (270—276) εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου «τριαίνη σιδηρᾷ τὰ σπλάχνα διαπαρεῖς τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα παρέδωκε»¹⁾.

Εἰς τὸ ἔξω τῆς πόλεως μέρος ὅπου ἐξέπνευσε ὁ ἅγιος κρατῶν ἰδίαις χερσίν τὰ ἐντόσθιά του (εἰκὼν 50) ἢ θετὴ μήτηρ του Ματρώνη ἢ Ἀμμία ἀνήγειρε κατόπιν ναὸν εἰς ὄνομα τοῦ μάρτυρος. Ὁ ναὸς οὗτος πολὺ ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν Καισαρέων καὶ κατὰ τὴν ἀνοιξὴν ἐτελεῖτο ἐνταῦθα πάνδημος πανήγυρις ὅπου καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος παρόντος καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἐξεφώνησε λόγον.

Ὁ ἅγιος Μάμας ἐτιμᾶτο ἐπίσης πολὺ καὶ ἐν Κων]πόλει ὅπου ἀναφέρονται ἀρκεταὶ μοναὶ καὶ ἐκκλησίαι τοῦ ἁγίου. Τῷ 1904 ὁ αἰδέσιμος πατήρ Pargoire assortionniste ἐδημοσίευσεν ἐκτεταμένην μελέτην περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς περὶξ ναῶν τοῦ ἁγίου Μάμαντος²⁾. Ἀλλὰ προκατελειμμένος διὰ μονίην, ἣν τοποθετεῖ εἰς Ἀρναούτκιοι-Βεσίκτας, ἀποδίδει εἰς αὐτὴν σχεδὸν ὅλας τὰς πληροφορίας ἃς μᾶς μεταδίδουν οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ, ἀνασκευάζων κατὰ τὸ δοκοῦν πολλὰς ἐξ αὐτῶν αἰτινας δὲν ἐφαρμόζονται τῷ θέματι του. Ἡμεῖς ὅμως θὰ ἀσχοληθῶμεν μόνον περὶ τῆς μονῆς καὶ τῶν παλατίων τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῶν κειμένων πλησίον τοῦ Μακροχωρίου.

Ὁ Κωδινὸς ὡς καὶ οἱ ἀνώνυμοι χρονογράφοι τοῦ Praeger καὶ Banduri λέγουν³⁾.

1) Delahaye Synax. Eccl. Const. Mauris October 2.

2) Pargoire J. Le Saint Mamas de Constantinople, Bull. de l'Inst. Russe de Cons]ple IX Sophia 1904.

3) Praeger. Πάτρια Κων]πόλεως II 161 21.

(Εἰκ. 46) Μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Μάμαντος. (Ἐκ τῆς Μνηολογίου Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου).

«Ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ Μάμαντι ποτὲ ἴστατο γέφυρα φοβερὰ περὶ δώδεκα
 » λόφους καὶ καμάρας ἔχουσα. Ποταμὸς γὰρ κατήρχετο ἐκείσε παμμεγέ-
 » θης καὶ μάλιστα ὡς ἔλεγον τῷ Φεβρουαρίῳ μηνί. Ἐνθα καὶ δράκων
 » ἴστατο χαλκοῦς παμμεγέθης διὰ τὸ λέγειν τινες δράκοντα κατοικῶν ἐν
 » τῷ φρουρίῳ ἐκεῖνῳ ἐν αὐτῷ οὖν πολλαὶ παρθένοι ἐτύθησαν καὶ προ-
 » βιάτων καὶ ὀρνέων πλήθη πολλὰ καὶ βοῶν. «Ὅτι εἰς τὸν ἅγιον Μά-
 » μαντα τὸν πέραν ἴστατο γέφυρα οἷα τῆς Χαλκηδόνος δώδεκα καμάρας
 » ἔχουσα. Ποταμὸς γὰρ κατήρχετο παμμεγέθης καὶ μάλιστα τῷ Φεβρουαρίῳ
 » μηνί κλπ».

Τὸ μόνον ῥυάκιον τὸ ὁποῖον πάντοτε ῥεεῖ καὶ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ποταμὸς, εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Κων]πόλεως, (ἐκτὸς βεβαίως τῶν ἐν τῷ βάθει τοῦ Κερατίου Κιδάρεως καὶ Βιοβύσου) εἶναι ὁ Αἰ-μάμα ντερεσσῆ οὗ τὸ ὄνομα Βάθυρος κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Θεοφάνη ἱστορικοὺς ¹⁾. Δύναται τις δὲ νὰ τὸν ἀναπλεύσῃ διὰ λέμβου εἰς ἀρκστὸν διάστημα. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὑπάρχει μακρὰ λιθινὰ γέφυρα (οὐζουν-τσιοπου) μετὰ πολλὰς καμάρας, ἀνεγερθεῖσα ἐπὶ βυζαντινῶν θεμελίων. Ἐπειδὴ ὁμοίως τὰ κτίρια τοῦ ἁγίου Μάμαντος ὡς ἡ ὄραία πεδιάς, ἔκειντο εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, δι' αὐτὸ συνήθως οἱ ἱστορικοὶ λέγουσιν «πέραν εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα». Ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως ξενισθέντες πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ αἰδέσιμος πατὴρ Παργοῖτε τοποθετοῦν τὰ παλάτια καὶ τὸ ἵπποδρόμιον τοῦ ἁγίου Μάμαντος εἰς τὰ ἀντίπερα τοῦ Κερατίου. Πρὸς ἐπιμέτρον τῆς συγχύσεως ἀναφέρεται ἐπίσης «εἰς τὰ Γαλάτου» ὅπερ ἐκλαμβάνεται ὡς ὁ Γαλατῆς. Ἄλλὰ καὶ πλησίον τῆς τοποθεσίας τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ὑπῆρχον ἐπίσης «τὰ Γαλάτου» ἦτοι τὰ σημερινὰ Γαλατάρια. Ἐπειδὴ δέ, οἱ περὶ τῶν περὶχωρῶν τῆς Κων]πόλεως συγγράψαντες δὲν περιεργάσθησαν ἐπισταμένως τὰ ἐπὶ τόπου ἑρείπια, (ἅτινα κείμενα ὑπὸ τοὺς βάρους καὶ τῆς χλόης μόλις διακρίνονται), δὲν ἀπέδωσαν μέχρι σήμερον τὴν ἀπαιτούμενην σημασίαν εἰς τὸν ἐδῶ Ἁγιον Μάμαντα. Ὁφείλομεν ὁμοίως ἐξ ἄλλου νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἦτο καὶ πολὺ εὐχερὴς ἢ ἐξερευνῆσις τοῦ μέρους διότι ἡ περὶ τοῦ πυριτιδοποιείου ἐκτείνεται μέχρι τοῦ ἁγίου Μάμαντος.

Αἱ οἰκοδομαὶ τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἀνάγονται εἰς Λέοντα Α' τὸν Λεωμακέλλη κατὰ τὸ 469 ὅτε ἐγένετο ἡ μεγάλη πυρκαϊὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

«Τὸν δὲ ἅγιον Μάμαντα ἀνήγειρε ὁ Λεωμακέλλης διότι ἐνεπυρρίζετο
 » ἡ πόλις μῆνας ἕξ, καὶ ἐξεληθὼν ὁ Λεωμακέλλης ἔκτισεν ἐκείσε παλάτια
 » καὶ ἔμβολον καὶ τὸν ναὸν καὶ μετὰ τὸ διελεθεῖν τὸν ἐμπρησμὸν ἔβρε-

1) Θεοφάνους συνέχεια ἐκδ. Βόν. 340 14.

» ξεν ἐπ' αὐτὴν στάτικην σπιθαμὴν τὸ πάχος ἔκτισε δὲ καὶ ἱπποδρόμιον » ἐκεῖσε, ἐξ' οὗ καὶ ὁ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖσε ἀνηρέθη παρὰ Βασιλείου»). Ἡ ἐκ τῶν κτιρίων τοῦ ἁγίου Μάμαντος μέχρι τῆς μοκρᾶς γεφύρας, τῆς ἐπὶ τοῦ Βαθύρσου, ἐκτεινομένη θανατοῦσα πεδιάς, ἦτο τὸ ἱπποδρόμιον ὅπου ἐκέρδιζε τὰ match του ὁ οἰνόφλυξ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Γ', ὅπου καὶ ἐδολοφονήθη ἀπὸ τὸν Βασίλειον τὸν Μακεδόνα. «Τὰ δὲ » πρὸς ἱπποδρομίαν τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐν τοῖς κατὰ Προποντίδα παλα- » τίοις περιφανέσιν ἔνθα ναὸς τοῦ μεγαλομάρτυρος Μάμαντος ἤδρασαι, » ἐκεῖσε τὰς ἀμίλλας συνεχῶς ἐποιεῖτο αὐτὸς ἱππάζων ἐφ' ἄρματος κτλ.» λέγει ὁ Γενέσιος ²⁾).

Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος διέταξε τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου «διὰ μαστίγων ἐν τῷ ἱππικῷ τοῦ ἁγίου Μάμαντος ὄν καὶ ριφθῆναι » ἐν τῷ ρεύματι προσέταξεν» ³⁾. Ὁ Αἰδέσιμος Pargoire φρονεῖ ὅτι τὸ ρεῦμα σημαίνει τὸν Βόσπορον ἀλλ' ἐδῶ εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ. Τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους ἀναφερόμενον «ἐν Βλαχέρναις» προφανῶς εἶναι λάθος διότι οὔτε μέρος ἱππικῶν ὑπάρχει ἐκεῖ οὐδὲ ρεῦμα ⁴⁾. Ἐξ ἄλλου τὸ ἴδιον γεγονός ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς ἐκκλησίας Κων]πόλεως. Μετὰ δὲ τὴν μαστίγωσιν τοῦ μάρτυρος ὁ Κοπρώνυμος διέταξε νὰ τὸν σύρουν ἐκ τῶν ποδῶν μέχρι τῆς Κων]πόλεως πρὸς θεατρισμόν. «Οἱ δὲ τάχιστα περαιο- » θέντες καὶ τὸν ἅγιον σύροντες ἔβαπτον τὴν γῆν τοῖς αἵμασιν. Ὡς δὲ » τοῦ Βοδὸς τὴν ἀγορὰν περθάκασιν κτλ.» ⁵⁾. Ἐκ τούτων ἐξάγομεν ὅτι οἱ τὸν ἅγιον σύροντες «περαιοθέντες» ἦτοι διαβάντες τὸν ποταμόν, ἔφθασαν κατ' εὐθείαν γραμμὴν μέχρι τοῦ σημερινοῦ Ἄκ-Σαραί ⁶⁾. Τὸ ἴδιον ἐφαρμόζεται καὶ διὰ τὸν Βασίλειον τὸν Μακεδόνα. Μετὰ τὴν δολοφονίαν Μιχαὴλ τοῦ μεθύσου κατὰ τὴν νύκτα τῆς 24 Σεπτεμβρίου τοῦ 867, ὁ Βασίλειος μετὰ τῶν συνενόχων του μὴ δυνάμενος ἔνεκεν τῆς θαλασσοταραχῆς νὰ ἐπιβῇ λέμβου εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα, διέρχεται διὰ τοῦ περάματος καὶ φθάνει ἔφιππος εἰς Κων]πολιν⁷⁾. Ἐδῶ τὸ πέραμα εἶναι κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως πέραμα, ἦτοι μέρος διαβάσιμον τοῦ ποταμοῦ. Ἐκ τῶν δύο αὐτῶν γεγονότων καταφαίνεται ὅτι πρόκειται

1) Praeger. Πάτρια Κων]πόλεως III 159 σ. 266.

2) Γενέσιος Ἰωσήφ. Ἰστορ. Migne 109 1121.

3) Θεοφάνης ἔκδ. Bevet. 289.

4) Θεοφάνης ἔκδ. Bevet. 289.

5) Delahaye Synax. Eccl. Gonst. Mauris October 19 σελ. 151.

6) Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἐν τῇ Κρίσει νῦν Κοδζά Μουσταφά πασά τζαμιά.

7) Λέων Γραμματικὸς, χρονογ. ἔκδ. Bevet. 373.

περὶ τοποθεσίας ἐχούσης συνοχὴν μετὰ τῆς πόλεως καὶ μὴ διακοπτομένης ὑπὸ θαλάσσης.

Ὁ Νικηφόρος τῷ 809 θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς στασιάζοντας ἐναντίον του προσεκάλεσεν αὐτοὺς διὰ δόλου εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα, ὅπου ἤθελε τοὺς διανεῖμῃ χρήματα «ρόγαν» ἀλλ' ἀντὶ αὐτῶν, ἄλλους μὲν ἔδειρε, ἄλλους δὲ ἔκειρε μοναχοὺς, ἄλλους δὲ ἐξώρισεν, «δαρμοῖς τε καὶ κουραῖς καὶ ἐξορίας τοὺς πλείστους τιμωρησάμενος εἰς Χρυσούπολιν τοὺς λοιποὺς διεβίβαζε καταπατήσας τηλικούτως φοβεροὺς ὄρκους διὰ τὴν συμφορὰν «πύρινον πόταμον τὸ Πέραμα προσηγόρευσαν» λέγει ὁ Θεοφάνης ¹⁾.

Ὁ Βιταλιανὸς στρατοπεδεύσας εἰς τὸν κάμπον τοῦ Ἐβδόμου τῷ 514 μετὰ 60.000 ἄνδρας, ὡς ἀναφέρει ὁ κόμης Μαρκελλῖνος, καὶ νικηθεὶς ἐκ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Α' κατεδιώχθη μέχρι τοῦ ἁγίου Μάμαντος. Τῷ 742 Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ἀντιπεράσας ἐκ τῆς Χαλκηδόνος εἰς τὰ Θρακῶα μέρη εἶχε τὸ ἐπιτελεῖον του εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα ὅτε ἐπολιορκεῖ τὴν Κων]πολιν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάτου Ἀρτανάσδου. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ γινώσκουν οἱ ἐν τῇ πόλει, ὅτι τῆς πολιορκίας ἤγειτο ὁ ἴδιος » ἐλθὼν ἐπὶ τὴν Χαρσίαν Πόρταν διέδραμεν ἕως τῆς Χρυσῆς Πόρτας » ἐαυτὸν τοῖς ὄχλοις ἐπιδεικνύων καὶ πάλιν ἐπέστρεψε καὶ ἠπλήκασεν » εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα» ²⁾. Ὁ Θεοφάνης ἐπίσης ἀναφέρει ὅτι τὴν 9 Φεβρουαρίου τοῦ 790 ἡ Εἰρήνη μετὰ τοῦ υἱοῦ της Κωνσταντίνου κατέφυγεν εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα φεύγουσα τὴν θεομηνίαν «σεισμός γέγονε » φοβερώτατος, ὥστε μὴ τολμᾶν τινες ἐν οἴκῳ καθευδῆσαι ἀλλὰ πάντας » ἐν τοῖς κήποις καὶ τὰ ἐξάερα σκηναὶς ποιήσαντας διάγειν, ἡ δὲ βασι- » λισσα σὺν τῷ υἱῷ αὐτῆς ἐξῆλθεν ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι» ³⁾. Ὁ ἴδιος ἱστορικὸς ἀφηγούμενος τὰ τεκταινόμενα ὑπὸ τῆς λιαν φιλοδόξου ταύτης βασιλείας ἐναντίον τοῦ υἱοῦ της Κωνσταντίνου ὄντινα οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ταγμάτων ἐμελλον κατὰ διαταγὴν της νὰ συλλάβουν λέγει «Τῇ δὲ 13' Ἰου- » λίου μηνὸς ἡμέρα ε' ἐξ ἱππικῶν περάσαντος τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἁγίῳ » Μάμαντι ἐπέρασεν κατ' αὐτοῦ οἱ τῶν ταγμάτων προλαλημένοι ὥστε » πιάσαι αὐτόν, ὁ δὲ τοῦτο μαθὼν εἰσῆλθεν εἰς τὸ χελάνδιν αὐτοῦ καὶ » ἐπέρισεν εἰς Πύλας, βυθιόμενος εἰς τὸ θέμα τὸ ἀνατολικὸν προσ- » φυγεῖν» ¹⁾ Ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἔβλεπεν Λέων ὁ Α' τὴν πόλιν ἐμπυριζομένην καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου μέρους οἱ θεαταὶ τοῦ ἡλιοχέου- » τος Μιχαὴλ τοῦ Γ' ἐθορυβήθησαν ὅτε εἶδον τὸ ἐπὶ τοῦ φάρου ἀναφθῆναι

1) Θεοφάνης ἔκδ. Bevet. 326.

2) Θεοφάνης ἔκδ. Bevet. 279.

3) Ὁμοίως » » 311.

φῶς τὸ ἀγγέλλον ἐπιδρομὴν τῶν ἐχθρῶν. Γνωστὸν ὅτι ὅταν οἱ Σαρακηνοὶ ἤρχιζον ἐπιδρομὴν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἀνήπτετο πυρὰ ἐπὶ τοῦ παρα τῆ Ταρσῶ Φρουρίου Λούλου. Τὴν πυρὰν βλέποντες οἱ ἐν τῷ Ἀργαίῳ φρουροὶ ἤναπτον καὶ αὐτοὶ καὶ τοιοιτοτρόπως διαδοχικῶς δι' ἀναπτομένων πυρῶν ἔφθανε ἡ εἰδησις μέχρι Κων]πόλεως. Τὸ τοιοῦτον ἐχρησίμευεν πρῶτον ὡς ἀγγελία τοῦ γεγονότος εἰς τὸν βασιλέα καὶ δεύτερον ὡς προειδοποίησις εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν αἵτινες ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐπιδρομῆς. Τότε ὁ λαὸς ἐλάμβανε μέτρα, ἐνεκλείετο εἰς τὰς πόλεις καὶ φρούρια κλπ. Ὅργισθεις ὁ ἱππομανῆς βασιλεὺς, ὅχι τόσον διὰ τὸ ἀπαίσιον τοῦ ἀγγέλματος, ἀλλὰ διότι οἱ θεαταὶ δὲν θὰ εἶχον πλεον ὄρεξιν δι' ἐπευφημίας βλέποντες αὐτὸν ἠνιοχοῦντα διέταξε νὰ μὴ ἀνάπτονται πλεον αἱ πλησίον τῆς Κων]πόλεως πυραὶ ²⁾

Τῷ 813 ὁ Βούλγαρος Κρούμμος μετὰ τὴν κατ' αὐτοῦ δολοφονικὴν ἀπόπειραν Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, ἐκμανεῖς στέλλει ἀποσπάσματα εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα ἄτινα πυρπολοῦν τὰ παλάτια καὶ λεηλατοῦν τὰ ἐν αὐτοῖς ὡς καὶ τὰ τοῦ ἱπποδρομίου. Ἐσύλησαν τότε τὸν χαλκοῦν λέοντα τοῦ ἱπποδρομίου, τὸν δράκοντα τοῦ ὕδρειου καὶ τὰ καλλίτερα μάρμαρα ἄτινα φορτώσας ἐφ' ἄμαξων ὁ βάρβαρος ἐπιδρομεὺς μετεκόμισε εἰς Ἀδριανούπολιν.

Κατὰ δὲ Συμεῶνα τὸν Μάγιστρον «Καὶ ἐλθόντες εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα ἐνεπύρισαν τὰ ἐκεῖσε παλάτια καὶ τοὺς βασιλικοὺς κοιτῶνας καὶ τοὺς κίονας κατέκλυσαν καὶ τοὺς μολύβδους ἐπῆραν καὶ τὰ ζώδια τοῦ ἱπποδρομίου καὶ πᾶσαν τὴν αἰχμαλωσίαν κατέσφαξαν ὁμοίως καὶ τὰ κτήνη» ³⁾.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἐκτεθεῖσαι ἀποδείξεις μᾶς φαίνονται ἀρκεταὶ πρὸς σαφῆ καθορισμὸν τῆς τοποθεσίας τοῦ παρα τὸ Μακροχώριον Ἁγίου Μάμαντος. Αἱ πρὸ ἡμῶν εἰκασταὶ τῶν κ. κ. Πασπάτη καὶ Γεδεῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὸν ἐδῶ ἅγιον Μάμαντα, καὶ ἄς ὁ αἰδέσιμος πατὴρ Rigoire παντελῶς ἀπορρίπτει ἀποδεικνύονται ἀρκετὰ δικαιολογημένα. Ἀνακεφαλαιοῦντες συντόμως τὰ προλεχθέντα παρατηροῦμεν.

α'—Μεγάλην λιθίνην γέφυραν μὲ πολλὰς καμάρας πλησίον τοῦ ἁγίου Μάμαντος (οὐζοῦν κιοπροῦ).

β'—Ποταμὸν ρέοντα ὄλον τὸ ἔτος καὶ πλημμυροῦντα κατὰ Φεβρουάριον.

γ'—Ἐπαιθρον καταλλήλστατον πρὸς κατασκήνωσιν ἐν καιρῷ χειμῶν.

δ'—Ὁραίαν πεδιάδα μὲ ἴχνη μακροῦ περιτειχίσματος πρὸς δυσμᾶς.

1) Θεοφάνης ἐκδ. Βενετ. 316.

2) Θεοφάνης συνέχ. ἐκδ. Βόν. 197.

3) Ὅμοιος » » » 614.

ε'—Μέρος ἐξ οὗ εὐχερῶς δύναται τις νὰ διακρίνη πυρὰν ἢ καπνὸν ἀναθρώσκοντα ἐκ τινος ὑψώματος τῆς Κων]πόλεως.

στ'—Ἡ καταδίωξις τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βιταλλιανοῦ μέχρι τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ὅστις ἦτο στρατοπεδευμένος ἐν τῷ Κάμπῳ—ἡ ἐπιστροφή ἐκ τῆς Χρυσῆς Πόρτης ἐνταῦθα Κωνσταντίνου τοῦ Ε' μετὰ τὴν ἐπιδεικτικὴν του παρελάσιν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ τέλος ἡ πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑποχώρησις ἐντεῦθεν τοῦ Κρούμμου μετὰ τῶν φορτωμένων ἄμαξων εἶναι ἀρκετὰ πειστικά. Ὁ Θεοφάνης λέγει ὅτι ὁ ἐμπρησμὸς καὶ ἡ λεηλασία τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κρούμμου μετὰ τὰς «δαιμονιώδεις καὶ μιαιφᾶς θυσίας ἐν τῷ πρὸς θάλασσαν λιβαδίῳ τῆς Χρυσῆς Πόρτης» ¹⁾ καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ δολοφονικὴν ἀπόπειαν Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου. Ἐπειδὴ τὰ παλάτια καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἔκειντο εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης δι' αὐτὸ ἐκολεῖτο καὶ ὁ παρα τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ λιμὴν τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἢ λιμενάριον. Ὁ ἀναφέρει τὸ Πασχάλιον χρονικὸν ὁ λιμὴν φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸ 469 ἔτος ὑπὸ Λέοντος τοῦ Α' Λεωμακέλλη, «ἐξῆλθεν πέραν εἰς ἅγιον Μάμαν καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ πρόκεσσον μῆγας ἐξ καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ λιμενάριον καὶ ἔμβολον ὅστις οὕτω καλεῖται ὁ τόπος «Νέος Ἐμβολος» ²⁾.

Εἰς τὸν λιμένα αὐτὸν ἠγκυροβόλει τῷ 715 ὁ στόλος Ἀναστασίου τοῦ Β'. Μετὰ τὴν στάσιν τοῦ στρατοῦ ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ ἐν Ἀδραμυτίῳ εἰσπράκτορος τῶν δημοσίων φόρων Θεοδοσίου τοῦ Γ' οἱ ἀντάρται «διὰ δὲ γῆς καὶ θαλάσσης ἐν Χρυσουπόλει ἀνέδραμον τοῦ δὲ τῆς πόλεως στόλου εἰς τὸν λιμένα τοῦ ἁγίου Μάμαντος ὁμόντος καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπολέμουν ἀλλήλους ἐπὶ μῆνας ἔξ, τοῦ δὲ τῆς πόλεως στόλου ἐπὶ τὸν τοῦ Νεωρίου τῆς πόλεως λιμένα μεθορμισάντος περᾶσας ὁ Θεοδόσιος τὰ Θρακῶα ἐκράτησε μέρη» ³⁾ ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἐνόσφ ὁ στόλος τοῦ Ἀναστασίου εὐρίσκετο εἰς τὸν λιμένα τοῦ παρα τὸ Μακροχώριον ἁγίου Μάμαντος ἢτο ἀδύνατον εἰς τὸν Θεοδόσιον νὰ καταλάβῃ τὰ Θρακῶα μέρη παρα μόνον ὅταν ὁ στόλος ἀπεσύρθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Νεωρίου Κων]πόλεως.

Ὁ λιμὴν τοῦ νεωρίου ἦτο ἀσφαλέςτατος καὶ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ καιμένου Νικηφόρου τοῦ Γρηγοῦ ἐξιστοροῦντος τὴν ἔλευσιν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς βασιλεύουσιν «ἄρι τοῦ φθινοπώρου μεσοῦντος ἀφικνεῖται καὶ βασιλεὺς εἰς Βυζάντιον στρατὸν τε ἐπαγόμενος ἠπειρώτην καὶ ἅμα ναυπηγίσματα ἔξυλα παραγγέλων τὰ μὲν ἐξ ὄρους ἤδη τιμηθέντα τὰ δ'εἶ τιμνόμενα φέρειν καὶ ἠθροίζοντο ναυπηγῶν καὶ τεκτόνων πλήθος ἅπαν εἰς τὸ περι

1) Θεοφάνης ἐκδ. Βενετ. 339.

2) Πασχάλιον Χρονικὸν ἐκδ. Βενετ. 258.

3) Θεοφάνης ἐκδ. Βενετ. 257.

» τοῦ Βυζαντίου ἱπποδρόμιον νεώριον. Ὅψὲ γὰρ ἔγνωσαν κακῶς βουλευσά-
 » μενοι Βυζάντιοι περὶ τὴν ἔξω τῶν τειχῶν οὐσκευὴν τῶν νεῶν. » Ἐκ τῶν
 λεγομένων τοῦ Γρηγοῦ πιστοποιεῖται ἐπίσης ὅτι ὑπῆρχον πρὶν τὰ νεώ-
 ρια ἔξω τῆς πόλεως ὡς καὶ τὸ μεταξὺ τῆς Μαγναύρας καὶ τοῦ ἁγίου Μά-
 μαντος ἀρμαμέντον.

Τῷ 742 ὁ στόλος τῶν Κιβυρρακτῶν ὁ συμπράττων μετὰ Κωνσταντί-
 νου τοῦ Ε' ἐναντίον τοῦ Ἀρταύσδου ἀγκυροβολεῖ εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα
 ὅπου ἦτο στρατοπεδευμένος ὁ βασιλεὺς· Κωνσταντῖνος ὁ ἔκτος διαφυγὼν
 τῷ 797 τὴν ἐνέδραν τῆς μητρὸς τοῦ Εἰρήνης δραπετεύει διὰ θαλάσσης
 πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς Προποντίδος. Ἐξ αὐτῆς ὁ Θεόφιλος φθά-
 νει ἐπίσης διὰ θαλάσσης εἰς ἅγιον Μάμαντα τῷ 837. Τῷ δὲ 867 τὸ πτώμα
 τοῦ δολοφονηθέντος Μιχαὴλ τοῦ Γ' τοῦ μεθύσου μεταφέρεται διὰ λέμβου
 ἐκ τοῦ ἁγίου Μάμαντος εἰς Χρυσούπολιν πρὸς ταφὴν. Καὶ τελευταῖον
 θὰ ἀναφέρωμεν γεγονὸς οὗ αὐτόπτης μάρτυς ἐγένετο ὁ χρονογράφος
 Θεοφάνης. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τοῦ 763 ἐνέσκηψε φοβερὸς χει-
 μῶν μοναδικὸς εἰς τὰ τῆς Κων(πόλεως) χρονικά. Τὸ ψῦχος ἦτο δομὴν ὄχι
 μόνον εἰς τὰ μέρη μας ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου τῆς Βουλ-
 γαρίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς ὅπου εἶχε πολὺ περισσοτέραν ἔντασιν.

Ἡ βόρειος παραλία τοῦ Εὐξείνου ἐπάγασεν εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν
 μιλίων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς καὶ εἰς βάθος 30 πήχεων ὡς καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ πα-
 ραλία μέχρι τῆς Μεσημβρίας καὶ Μηδείας. Μετὰ δὲ κατάπτωσιν καὶ ἄλλης
 χιόνος τὸ πάχος τοῦ πάγου ἠῤῥήθη κατὰ εἴκοσι ἔτι πήχεις ὥστε ἡ θά-
 λασσα ἀφωμοιώθη τῇ ξηρᾷ. Οὕτως ὥστε ἐβάδιζον ἐπ' αὐτῆς ἄνθρωποι
 καὶ ζῶα ἡμερὰ καὶ ἄγρια ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας μέχρι Ὀδησοῦ καὶ Κρι-
 μαίας : « Τῷ δὲ Φεβρουαρίου μηνὶ τῆς δ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ τοιοῦτου πάγου
 » κατὰ Θεοῦ κέλευσιν εἰς πλεῖστα καὶ διάφορα ὄροφάνη τμήματα διαίρε-
 » θέντος καὶ τῇ τῶν ἀνέμων βίᾳ ἐπὶ Δαφνουσίαν καὶ τὸ ἱερόν κατεχθέν-
 » τος οὕτω διὰ τοῦ στενοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν ἔφθασαν μέχρι τῆς Προποντίδος
 » καὶ τῶν νήσων καὶ Ἀβύδου πᾶσαν τὴν παραλίαν ἀκτὴν ἐπλήρωσαν ὧν
 » αὐτόπται καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν, ἐπιβάντες ἐπὶ ἐνὸς αὐτῶν σὺν καὶ τισιν
 » ὀμηλίκους χ' καὶ παίζοντες ἐπάνω αὐτοῦ εἶχον δὲ καὶ ζῶα ἄγρια καὶ
 » ἡμερὰ τεθνεῶτα, πᾶς δὲ ὁ βουλόμενος ἀπὸ Σοφιανῶν ἕως τῆς πόλεως,
 » καὶ ἀπὸ τῆς Χρυσουπόλεως ἕως τοῦ ἁγίου Μάμαντος καὶ τῶν Γαλάτου
 » ἀκωλύτως διὰ ξηρᾶς ἐβάδιζον ». Ἐξ αὐτοῦ ἐννοεῖται ὅτι ἡ μεταξὺ τῆς
 Χρυσουπόλεως καὶ Βυζαντίου θάλασσα ἦτο ἐντελῶς παγωμένη, ὡς καὶ
 εἰς ἀρκετὸν εὖρος ἡ παραλία ἡ ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ ἁγίου Μάμαντος
 καὶ τῶν Γαλάτου τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὸ τελευταῖον ὄριον τῆς πῆ-
 ξεως τῆς θαλάσσης. Τὰ παγόβουνα (icebergs) ἦσαν τόσον ὑψηλὰ ὥστε
 ὑπερέβαινον τὸ ὕψος τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ ἐν ἔξ αὐτῶν προσκροῦ-
 σαν ἐπ' αὐτοῦ διερχομένη εἰς τρία μέρη ἀφοῦ ἐδόνησεν τὸ τεῖχος καὶ « διέ-
 λωσεν τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν Μαγγάνων ἕως τοῦ Βοσπόρου ».

ΘΕΟΔ. Κ. ΜΑΚΡΙΔΗΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Αἱ ἐν σελ. 70, 71 καὶ 73 εἰκόνες ὑπ' ἀρ. 30, 31 καὶ 33 κατὰ παρα-
 ὄρομην ἐτοποθετήθησαν ἀντιστρόφως.

